

2013•2014
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Het tergend en roekeloos geding in administratieve procedures

Promotor :
dr. Stijn VERBIST

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Wim Vanlook
Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Maastricht University

2013•2014
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Het tergend en roekeloos geding in administratieve
procedures

Promotor :
dr. Stijn VERBIST

Wim Vanlook

Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

Samenvatting

Deze masterproef behandelt de problematiek aangaande de toepassing van art. 37 RvS-wet. Dit artikel staat in voor de bestraffing van het kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State. De totstandkoming van art. 37 RvS-wet is gefundeerd op oud art. 1072bis Ger.W. dat de mogelijkheid voorzag voor de rechter om een geldboete op te leggen wegens tergend of roekeloos hoger beroep. Deze laatste bepaling is thans vervangen door art. 780bis Ger.W. dat het toepassingsgebied van de boete wegens tergend of roekeloos geding verruimt. De wijze waarop de drie voornoemde artikelen worden toegepast, behoort tot de kern van dit onderzoek.

Vooreerst wordt ingegaan op het begrip "procesrechtsmisbruik". Waarop is deze term gebaseerd en welke gedragingen worden als procesrechtsmisbruik beschouwd? De verschillende rechtscolleges hanteren doorgaans een omschrijving van dit begrip – of één die er dicht bij aanleunt – om aan te geven in welke situaties de geldende wetsartikelen procesrechtsmisbruik kunnen sanctioneren. Aansluitend wordt, a.d.h.v. enkele vonissen en arresten, een beeld gegeven van wat onder tergend of roekeloos en kennelijk onrechtmatig verstaan dient te worden. De drie voornoemde artikelen beschouwen nagenoeg dezelfde situaties als misbruik van procesrecht, ook al bestaan er, gelet op de specifieke procedures voor de verschillende rechtscolleges, enkele verschillen.

Bij de bespreking van art. 1072bis Ger.W., art. 37 RvS-wet en art. 780bis Ger.W. wordt, na een inleiding over de totstandkoming van het desbetreffende artikel, voornamelijk aandacht besteed aan het toepassingsgebied, de toepassingsvoorwaarden, de te volgen procedure en de mogelijke sancties. Ondanks de omstandigheid dat art. 37 RvS-wet gebaseerd is op art. 1072bis Ger.W., moet erop gewezen worden dat deze bepalingen volledig onafhankelijk zijn. Voor de juridische vraagstukken betreffende de toepassing van deze bepalingen waarvoor de wetgever geen eenduidige oplossingen geboden heeft, moet dan ook hoofdzakelijk beroep gedaan worden op rechtspraak en rechtsleer. Er kan nog worden opgemerkt dat de wetteksten, meestal op aanwijzing van de afdeling wetgeving van de Raad van State, veel – m.i. soms te veel – aandacht besteden aan het recht op verdediging. De extra werklast die hierdoor veroorzaakt wordt, doet de vraag rijzen naar de effectiviteit en efficiëntie van deze bepalingen die gericht zijn op de versnelling van het proces en de afname van de gerechtelijke achterstand.

Tevens wordt de roekeloze en tergende eis kort besproken om te wijzen op het verschil met het tergend of roekeloos geding en het kennelijk onrechtmatig beroep. De kwestie aangaande de roekeloze en tergende eis betreft voornamelijk de veroordeling tot de kosten van het geding in het sociaalzekerheidsrecht.

Twee administratieve rechtscolleges, nl. de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en de Raad voor Vergunningsbetwistingen, hebben evenzeer een bepaling opgenomen ter bestraffing van het kennelijk onrechtmatig beroep. Deze artikelen vormen nagenoeg een kopie van art. 37 RvS-wet.

Tenslotte wordt melding gemaakt van de mogelijkheid om een schadevergoeding te vorderen wegens procesrechtsmisbruik voor de administratieve overheden. Dergelijke vordering moet worden ingesteld voor de burgerlijke rechtbanken.

Woord vooraf

Ik wens enkele personen te vernoemen wiens hulp essentieel was bij de totstandkoming van deze masterscriptie.

Vooreerst dient een dankbetuiging toe te komen aan mijn promotor, dr. Stijn Verbist. Tijdens dit leerproces heb ik kunnen rekenen op zijn advies, tips en opmerkingen die een belangrijk aandeel hebben gehad in de verwezenlijking van dit werk.

Eveneens wens ik mijn ouders en vriendin Sophie te bedanken voor de steun en hulp gedurende het academiejaar.

Ten slotte dank ik de Universiteit Hasselt en de Katholieke Universiteit Leuven die het schrijven van deze scriptie mogelijk hebben gemaakt alsook vergemakkelijkt, o.a. door het ter beschikking stellen van hun bibliotheek.

De verschillende stappen die tot dit uiteindelijke werk geleid hebben, moeten als een waardevolle ervaring beschouwd worden. Het schrijven van deze masterscriptie heeft mij zowel belangrijke vaardigheden als kennis bijgebracht. Alleszins wens ik U veel leesplezier.

Wim Vanlook

Lummen, mei 2014

Inhoudsopgave

I. Inleiding.....	1
II. Probleemstelling	5
III. Procesrechtsmisbruik	7
A. Kennelijk onrechtmatig beroep en procesrechtsmisbruik	7
B. Procesrechtsmisbruik en rechtsmisbruik	10
C. Conclusie	16
IV. Definiëring	17
A. Categorieën	17
1. Manifest onontvankelijk of ongegrond	18
2. Ongeoorloofd aanwenden van procesregels	19
3. Fout.....	20
4. Oogmerk om te schaden	22
B. De “gewone” onontvankelijke of ongegronde vordering	23
1. Beroep tegen gemotiveerde beslissing zonder nieuwe argumenten aan te voeren	24
2. Aanvechten van vaste rechtspraak	25
3. Vergissing in rechte of in feite.....	26
4. Geen absolute zekerheid over slaagkansen	26
5. Voorbeelden in arresten van de Raad van State.....	26
V. De verschillende varianten	29
A. Tergend of roekeloos hoger beroep ex art. 1072bis Ger.W.....	29
1. Grondslag	29
2. Recht op toegang tot de rechter	30
3. Toepassingsvoorwaarden.....	32
Schadevergoeding.....	32
Geldboete.....	34
4. Procedure	36
5. Sanctie	37
B. Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State	38
1. Grondslag	38
2. Toepassingsgebied	41
3. Toepassingsvoorwaarden.....	46
4. Procedure	48

5. Sanctie	51
C. Tergend of roekeloos geding <i>ex art. 780bis Ger.W.</i>	52
1. Grondslag	52
2. Toepassingsgebied	54
3. Toepassingsvoorwaarden.....	55
4. Procedure	58
5. Sanctie	59
D. Roekeloze en tergende eis	60
VI. Het kennelijk onrechtmatig beroep voor andere administratieve rechtscolleges	63
A. Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.....	63
B. Raad voor Vergunningsbetwistingen	65
VII. Procesrechtsmisbruik voor administratieve overheden	69
VIII. Conclusie	71
Bibliografie	75

I. Inleiding

1. Het aantal geschillen dat uitmondt in een rechtszaak blijft toenemen. Steeds vaker probeert men zijn gelijk voor de rechter te halen. Dit leidt logischerwijs tot een zwaardere belasting van de rechtscolleges en belemmert de afname van de gerechtelijke achterstand. Verschillende wetgevende interventies zijn erop gericht het aantal rechtszaken te beperken. Voorbeelden daarvan zijn de wetten betreffende het tergend of roekeloos geding en het kennelijk onrechtmatig beroep. De regelgevingen hieromtrent trachten potentiële verzoekers te ontmoedigen wanneer het instellen van hun zaak met slechte bedoelingen gepaard gaat of wanneer de gedinginleiding onvoldoende doordacht is. Ze willen voorkomen dat rechtszaken aangespannen worden door eisers die dat geding aanwenden voor andere bedoelingen dan waarvoor het bestemd is. In de mate dat dit niet voorkomen kan worden, zullen de desbetreffende wetten eventueel leiden tot sanctionering van de betrokkene en/of vergoeding van de tegenpartij.

2. Deze masterproef concentreert zich voornamelijk op het verbod op het kennelijk onrechtmatig beroep voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, heringevoerd door de wet van 17 februari 2002.¹ De bepaling omtrent het kennelijk onrechtmatig beroep vindt men terug in art. 37 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973 (hierna: RvS-wet). Volgens het wetsvoorstel van de voornoemde wet van 17 februari 2002, diende de Raad van State te beschikken over een middel gelijkaardig aan oud art. 1072bis Ger.W. – dat destijds het tergend of roekeloos hoger beroep in het gerechtelijk recht regelde – om deze vorm van procesrechtsmisbruik te verhinderen en te sanctioneren.² O.a. het advies van de Raad van State over het wetsvoorstel in kwestie³, maar ook de bewoordingen van art. 37 RvS-wet zelf, maken duidelijk dat de bepaling omtrent het kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State gebaseerd is op zijn variant uit het gerechtelijk recht. Een grondig onderzoek naar het tergend of roekeloos geding, gewaarborgd door het nieuwe art. 780bis Ger.W.⁴, dringt zich dan ook op. Er is immers geen sprake van identieke bepalingen, naast enkele gelijkenissen zijn er duidelijke verschillen op te merken.

3. Zoals uit het voorgaande reeds gebleken is, wordt er een duidelijk onderscheid gemaakt tussen procesrechtsmisbruik voor de hoven en rechtbanken en voor de administratieve rechtscolleges. Wat de eerste categorie betreft, zal in deze masterproef de term “tergend of roekeloos geding” gehanteerd worden. In de wetgeving omtrent de Raad van State en de meeste andere administratieve rechtscolleges werd gekozen voor het “kennelijk onrechtmatig beroep”. Deze bewoordingen worden overgenomen.

Vervolgens dient te worden gewezen op een derde categorie, die betrekking heeft op het socialezekerheidsrecht. Het betreft de “roekeloze en tergende eis”, die men o.a. terugvindt in de

¹ Wet 17 februari 2002 tot beteugeling van het kennelijk onrechtmatig beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State, *BS* 16 maart 2002.

² Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 1-2.

³ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 5.

⁴ Op grond van art. 22 van de wet van 26 april 2007 komt art. 780bis Ger.W. in de plaats van art. 656, derde en vierde lid, art. 838, derde en vierde lid en art. 1072bis Ger.W. Voornoemde wet zorgde dus voor de opheffing van deze bepalingen aangaande het tergend of roekeloos geding, die specifiek betrekking hadden op de onttrekking van de zaak aan de rechter, de wraking van een rechter en het hoger beroep.

wetgeving omtrent arbeidsongevallen (art. 68 A.O.W.)⁵ en beroepsziekten (art. 53, derde lid B.Z.W.)⁶. In deze laatste bepaling heeft de wetgever in 2000 nog een aanpassing doorgevoerd.⁷ De bewoordingen "roekeloos of tergend" werden vervangen door "roekeloos en tergend". De wetgever heeft deze twee categorieën dus willen onderscheiden. Naar dat onderscheid zal dan ook verder onderzoek worden gevoerd.

4. De centrale onderzoeksvraag van deze masterproef luidt als volgt: "Hoe past de Raad van State art. 37 RvS-wet ter bestrijding van het kennelijk onrechtmatig beroep toe?". Bij de beantwoording van deze vraag wordt gelet op de voorwaarden, het toepassingsgebied, de procedure en de sancties. Hetzelfde onderzoek zal gevoerd worden m.b.t. het tergend of roekeloos geding uit oud art. 1072bis Ger.W. en nieuw art. 780bis Ger.W. zodat beide rechtsfiguren vergeleken kunnen worden.

Naast deze centrale onderzoeksvraag zal bovendien aandacht worden besteed aan de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is een roekeloze en tergende eis en in welke mate zijn er gelijkenissen en verschillen met art. 37 RvS-wet en art. 780bis Ger.W.?
- Welke overige administratieve rechtscolleges sanctioneren het instellen van kennelijk onrechtmatige beroepen en hoe verloopt de toepassing van de desbetreffende bepalingen?
- Bestaat er bij administratieve overheden een procedure ter bestraffing van kennelijk onrechtmatige beroepen?

5. Aansluitend op deze inleiding zal, in het tweede hoofdstuk van deze masterproef, worden aangegeven wat de voornaamste problemen en vraagstukken zijn m.b.t. het kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State. Door onderzoek naar en vergelijking met de twee andere varianten zullen duidelijke oplossingen aangereikt kunnen worden.

6. Vervolgens gaat het onderzoek in op de grondslag van deze rechtsfiguren, die doorgaans worden gezien als toepassingen van het verbod op procesrechtsmisbruik.⁸ De focus zal liggen op de vraag of "rechtsmisbruik" kan fungeren als basis voor deze vormen van procesrechtsmisbruik. Volgens die theorie kan een sanctie op grond van art. 37 RvS-wet of art. 780bis Ger.W. slechts opgelegd worden indien voldaan is aan het criterium van de fout uit de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁹ M. STORME uit kritiek op deze zienswijze door te argumenteren dat art. 1382 en 1383 B.W. ontoereikend zijn als basis voor het misbruik van procesrecht.¹⁰ Op dit vraagstuk wordt in de voorbereidende werken geen eensluidend antwoord gegeven. Er moet dus worden nagegaan of het Hof van Cassatie en de Raad van State zich richten op de beginselen inzake onrechtmatige daad

⁵ Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971.

⁶ Wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970.

⁷ Wet 6 april 2000 houdende wijziging van artikel 53, derde lid, van de wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 21 juni 2000.

⁸ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 69; K. WAGNER, *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 532.

⁹ W. VAN GERVEN, *Beginnelen van Belgisch privaatrecht, I, Algemeen Deel*, Brussel, E. Story-Scientia, 1987, 166.

¹⁰ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 73.

dan wel een autonoom concept gebruiken voor de toepassing van art. 780bis Ger.W. respectievelijk art. 37 RvS-wet.

7. Het vierde hoofdstuk heeft betrekking op de situaties die als tergend, roekeloos of kennelijk onrechtmatig bestempeld kunnen worden. Welke handelingen van procespartijen worden door de rechtscolleges gekwalificeerd onder deze rechtsfiguren? Hanteren ze een vast beoordelingscriterium of wordt geval per geval geëvalueerd? Ter verduidelijking zal a.d.h.v. voorbeelden gepoogd worden te beschrijven welke gedragingen of intenties van partijen aanleiding geven tot de toepassing van art. 37 RvS-wet en art. 780bis Ger.W.

Tevens zal toegelicht worden in welke mate een "gewone" onontvankelijke of ongegronde vordering hiervan verschilt. Er moet immers een duidelijk onderscheid zijn. Een vordering die wordt afgewezen mag niet automatisch worden beschouwd als misbruik van procesrecht.

8. De vergelijking van de drie types, nl. het tergend of roekeloos geding, het kennelijk onrechtmatig beroep en de roekeloze en tergende eis, wordt behandeld in hoofdstuk vijf. Aandacht zal besteed worden aan de vereisten waarmee de rechter rekening moet houden bij de toepassing van de desbetreffende rechtsfiguren. In welke procedures kunnen ze worden aangewend? Wat wordt juist bedoeld met de in art. 37 RvS-wet bedoelde hoorzitting?

Bij de bespreking van het tergend of roekeloos geding zal zowel oud art. 1072bis Ger.W. als art. 780bis Ger.W. bestudeerd worden. Deze eerste bepaling was van kracht bij de totstandkoming van art. 37 RvS-wet en heeft dit laatste artikel dan ook beïnvloed. Art. 780bis Ger.W. betreft de huidige regeling.

De roekeloze en tergende eis zal eveneens onderzocht worden. De vraag rijst of hier strengere voorwaarden gelden aangezien de wetgever d.m.v. deze bepaling extra bescherming beoogde, bijvoorbeeld voor slachtoffers van arbeidsongevallen.¹¹

9. Hoofdstuk zes onderzoekt de wetsbepalingen over kennelijk onrechtmatige beroepen die voorkomen in de wetgeving van andere administratieve rechtscolleges. Behandelen deze rechtscolleges, waarvoor dergelijke bepaling is opgenomen in de desbetreffende wet, kennelijk onrechtmatige beroepen op een manier vergelijkbaar met die van de Raad van State of zijn er duidelijke verschillen te bemerken?

10. In het laatste hoofdstuk wordt nagegaan of administratieve overheden over een gelijkaardig mechanisme beschikken om dergelijke vorm van procesrechtsmisbruik te bestrijden.

¹¹ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 13.

II. Probleemstelling

11. In dit hoofdstuk volgt een korte opsomming van enkele prominente vragen waarmee de kwestie omtrent het kennelijk onrechtmatig beroep geconfronteerd wordt. Deze problemen zullen grondig worden onderzocht zodat een eenduidig antwoord kan worden geformuleerd.

12. Het voornaamste vraagstuk komt overeen met de centrale onderzoeksvraag en behelst dan ook een aanzienlijk deel van het onderzoek. Het betreft de problematiek aangaande de toepassing van art. 37 RvS-wet. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft reeds tijdens de voorbereidende werken kritiek geuit op de voorgestelde redactie van dit artikel.¹² Met deze opmerkingen werd echter onvoldoende rekening gehouden. Na het raadplegen van art. 37 RvS-wet rijst namelijk enige onduidelijkheid omtrent enkele belangrijke aspecten van het kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State.

Een eerste onzekerheid betreft het toepassingsgebied. Het is immers van belang te weten welke procedures door art. 37 RvS-wet gevisieerd worden. De wet preciseert dit echter niet. De parlementaire voorbereiding, rechtsleer en rechtspraak zullen hieromtrent dus uitsluitel moeten geven. Vervolgens blijven op procedureel vlak eveneens enkele onduidelijkheden overeind. Men kan zich de vraag stellen wie de beslissing neemt tot het opstarten van de procedure. Kan de Raad van State dit ambtshalve of enkel na een voorstel door de auditeur in zijn (aanvullend) verslag? Een ander procedureel vraagstuk betreft de in art. 37 RvS-wet vermelde hoorzitting. Gaat het om een mondelinge dan wel schriftelijke procedure? Is er tijdens deze hoorzitting verweer mogelijk over het al dan niet opleggen van de boete of wordt enkel het bedrag vastgesteld? O.a. deze vragen zullen aan bod komen bij het grondig onderzoek naar de toepassing van art. 37 RvS-wet (*infra* nr. 109 e.v.).

13. Een tweede probleem sluit aan bij het voorgaande. De onzekerheid omtrent de toepassing van art. 37 RvS-wet had immers verholpen kunnen worden, nl. door een wijziging van art. 30 RvS-wet. De Koning kan, voor de in deze laatste bepaling opgenoemde artikelen, aanvullende procedureregels voorzien. De wetgever heeft echter nagelaten art. 37 RvS-wet aan deze lijst toe te voegen. Wettelijke bepalingen omtrent de rechtspleging aangaande het kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State vindt men dus enkel in art. 37 RvS-wet zelf.

14. De invoering van de mogelijkheid voor de Raad van State om kennelijk onrechtmatige beroepen te sanctioneren, is gericht op de bestrijding van de gerechtelijke achterstand. Er moet m.a.w. een ontradend effect van uitgaan, hetgeen een bijkomend probleem doet ontstaan i.v.m. het recht op toegang tot de rechter zoals gewaarborgd door art. 13 Gw. en art. 6 en 13 EVRM. Dit is de wetgever niet ontgaan bij de voorbereidingen van de wet van 17 februari 2002. Om voornoemd grondrecht te respecteren heeft men ervoor geopteerd het woord "kennelijk" te gebruiken. Zo zou het recht om een vordering in te stellen voor de rechter niet nodeloos worden beperkt.¹³ Er moet evenwel worden achterhaald of dit voldoende garanties biedt voor o.a. het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

¹² Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 8.

¹³ Toelichting bij amendement nr. 14, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/10, 2.

III. Procesrechtsmisbruik

A. Kennelijk onrechtmatig beroep en procesrechtsmisbruik

15. Om na te gaan of het kennelijk onrechtmatig beroep en het tergend of roekeloos geding geclassificeerd kunnen worden als een toepassing van het misbruik van procesrecht, wordt vertrokken vanuit de definitie en omschrijving van dat laatste begrip. Volgens M. STORME moet onder procesrechtsmisbruik worden verstaan: *"Het gebruik zonder enig redelijk belang van de regels van het procesrecht voor een ander doel dan datgene waarvoor het bestemd werd en/of het gebruik van deze regelen op een wijze die naar omstandigheden niet strookt met de proceseconomie"*.¹⁴

16. We kunnen deze rechtsfiguur verder opsplitsen in twee deelaspecten. Enerzijds heeft men het over misbruik van het recht om te procederen. Deze categorie houdt verband met het doel van dit uitgeoefend recht, nl. het verwezenlijken van een rechtmatige aanspraak via een beroep op de rechter. Het betreft dus de vraag of de procedure überhaupt ingesteld mocht worden.¹⁵ Deze vraag dient negatief beantwoord te worden wanneer bijvoorbeeld een zaak wordt aangespannen met de loutere bedoeling aan de tegenpartij schade toe te brengen of de uitvoering van een bepaalde beslissing te verhinderen.

17. Anderzijds omvat het procesrechtsmisbruik ook het misbruik van procesregels. Dit aspect heeft, naast het doel van de desbetreffende procesregel, ook betrekking op het beginsel van de proceseconomie. Proceseconomisch handelen is gericht op het bekomen van een zo goed mogelijk resultaat met een zo redelijk mogelijke inspanning.¹⁶ De rechtspleging moet efficiënt, eenvoudig, snel en goedkoop verlopen.¹⁷ Dit deelaspect is dus gericht op de manier waarop geprocedeerd dient te worden.¹⁸ Voorbeelden van misbruik van procesregels zijn het invoeren van excepties op tergende of dilatoire wijze, het nalaten mee te delen dat men niet langer belang heeft bij het aanhouden van de zaak, enz.

18. Het abusievelijk aanwenden van rechtsmiddelen wordt door E. M. MEIJERS onder de eerste categorie geplaatst¹⁹, terwijl J. DE COCK dit ziet als een toepassing van de tweede categorie.²⁰ Het is dus duidelijk dat het onderscheid tussen beide aspecten van procesrechtsmisbruik niet eenduidig

¹⁴ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 75-76.

¹⁵ J. DE COCK, "Misbruik van procesrecht inzake hoger beroep" in K. DASSEN, en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (111) 112.

¹⁶ K. WAGNER, *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 67-68.

¹⁷ P. Taelman en B. DECONINCK, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 140.

¹⁸ J. DE COCK, "Misbruik van procesrecht inzake hoger beroep" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (111) 113.

¹⁹ E. M. MEIJERS, *Verzamelde Privaatrechtelijke Opstellen, I, Algemene Onderwerpen*, Leiden, Universitaire Pers Leiden, 1954, 72.

²⁰ J. DE COCK, "Misbruik van procesrecht inzake hoger beroep" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (111) 113.

is. Dit is echter niet problematisch voor het hier beoogde opzet. De opdeling in misbruik van het recht om te procederen en misbruik van de regels van het proces geeft immers een beter beeld van wat onder procesrechtsmisbruik verstaan dient te worden. Een goed begrip van deze notie is dan weer van belang voor de vraag of een kennelijk onrechtmatig beroep gekwalificeerd kan worden als misbruik van het procesrecht.

19. De eerste zaak waarin de Raad van State gebruik heeft gemaakt van art. 37 RvS-wet om een beroep kennelijk onrechtmatig te verklaren, betrof een schorsingsberoep ingesteld tegen een bouwvergunning. In het arrest van 10 januari 2003 werd besloten dat er geen sprake was van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel in hoofde van de drie verzoekers. De Raad van State ging zelfs een stap verder en besloot dat het beweerde nadeel onbestaande was.²¹ Toch hadden de verzoekers de auditeur verzocht rekening te houden met oud art. 94 Algemeen Procedurereglement (hierna: P.R.).²² Door dit artikel kon een zaak worden afgehandeld volgens de 'korte debatten'-procedure in geval van een kennelijk gegronde vordering.²³

Deze omstandigheden brachten de Raad van State ertoe te concluderen dat de schorsing enkel werd gevraagd om sneller de vernietiging te bekomen. Daarom ging de Raad akkoord met het voorstel van de auditeur om toepassing te maken van art. 37 RvS-wet en werden de verzoekers, op 31 januari 2003, veroordeeld tot een geldboete.²⁴

20. We kunnen dit geval duidelijk onderbrengen bij de eerste categorie van het procesrechtsmisbruik, nl. het misbruik van het recht of de bevoegdheid om te procederen. De intentie van de verzoekers bestond erin "*de faire accélérer la procédure en annulation au détriment des autres recours dont le Conseil d'Etat est saisi*".²⁵ Aangezien de vordering niet op de eerste plaats gericht was op het verhinderen van een moeilijk te herstellen ernstig nadeel, wendden zij de procedure dus af van haar doel.²⁶

21. In een ander voorbeeld waarin een gedraging als roekeloos en tergend beschouwd werd, moest de Arbeidsrechtbank van Luik oordelen over een schadevergoeding wegens een arbeidsongeval. Op vraag van de eiser werd een expert aangewezen om het invaliditeitspercentage te bepalen. De oproepingen van deze deskundige liet de eiser echter tot viermaal toe zonder gevolg. De arbeidsrechtbank beoordeelde het vragen van het deskundigeonderzoek *in casu* als roekeloos en tergend en veroordeelde de eiser tot de kosten van dat onderzoek.²⁷ Deze eiser handelde duidelijk in strijd met het beginsel van de proceseconomie en misbruikte dus de regels van het procesrecht.

22. Naast deze voorbeelden geeft ook de rechtsleer aan dat het tergend of roekeloos geding en het kennelijk onrechtmatig beroep geassocieerd kunnen worden onder het misbruik van procesrecht.

²¹ RvS 10 januari 2003, nr. 114.363, nv Immo Jaspe en cons.

²² Besluit van de Regent 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, BS 23 augustus 1948.

²³ A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1316-1317.

²⁴ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

²⁵ RvS 10 januari 2003, nr. 114.363, nv Immo Jaspe en cons.

²⁶ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1990-91, 47, nr. 1707/2, 2; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1166.

²⁷ Arbrb. Luik 5 maart 1981, *JL* 1981, 330.

Zo stelt K. WAGNER dat de schadevergoeding en geldboete op grond van het toenmalige art. 1072bis Ger.W. beschouwd moesten worden als een toepassing van het procesrechtsmisbruik.²⁸ R. POCKELÉ-DILLES geeft in zijn bijdrage "Misbruik van rechtsmiddelen" aan dat het tergend of roekeloos geding een deelaspect is van het misbruik dat wordt gemaakt van de ons ter beschikking gestelde rechtsmiddelen.²⁹ J. DE COCK is een aanhanger van de reeds aangehaalde onderverdeling van het misbruik van procesrecht (supra nr. 16-17). Onder de eerste categorie, nl. het misbruik van het recht om te procederen, plaatst hij voorbeelden die duidelijk als tergende of roekeloze gedingen zouden worden bestraft. Het betreft o.m. zaken ingesteld met de intentie de tegenpartij schade te berokkenen. In de categorie aangaande het misbruik van de procesregels geeft hij o.a. het voorbeeld van het tergend of roekeloos verweer.³⁰ Ook M. STORME beschouwt het tergend of roekeloos geding als procesrechtsmisbruik. Hij geeft in zijn bijdrage over misbruik van procesrecht immers tal van voorbeelden die als tergend of roekeloos gekwalificeerd dienen te worden.³¹

Daarnaast zijn er ook enkele auteurs die het tergend of roekeloos geding expliciet gelijkstellen met het misbruik van procesrecht. E. BREWAEYS neemt aan dat procesrechtsmisbruik steeds overeenkomt met het voeren van een tergend of roekeloos geding.³² Voorts besluiten D. SCHEERS en P. THIRIAR dat art. 780bis Ger.W. instaat voor de bestraffing van misbruiken van procesrecht.³³

23. Om te bepalen of het tergend of roekeloos geding en het kennelijk onrechtmatig beroep gelijk te stellen zijn met het procesrechtsmisbruik dan wel er een toepassing van uitmaken, dient eerst een andere notie te worden besproken. Het betreft de "deloyale procesvoering", een begrip dat nauw verband houdt met procesrechtsmisbruik en door het Hof van Cassatie werd geïntroduceerd in haar arrest van 14 maart 2002.³⁴ Het Hof moest oordelen of een aanvullende conclusie waarin incidenteel beroep werd aangetekend uit de debatten geweerd diende te worden. Vooreerst herhaalde het Hof dat het niet of laattijdig nemen van een (hoofd)conclusie niet automatisch aanleiding geeft tot wering van de daaropvolgende aanvullende conclusie. Die laatste conclusie mag echter geen nieuwe middelen bevatten waarop de andere partijen niet meer kunnen antwoorden. Toegepast op de casus preciseerde het Hof eveneens dat "*elles ne peuvent contenir un appel incident qui élargit les débats devant le juge d'appel*". Dergelijke conclusies dienen uit de debatten geweerd te worden. Het Hof legt de rechters dan ook de verplichting op "*toute manoeuvre de procédure déloyale*" te bestraffen.³⁵

24. Het onderscheid tussen misbruik van procesrecht en deloyale procesvoering is in de praktijk niet altijd even duidelijk. Theoretisch gezien kunnen beide concepten als volgt worden omschreven.

²⁸ K. WAGNER, *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 532.

²⁹ R. POCKELÉ-DILLES, "Misbruik van rechtsmiddelen" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (101) 106-107.

³⁰ J. DE COCK, "Misbruik van procesrecht inzake hoger beroep" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (111) 112-113.

³¹ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 76-82.

³² E. BREWAEYS, "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *RW* 2001-02, 1517.

³³ D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Het gerechtelijk recht in de hoogste versnelling?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 82; D. SCHEERS, "Was vroeger alles beter? Het gerechtelijk recht na de Wet van 26 april 2007" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *CBR Jaarboek 2007-2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, (411) 466.

³⁴ P. THION, "Deloyale procesvoering. Een toetssteen bij het concluderen", *NJW* 2002, 50.

³⁵ Cass. 14 maart 2002, www.cass.be.

De eerste notie betreft de situaties waarin men, om zijn handeling te verantwoorden, een vermeende bevoegdheid of een recht inroept.³⁶ De rechter zal oordelen dat er sprake is van procesrechtsmisbruik indien de grenzen van dat recht worden overschreden. K. WAGNER stelt dat het tweede begrip “*ook situaties omvat waarin de auteur van de deloyale handeling eigenlijk niet beschikt over het recht om zo te handelen*”.³⁷

25. Vervolgens wordt nagegaan of procesrechtsmisbruik hetzelfde is als het kennelijk onrechtmatig beroep en het tergend of roekeloos geding. Of zijn die laatste rechtsfiguren – net zoals de rokeloze en tergende vordering uit het socialezekerheidsrecht – eerder een toepassing van het misbruik van procesrecht?

Omtrent deze discussie lijkt geen eenduidig antwoord te bestaan. Men kan enerzijds argumenteren dat er gevallen bestaan waarin een recht, dat men effectief heeft op grond van de regels van het proces, misbruikt wordt zonder dat er sprake is van een tergend of roekeloos geding of een kennelijk onrechtmatig beroep. Een voorbeeld betreft de problematiek van de nutteloze kosten. Er bestaat natuurlijk geen recht op het maken van nutteloze kosten, zodat gesteld kan worden dat dergelijke handeling eerder gekwalificeerd dient te worden als deloyale procesvoering. Men heeft echter wel het recht te dagvaarden, maar de bijhorende kosten kunnen³⁸ nutteloos zijn wanneer de tegenpartij vrijwillig wil verschijnen. De verzoekende partij zal tot vergoeding gehouden zijn indien de rechter oordeelt dat de kosten van de dagvaarding volstrekt nutteloze kosten zijn, ook al verliest hij de zaak niet.³⁹ Er is dan doorgaans geen sprake van een tergend of roekeloos geding, maar wel van misbruik van procesrecht.

26. Men kan ook verdedigen dat dit voorbeeld geen procesrechtsmisbruik uitmaakt, maar een toepassing vormt van het verbod op deloyale procesvoering. Zo oordeelt M. STORME dat een schending van het *fair play* beginsel of van het loyaliteitsbeginsel door te kwader trouw veroorzaakte kosten, gesanctioneerd kan worden door een veroordeling tot vergoeding van die kosten.⁴⁰ Het onderscheid is dus eerder dogmatisch, maar deze begrippen geven wel aan dat er proceshandelingen zijn die gesanctioneerd worden zonder een beroep te doen op art. 37 RvS-wet, art. 780bis Ger.W., enz.

B. Procesrechtsmisbruik en rechtsmisbruik

27. Uit voorgaande redenering kan worden geconcludeerd dat het instellen van een kennelijk onrechtmatig beroep, een tergend of roekeloos geding of een rokeloze en tergende vordering als procesrechtsmisbruik beschouwd moeten worden, of ze er een toepassing van zijn of niet. De volgende stap betreft de vraag of procesrechtsmisbruik een bijzondere vorm is van het algemene beginsel van rechtsmisbruik.

³⁶ E. M. MEIJERS, *Verzamelde Privaatrechtelijke Opstellen, I, Algemene Onderwerpen*, Leiden, Universitaire Pers Leiden, 1954, 67.

³⁷ K. WAGNER, *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 531.

³⁸ De kosten van de dagvaarding zullen echter niet nutteloos zijn wanneer het proces verbaal van vrijwillige verschijning vormelijk of inhoudelijk niet correct blijkt.

³⁹ K. WAGNER, *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 535-536.

⁴⁰ M. STORME, *De bewijslast in het Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1962, 191.

28. Een eerste, traditionele, strekking bevestigt die stelling en neemt aan dat rechtsmisbruik fungeert als grondslag voor misbruik van procesrecht. Een belangrijke aanleiding voor die conclusie betreft het *Steenbakkersarrest* van 15 mei 1941 van het Hof van Cassatie. Hierin werd vooreerst het recht op beroep gewaarborgd door te stellen dat *"le fait d'avoir intenté une action judiciaire que les tribunaux ont repoussée, ne saurait, assurément, être considéré en soi comme une faute pouvant justifier l'allocation, à la partie adverse, de dommages-intérêts, en application des articles 1382 et 1383 du Code civil"*.⁴¹ Het Hof geeft hier bovendien aan dat de artikelen 1382 en 1383 B.W. bepalend zijn voor het toekennen van een schadevergoeding wegens misbruik van procesrecht.

In de volgende stap van haar redenering preciseert het Hof wanneer de grenzen van het aan ieder toekomend recht om in rechte op te treden, worden overschreden. Dat is nl. *"lorsque ce fait s'accompagne de circonstances qui révèlent, chez son auteur, une légèreté dont se serait gardé tout homme prudent et réfléchi; que celui qui, même de bonne foi, exerce une telle action par suite d'une erreur d'appréciation à ce point évidente, [...] devait nécessairement s'en apercevoir et, partant, l'éviter"*.⁴² Degene die op dergelijke wijze een vordering instelt, begaat een onrechtmatige daad die overeenkomstig het gemeen recht de verplichting meebrengt de schade te vergoeden.⁴³

29. Zoals reeds vermeld is het o.a. in art. 6 EVRM⁴⁴ gewaarborgde grondrecht doelgericht en dus niet absoluut van aard.⁴⁵ Het arrest sluit zich hierbij aan. We kunnen uit de bewoording van het arrest immers afleiden dat het Hof van Cassatie procesrechtsmisbruik beschouwt als een bijzondere vorm van rechtsmisbruik.

Overeenkomstig de meerderheidsvisie – en eveneens overeenkomstig voormeld arrest van 15 mei 1941 – gelden de artikelen 1382 en 1383 B.W. als grondslag voor dat laatste beginsel⁴⁶, het misbruik van contractuele rechten evenwel uitgezonderd.⁴⁷ Ter ondersteuning van die meerderheidsvisie, wordt doorgaans het cassatiearrest van 10 september 1971 aangehaald. In dit arrest aanvaardde het Hof het verbod van rechtsmisbruik als een algemeen rechtsbeginsel. W. GANSHOF VAN DER MEERSCH bevestigt dit in zijn conclusie: *"De theorie van het misbruik van recht, waar het bestreden vonnis bij aanleunt en waarop verweerders in hun memorie steunen, is niet beperkt tot de uitoefening van het recht van eigendom. Zij heeft een algemene draagwijdte"*.

Volgens het Hof van Cassatie wordt in strijd met dit beginsel gehandeld indien men een recht uitoefent, hetzij *"met het enkele inzicht om te schaden"*, hetzij *"op een wijze die kennelijk de grenzen te buiten gaat van de normale uitoefening van dit recht door een voorzichtig en bezorgd persoon"*.⁴⁸ Dit criterium is gebaseerd op het foutbegrip uit de artikelen 1382 en 1383 B.W. W.

⁴¹ Cass. 15 mei 1941, *Pas.* 1941, I, 192.

⁴² *Ibid.*

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

⁴⁵ W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, I, *Algemeen Deel*, Brussel, E. Story-Scientia, 1987, 176-177; F. VAN NESTE, "Misbruik van recht", *TPR* 1967, (339) 357-359.

⁴⁶ A. DE BERSAQUES, "Abus de droit" (noot onder Gent 20 november 1950), *RCJB* 1953, (272) 273 en 287; P. Taelman en B. Deconinck, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 141; W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, I, *Algemeen Deel*, Brussel, E. Story-Scientia, 1987, 166.

⁴⁷ W. RAUWS, "Misbruik van contractuele rechten: het cassatiearrest van 19 september 1983", *TBH* 1984, (244) 244-245.

⁴⁸ Cass. 10 september 1971, *Arr.Cass.* 1972, 31, concl. W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Pas.* 1972, I, 28, noot W.G.

GANSHOF VAN DER MEERSCH sluit zich hierbij aan en besluit: *"Het arrest geeft aan het misbruik van recht de juiste juridische omschrijving. Misbruik van recht is een bijzondere toepassing van het leerstuk der onrechtmatige daad"*.⁴⁹

In het arrest van 18 juni 1987 herhaalde het Hof van Cassatie dit standpunt door de vaststelling dat het misbruiken van een eigen recht, een fout kan uitmaken.⁵⁰

30. Conform de stelling dat rechtsmisbruik de grondslag uitmaakt van procesrechtsmisbruik, is de lichtste fout voldoende om te kunnen spreken van een teregt of roekeloos geding voor zover die fout niet gemaakt zou worden door een normaal voorzichtig en vooruitziend persoon, in dezelfde omstandigheden. De eventuele goede trouw doet aan het foutief karakter van de gedraging dan ook geen afbreuk.

31. Deze visie heeft het Hof meermaals herhaald, o.a. in een arrest van 30 januari 1970. Een verzekerde werd door de politierechtbank strafrechtelijk aansprakelijk gesteld voor een ongeval. De verzekeraar weigerde echter de schade te vergoeden omdat de verzekerde haar niet in kennis had gesteld van het ongeval. Nochtans gold voor de verzekeraar een wettelijke vergoedingsplicht t.a.v. het slachtoffer van een ongeval, veroorzaakt door een door haar verzekerde wagen. Daarenboven gaf de verzekeraar expliciet aan *"geen enkel bezwaar te zien in het feit dat eiser voormeld strafvonnis zou uitvoeren tegen haar verzekerde"*. Het Hof van Cassatie oordeelt dat de verzekeraar *"zodoende het risico nam bijkomende kosten te creëren welke in rechtstreeks verband staan met het herstellen van de schade veroorzaakt door het ongeval; dat zij dienvolgens door haar halsstarrige houding deze procedurekosten dient te vergoeden op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek"*. Het Hof vermeldt in dit arrest eveneens dat de desbetreffende houding van de verzekeraar rechtsmisbruik uitmaakt.⁵¹

32. Ook in het arrest van 24 april 1978 bevestigde het Hof van Cassatie deze opvatting. Een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen dagvaardde een bij haar aangesloten lid om betaling te verkrijgen van de verplichte bijdragen. Betrokkene was evenwel niet meer actief als zelfstandige, maar had de verplichting dit kenbaar te maken miskend. Daar geen sanctie voorzien was voor de niet-naleving van deze plicht tot kennisgeving, werd de vordering van de verzekeringskas afgewezen. Tevens moest deze laatste instaan voor de kosten van het geding. Het Hof van Cassatie oordeelde echter dat de artikelen 1382 en 1383 B.W. bijzondere wettelijke bepalingen zijn in de zin van art. 1017, eerste lid Ger.W. Daaruit volgt dat *"de kosten ten laste kunnen gelegd worden van de partij door wier schuld zij zijn veroorzaakt, zelfs indien de andere partij in het ongelijk is gesteld"*.⁵²

Dit arrest handelt echter niet over een teregt of roekeloos geding in de strikte zin, aangezien het voormalig lid van de verzekeringskas de procedure niet zelf heeft opgestart. Het maakt echter wel teregt of roekeloos verweer uit aangezien het gaat om *"une résistance injustifiée rendant nécessaire une action"*.⁵³ Veroordeling tot de kosten van het geding wordt dan ook beschouwd als

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ Cass. 18 juni 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1448.

⁵¹ Cass. 30 januari 1970, *Arr.Cass.* 1970, 492.

⁵² Cass. 24 april 1978, *Arr.Cass.* 1978, 965.

⁵³ G. VAN DESSEL, "Contre l'abus procédural", *JT* 1997, 681.

een sanctie indien er, zoals *in casu*, wordt afgeweken van het principe dat de verliezer betaalt.⁵⁴ Daar het Hof de fout beoordeelt a.d.h.v. de artikelen 1382 en 1383 B.W., kan dit arrest als bevestiging worden gezien van voornoemd arrest van 15 mei 1941.⁵⁵

33. In de rechtsleer zijn er evenzeer voorstanders van de stelling dat rechtsmisbruik als grondslag voor procesrechtsmisbruik dient te fungeren. Zo geeft R. POCKELÉ-DILLES aan dat wanneer het gebruik van rechtsmiddelen wordt afgewend van zijn doel, er sprake is van rechtsmisbruik dat men "*in het zeer strikte karkas [moet] wringen van art. 1382 B.W.*".⁵⁶ In diezelfde zin argumenteert J. DE COCK daar hij stelt dat procesrechtsmisbruik "*een facet van de algemene leer van het misbruik van recht*" uitmaakt.⁵⁷

34. Vervolgens is er een tweede strekking die niet akkoord gaat met het criterium van de lichte fout zoals vooropgesteld door de eerste opvatting. Sommigen menen dat er sprake moet zijn van kwade trouw of kwaadwillige bedoelingen vooraleer een handeling als tergend of roekeloos gekwalificeerd kan worden.⁵⁸ Ter ondersteuning van deze visie wordt doorgaans een beroep gedaan op het arrest van het Hof van Cassatie van 29 november 1962. Het Hof concludeerde dat "*le fait de résister judiciairement à une demande constitue, en principe, comme le fait d'agir en justice, l'exercice d'un droit; qu'il ne dégénère en acte illicite, et partant ne donne lieu à l'allocation de dommages et intérêts, que s'il est accompli avec témérité, malice ou mauvaise foi*".⁵⁹ Uit deze overweging leiden aanhangers van deze strekking af dat het Hof op een restrictievere wijze geoordeeld heeft in vergelijking met de arresten waarin verwezen wordt naar het foutbegrip. Thans haalt het Hof in dit arrest "témérité" of "lichtzinnigheid" aan als voldoende criterium. Men kan dan ook redeneren dat het Hof slechts wilde aangeven dat naast lichtzinnigheid, ook kwaadwilligheid of kwade trouw tot procesrechtsmisbruik kunnen leiden.⁶⁰ P. Taelman argumenteert eveneens in die zin door erop te wijzen dat het Hof uitdrukkelijk aangeeft dat het recht zich te verdedigen in deze omstandigheden vergelijkbaar is met het recht om in rechte op te treden en bijgevolg geen verandering in de criteria wilde aanbrengen.⁶¹ P. VAN OMMESLAGHE voegt hieraan toe dat het Hof van Cassatie, d.m.v. voornoemd arrest van 10 september 1971 (*supra* nr. 29), enkele twijfels weggenomen heeft die, in het bijzonder door het arrest van 29 november 1962, ontstaan zouden kunnen zijn.⁶²

⁵⁴ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 85.

⁵⁵ *Ibid.*, 71; P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 96.

⁵⁶ R. POCKELÉ-DILLES, "Misbruik van rechtsmiddelen" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (101) 106.

⁵⁷ J. DE COCK, "Misbruik van procesrecht inzake hoger beroep" in K. DASSEN en M. VAN DER HEYDEN (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, (111) 114.

⁵⁸ E. BREWAEYS, "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *RW* 2001-02, 1517; A. FETTWEIS, *Manuel de procédure civile*, Luik, Fac. de droit de Liège, 1987, 33-34; J. VAN COMPERNOLLE, "Het hoger beroep" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd Gerechtelijk Recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (165) 175-176.

⁵⁹ Cass. 29 november 1962, *Arr.Cass.* 1962, 409.

⁶⁰ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 59-60.

⁶¹ P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 98.

⁶² P. VAN OMMESLAGHE, "Abus de droit, fraude aux droits des tiers et fraude à la loi" (noot onder Cass. 10 september 1971), *RCJB* 1976, (303) 311.

35. De derde en modernere tendens verwerpt de theorie van rechtsmisbruik als enige grondslag voor het misbruik van procesrecht. Op grond van de volgende redenen wordt geargumenteed dat procesrechtsmisbruik een rechtsfiguur *sui generis* is die niet enkel kan worden teruggeschroefd op de algemene leer van rechtsmisbruik.

Zo gaat het hier om een rechtstak die als autonoom beschouwd dient te worden. Het procesrecht heeft eigen regels die erop gericht zijn het proces te leiden en tot een goed einde te brengen. Daarnaast staat het procesrecht in dienst van het materiële recht. De specifieke procesregels beogen de rechtmatige aanspraken, die individuen hebben op grond van dat materiële recht, te vrijwaren. Vervolgens moet men rekening houden met het openbare karakter van deze dienst en dat het, zoals M. STORME het verwoordt, een vorm van geciviliseerd geweld uitmaakt. Tevens zijn tijdens het proces niet enkel de belangen van de gedingvoerende partijen bepalend. Ook het belang van de rechter – en ruimer van de rechtsbedeling of zelfs van de rechterlijke macht – en het algemeen belang spelen een rol. Voorts merkt P. Taelman a.d.h.v. volgend voorbeeld op dat de strakke contouren van de artikelen 1382 en 1383 B.W. niet steeds voldoening bieden. Wanneer bijvoorbeeld een advocaat nalaat de rechter voorafgaand aan de zitting mede te delen dat hij van zijn cliënt geen instructies ontvangen heeft, wordt onnodige vertraging veroorzaakt die voor andere partijen gevolgen kan hebben. Zo zal de rechter geen andere zaak in de plaats kunnen behandelen, wordt de tegenpartij met vertraging geconfronteerd en wordt de snelle afhandeling van andere zaken belemmerd. Deze schade opmeten en bewijzen zal een nagenoeg onmogelijke opdracht uitmaken waardoor de toepassing van de artikelen 1382 en 1383 B.W. verhinderd wordt.⁶³

M. STORME stelt evenwel dat de theorie van rechtsmisbruik richtinggevend kan zijn, maar men kan het procesrechtsmisbruik er niet (volledig) op baseren.⁶⁴ F. VAN NESTE concludeert dat de artikelen 1382 en 1383 B.W. geen verklaring kunnen zijn van het misbruik van recht, maar er slechts een sanctie voor voorzien.⁶⁵

36. Welke strekking de bovenhand haalt, is niet geheel duidelijk. Een indicatie kan gevonden worden bij de door P. Taelman – die, zoals vermeld, de tweede strekking aanhangt – aangereikte voorstellen om het procesrechtsmisbruik functioneel te houden. Volgens deze auteur wordt het verbod op procesrechtsmisbruik in sommige gevallen immers ondermijnd door de strenge vereisten van de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁶⁶

37. Zo gaf hij enerzijds aan dat, daar de artikelen 1382 en 1383 B.W. volgens de tweede strekking niet kunnen volstaan als grondslag, een andere wettelijke bepaling zou moeten instaan voor de sanctionering van het procesrechtsmisbruik. Daardoor zou de rechter geen beroep meer moeten doen op deze artikelen uit het Burgerlijk Wetboek om misbruik van procesrecht te bestraffen. Dat de wetgever d.m.v. de wet van 3 augustus 1992⁶⁷ art. 1072bis Ger.W. invoerde, lijkt aan te geven

⁶³ Zie voor deze argumenten o.m.: M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 72-75; P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 91-92 en 105-106.

⁶⁴ M. STORME, "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 73.

⁶⁵ F. VAN NESTE, "Misbruik van recht", *TPR* 1967, (339) 375-376.

⁶⁶ P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 106.

⁶⁷ Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, *BS* 31 augustus 1992.

dat voorkeur werd verleend aan de tweede opvatting. Door deze bepaling kan het tergend of roekeloos hoger beroep bestraft worden zonder gebruik te maken van de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁶⁸

Deze bepaling vormt echter geen grondslag voor het opleggen van een schadevergoeding wegens tergend of roekeloos geding in het algemeen. Art. 1072bis Ger.W. staat slechts in voor de sanctionering van het tergend of roekeloos hoofdberoep (en dus niet het incidenteel beroep) dat wordt afgewezen.⁶⁹ Een vergoeding wegens tergend of roekeloos hoofdberoep dat niet (volledig) wordt afgewezen en wegens tergend of roekeloos incidenteel beroep of verweer blijft mogelijk en dit op grond van de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁷⁰ Art. 1072bis Ger.W. houdt enkel de verplichting in voor de rechter, wanneer hij het hoofdberoep afwijst, om in diezelfde uitspraak te oordelen over een eventueel gevorderde schadevergoeding.⁷¹ Het invoeren van art. 1072bis Ger.W. kan dus niet als een verwerping van de eerste opvatting worden beschouwd.

38. Recent, nl. bij wet van 26 april 2007⁷², werd art. 1072bis Ger.W. evenwel vervangen door art. 780bis Ger.W. Op grond van deze laatste bepaling kan elke vorm van tergend of roekeloos geding bestraft worden d.m.v. een geldboete. Deze mogelijkheid put de rechter rechtstreeks uit art. 780bis Ger.W. Een beroep op art. 1382 B.W. is dus niet meer noodzakelijk om het foutief karakter van de handeling aan te tonen. Een eventuele vordering tot vergoeding van de schade staat evenwel los van de in art. 780bis Ger.W. vermelde geldboete. Schadevergoeding wegens tergend of roekeloos geding kan dus enkel toegekend worden mits voldaan is aan de voorwaarden van de artikelen 1382-1383 B.W.

39. Anderzijds stelde P. Taelman voor dat magistraten "*alle mogelijkheden die het Gerechtelijk Wetboek op heden biedt om misbruiken tegen te gaan*" moeten aanwenden. Ter verduidelijking wordt het arrest 25 maart 1987 van het Hof van Beroep in Brussel besproken.⁷³ Hierin legde een geïntimeerde tijdens de zitting een aanvullende conclusie neer, anderhalf jaar na de conclusie van appellant. Om de aanvullende conclusie uit de debatten te weren, baseerde het Hof zich op de rechten van de andere partijen en het algemeen belang om de vloeiende rechtsbedeling te verzekeren. P. Taelman oordeelt, in lijn met dit arrest, dat rechters de plicht hebben alle proceshandelingen te sanctioneren die ingaan tegen de procesrechtelijke goede trouw.⁷⁴ Deze maatstaf komt overeen met de plicht tot loyale procesvoering die door het Hof van Cassatie in het arrest van 14 maart 2002 werd vooropgesteld (zie *supra*, nr. 23).⁷⁵

⁶⁸ P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 107-108

⁶⁹ M. Storme, "Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

⁷⁰ J. Laenens en K. Broeckx, "Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling", *RW* 1992-93, (897) 930.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Art. 22 en 28 Wet 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, *BS* 12 juni 2007.

⁷³ Brussel 25 maart 1987, *RW* 1978-88, 716, noot.

⁷⁴ P. Taelman, "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, (89) 108-112.

⁷⁵ Cass. 14 maart 2002, www.cass.be.

C. Conclusie

40. Er kan worden gesteld dat het kennelijk onrechtmatig beroep en het tergend of roekeloos geding als (toepassingen van) procesrechtsmisbruik beschouwd moeten worden. Het Hof van Cassatie heeft dan ook meermaals de algemene leer inzake rechtsmisbruik – en dus de artikelen 1382 en 1383 B.W. – toegepast om gevallen van procesrechtsmisbruik te beoordelen en eventueel te sanctioneren. Zoals reeds vermeld, hadden die arresten enkel betrekking op het toekennen van een schadevergoeding of een veroordeling in de kosten.

Naderhand is men deels tegemoet gekomen aan de kritiek die werd geuit door aanhangers van de derde strekking. Men heeft immers, d.m.v. wettelijke interventies, geopteerd voor bepalingen waarvan de overtreding op zich aanleiding geeft tot sancties. De meest voorname zijn art. 780bis Ger.W. en art. 37 RvS-wet. Deze bepalingen bieden echter enkel een grondslag voor de geldboete wegens procesrechtsmisbruik, die een bestraffing is voor een eventuele schending van de belangen van de rechtsbedeling.

De zorgvuldigheidsnorm (ex artikelen 1382 en 1383 B.W.) wordt doorgaans aangewend als benedengrens bij het al dan niet toekennen van een schadevergoeding wegens procesrechtsmisbruik. Daarnaast moet worden gewezen op de ruimere notie van het verbod op deloyale procesvoering. Met verwijzing naar dit beginsel kunnen handelingen die de procesrechtelijke goede trouw niet in acht nemen, gesanctioneerd worden. Zo wordt een oplossing geboden voor gevallen waarin de artikelen 1382 en 1383 B.W. ontoereikend zijn.

41. M.i. is er dus een tussenpositie ingenomen en worden de eerste en de derde strekking op een complementaire wijze toegepast. Om de belangen van de partijen te vrijwaren wordt doorgaans beroep gedaan op de artikelen 1382 en 1383 B.W.⁷⁶ en het beginsel van loyale procesvoering.⁷⁷ Ter sanctionering van het onrechtmatig gebruik van het gerecht, kan een geldboete worden opgelegd. Deze boete vloeit rechtstreeks voort uit art. 37 RvS-wet, art. 780bis Ger.W., enz.

Voor het bepalen van de fout, zowel bij het toekennen van een schadevergoeding als voor het opleggen van een geldboete, wordt gewoonlijk beroep gedaan op een autonoom criterium. Zo formuleerde het Hof van Cassatie in een recent arrest van 28 juni 2013 dat een partij bestraft kan worden wegens procesrechtsmisbruik voor zover hij handelt *“zonder redelijk of afdoende belang dan wel op een wijze die kennelijk de perken van een normale uitoefening door een voorzichtige en zorgvuldige procespartij te buiten gaat”*.⁷⁸ Hoewel in dit arrest geen melding wordt gemaakt van de artikelen 1382 en 1383 B.W., is dit criterium (deels) gebaseerd op de zorgvuldigheidsnorm.

⁷⁶ De artikelen 1382 en 1383 B.W. worden aangewend om een schadevergoeding toe te kennen of een veroordeling in de kosten uit te spreken.

⁷⁷ Op dit beginsel kan bijvoorbeeld beroep worden gedaan om conclusies uit de debatten te weren.

⁷⁸ Cass. 28 juni 2013, www.cass.be.

IV. Definiëring

42. Zoals uit voorgaand hoofdstuk blijkt, kan maar moeilijk een omschrijving worden gegeven van alle situaties die tergend of roekeloos zouden kunnen zijn. Daarom is het aangewezen enkele voorbeelden aan te reiken van handelingen of gedragingen die door gerechtelijke instanties doorgaans als tergend, roekeloos of kennelijk onrechtmatig worden gekwalificeerd. Daarnaast zal het onderscheid tussen procesrechtsmisbruik en “gewone” onontvankelijke of ongegronde vorderingen worden gepreciseerd.

A. Categorieën

43. De Raad van State beschouwt als kennelijk onrechtmatig *“het beroep dat er kennelijk toe strekt om de tenuitvoerlegging van een duidelijk rechtmatige bestuurlijke beslissing te vertragen, of dat kennelijk niet is ingesteld met de bedoeling een uitspraak ten gronde over de aanspraak te verkrijgen”*.⁷⁹ Deze omschrijving omvat echter niet alle soorten beroepen die als kennelijk onrechtmatig bestraft kunnen worden. De manier waarop het Hof van Cassatie procesrechtsmisbruik definieert (*supra* nr. 41), is ruimer maar tevens vager. Daarom worden hieronder enkele categorieën besproken waaronder de meeste tergende of roekeloze gedingen en kennelijk onrechtmatige beroepen geclassificeerd kunnen worden. Voor beide rechtsfiguren kunnen dezelfde categorieën gehanteerd worden. In het advies bij de wet van 17 februari 2002 heeft de Raad van State het immers over *“het transponeren van deze in hoger beroep ingestelde justitiële procedures (i.e. art. 1072bis Ger.W.) op de objectieve geschillenberechting in administratieve zaken”*.⁸⁰

44. Recent heeft het Grondwettelijk Hof samengevat in welke situaties de Raad van State een boete kan opleggen wegens kennelijk onrechtmatig beroep. Het heeft zich hiervoor gebaseerd op de arresten van de Raad van State zelf. Het Hof concludeert dat een geldboete slechts mogelijk is *“wanneer het rechtscollege (i.e. de Raad van State) vaststelt dat het beroep te kwader trouw wordt ingesteld of met het oogmerk om te schaden of te misleiden of voortvloeit uit laakbare praktijken, die rechtstreeks aan de verzoeker zelf zijn toe te schrijven of dat het beroep niet wordt ingesteld om het doel te verkrijgen dat de wet toestaat dat het verschaft”*.⁸¹ Deze beschrijving lijkt, gelet op de bewoordingen van het Grondwettelijk Hof, alomvattend te zijn. Er wordt immers gesteld dat *“de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep enkel aan de verzoeker kan worden opgelegd”* in voornoemde situaties.⁸² Desondanks lijkt het m.i. aangewezen een verduidelijking aan te brengen a.d.h.v. de hieronder voorgestelde categorieën en voorbeelden.

⁷⁹ RvS 29 november 2010, nr. 209.280; RvS 2 september 2010, nr. 207.185; RvS 6 november 2007, nr. 176.451; RvS 21 september 2004, nr. 135.181.

⁸⁰ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 4.

⁸¹ GwH 12 juli 2012, nr. 88/2012, 27, overw. B.22.3; RvS 4 februari 2013, nr. 222.364, Bels; RvS 22 oktober 2013, nr. 225.198, Soens.

⁸² *Ibid.*

45. De hiernavolgende indeling is deels gebaseerd op een voorstel van M. STORME⁸³, doch aangepast aan de specifieke procedure voor de Raad van State. Het is in deze casuïstische materie niet vanzelfsprekend een eenduidige opdeling aan te geven. Hybride vormen zijn dan ook niet uit te sluiten. De onderverdeling in verschillende types beoogt voornamelijk een beter beeld te verschaffen van de verschillende gevallen die doorgaans als procesrechtsmisbruik gesanctioneerd worden.

1. Manifest onontvankelijk of ongegrond

46. Het eerste type houdt verband met vorderingen waarvan de betrokkenen moesten weten dat ze onmogelijk aanvaard konden worden. Het moet, gelet op de omstandigheden van de zaak, evident zijn dat het rechtscollege de eis verwerpt, zij het op procedurele dan wel inhoudelijke gronden. Onder dit type kunnen twee categorieën van M. STORME gebracht worden, nl. de “voorprocessuele onzorgvuldigheid” en het “gebrek aan belang”.

47. “Voorprocessuele onzorgvuldigheid” heeft betrekking op de geschillen waarbij een partij kennelijk niet over de argumenten beschikt om enigszins kans te maken op een bevredigend resultaat. Dit komt overeen met de manifest ongegronde vorderingen. Uit deze formulering en de restrictieve wijze waarop de Raad van State het begrip “kennelijk onrechtmatig beroep” interpreteert⁸⁴, kan worden afgeleid dat een vordering niet zomaar als manifest ongegrond wordt afgewezen en dus aan zeer strikte voorwaarden voldaan moet zijn. Het Grondwettelijk Hof verduidelijkt: *“Aan een verzoeker zou geen geldboete mogen worden opgelegd om de enkele reden dat het beroep dat hij heeft ingesteld, maar erg weinig kansen had om tot een gunstige beslissing te leiden; de – zelfs theoretische – mogelijkheid dat een beslissing wordt uitgesproken die hem genoegdoening schenkt, volstaat om het beroep niet als zijnde “kennelijk onrechtmatig” te kwalificeren”*.⁸⁵

“Voorprocessuele onzorgvuldigheid” behelst eveneens de situaties waarin men onredelijk lang wacht met het opstarten van het geding of wanneer men een beroep doet op een rechtscollege terwijl een buitengerechtelijke oplossing mogelijk was.⁸⁶

Er is sprake van een “gebrek aan belang” wanneer een bepaald recht wordt aangewend zonder dat men daarvoor een redelijk belang kan aantonen.⁸⁷ Dit geldt *mutatis mutandis* voor het initiëren van een geding of het instellen van een eis.

48. Een voorbeeld van een manifest ongegronde vordering betreft het arrest van het Hof van Beroep van Brussel van 26 juni 2003. Appellant had de registratiekosten van een verkoopcompromis vrijwillig betaald en tevens op de uitvoering van de overeenkomst aangedrongen via gerechtelijke weg. Vervolgens vorderde appellant de registratiekosten terug op

⁸³ M. STORME, “Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik” in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 78-82.

⁸⁴ Het kennelijk onrechtmatig beroep wordt immers beschouwd als een inmening op het fundamenteel recht om in rechte op te treden; RvS 22 september 2003, nr. 123.211, Delvaux.

⁸⁵ GwH 12 juli 2012, nr. 88/2012, 26, overw. B.22.1.

⁸⁶ M. STORME, “Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik” in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 78-79.

⁸⁷ F. VAN NESTE, “Misbruik van recht”, *TPR* 1967, (339) 344.

grond van een met de verkopers gesloten dading, die het bestaan van een verkoopovereenkomst zou ontkennen. Het Hof oordeelt dat dergelijke onbehoorlijke argumentatie vanzelfsprekend niet aanvaard kan worden daar ze “*manifest ongegrond*” is.⁸⁸

Volgens het Hof wist appellant dat zijn vordering onmogelijk tot genoegdoening zou kunnen leiden. Het merkt dan ook op dat het uitstellen van de beslissing als enige doel van dergelijk hoger beroep beschouwd moet worden.⁸⁹ Dit arrest is bijgevolg een voorbeeld van een hybride vorm en valt evenzeer onder de tweede categorie, “ongeoorloofd aanwenden van procesregels”.

49. Het cassatiearrest van 12 mei 2005 oordeelde op gelijkaardige wijze. Eiseres in cassatie werd door het Hof van Beroep van Luik veroordeeld tot een geldboete op grond van art. 1072bis Ger.W. Het Hof van Beroep oordeelde dat beroep werd ingesteld tegen een bijzonder goed gemotiveerd vonnis dat duidelijk toepassing had gemaakt van de correcte rechtsbeginselen. Over de feiten kon eveneens geen discussie bestaan. Betrokkene presenteerde voor het Hof van Beroep dezelfde middelen als in eerste aanleg, waarop nochtans adequaat was geantwoord. Daarop werd door het Hof van Beroep geoordeeld en door het Hof van Cassatie bevestigd dat “*elle a agi avec une légèreté coupable, à la suite d’une erreur évidente d’appréciation quant aux chances de succès de son recours, que n’aurait pas commise tout justiciable normalement raisonnable et prudent, placé dans les mêmes circonstances*”.⁹⁰

50. Beroep instellen tegen een akkoordvonnis is in beginsel tergend of roekeloos, tenzij wanneer de overeenkomst die de partijen onderling hebben gesloten niet wettelijk is.⁹¹ Een ander voorbeeld van een manifest onontvankelijke vordering is het instellen van een geding wanneer de beroepstermijn ruim overschreden is.⁹²

2. Ongeoorloofd aanwenden van procesregels

51. Een veroordeling wegens procesrechtsmisbruik is bovendien mogelijk wanneer een eiser, op ongeoorloofde wijze of met ongeoorloofde bedoelingen, procesregels aanwendt en daar tevens een voordeel uit probeert te halen. Er is dan sprake van misbruik van procesregels daar deze regels worden aangewend voor een ander doel dan waarvoor ze ontworpen zijn.

52. Het aanspannen van een geding met het oog op het uitstellen van een voor de verzoeker negatieve beslissing, is het typevoorbeeld van deze categorie. Het arrest van het Hof van Beroep van Antwerpen van 17 april 2007 illustreert dit. Het Hof oordeelt: “*Appellante heeft kennelijk hoger beroep ingesteld met de enkele bedoeling om de verschuldigde betaling zo lang mogelijk uit te stellen*”. Het Hof vervolgt dat de beslissing van de rechter in eerste aanleg voor “*geen enkele kritiek vatbaar*” was. Dit arrest lijkt dus ook als manifest ongegrond te moeten worden beschouwd zodat het ook tot de eerste categorie behoort.⁹³

⁸⁸ Brussel 26 juni 2003, *NJW* 2003, 1372.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Cass. 12 mei 2005, *TBBR* 2007, 125-126; *Contra* Cass. 22 mei 2006, *RW* 2008-09, 229.

⁹¹ Art. 1043, tweede lid Ger.W.

⁹² Cass. 17 januari 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 518; Cass. 17 oktober 1994, *Pas.* 1994, I, 822, noot.

⁹³ Antwerpen 17 april 2007, *RW* 2009-10, 429.

53. Een tweede soort geschillen die onder deze categorie vallen, betreffen de schorsingsprocedures die voor de Raad van State worden ingesteld, enkel met het oog op het sneller bekomen van de vernietiging (d.m.v. de toepassing van de 'korte debatten'-procedure).⁹⁴ Reeds in hoofdstuk drie (*supra* nr. 19) werd hiervan een voorbeeld gegeven.

In een arrest van 15 mei 2003 diende de Raad van State over een gelijkaardig geval te oordelen. Een naamloze vennootschap vroeg de schorsing van het negatief advies over en de beslissing tot weigering van een door haar gevraagde vergunning. Niettemin had de vennootschap haar commerciële activiteit, waarvoor ze de vergunning nodig had, al aangevangen. De auditeur stelt vast dat het aangevoerde nadeel, nl. het moeten ontslaan van personeel en het verliezen van trouwe klanten, door verzoekster zelf was veroorzaakt. Daarenboven verzocht de naamloze vennootschap toepassing te maken van oud art. 94 P.R. en meteen tot vernietiging over te gaan. Uit deze omstandigheden concludeert de Raad van State dat "*la demande de suspension ne constitue qu'une tentative d'obtenir un arrêt d'annulation par la voie accélérée de l'article 94 précité*".⁹⁵

Het instellen van een schorsingsprocedure op dergelijke wijze schendt de gelijkheid van alle verzoekers voor de Raad van State. Het moment van inschrijving op de rol is in beginsel bepalend voor de volgorde van behandeling.⁹⁶

54. Verzoekster geeft nog aan dat dit oordeel van de Raad van State zou leiden tot een verbod op het instellen van schorsingsprocedures tegen gelijkaardige administratieve beslissingen. De Raad verwerpt dit argument daar "*l'application de l'article 37 dépend [...] du comportement du requérant et donc de ses actes de procédure, ce qui est spécifique à chaque cas*".⁹⁷

55. Opgemerkt moet worden dat voorgaand arrest meteen vaststelt dat er sprake is van een kennelijk onrechtmatig beroep waardoor op de in art. 37 RvS-wet bedoelde hoorzitting enkel het bedrag van de boete werd bediscussieerd. Verzoekster roept tijdens die hoorzitting geen enkel overtuigend argument in ter rechtvaardiging van een lage geldboete. De financiële gevolgen verbonden aan het sluiten van de winkel zijn immers het gevolg van een illegaal opgestarte commerciële activiteit. De Raad van State bestempelt het argument dat wordt gebaseerd op de sluiting, als irrelevant en legt een boete van 2000 euro op.⁹⁸

3. Fout

56. Veroordelingen wegens procesrechtsmisbruik die onder deze categorie vallen, hebben verschillende verschijningsvormen. Doorgaans kunnen ze teruggebracht worden tot een schending van de zorgvuldigheidsnorm of van het beginsel van de proceseconomie.

57. Het opleggen van een geldboete werd o.a. opportuun geacht in het geval een verzoeker doet blijken van enige onverschilligheid. Bij arrest van 21 september 2004 kwam de Raad van State tot dergelijk conclusie. Betrokkene had immers een verzoek tot het verlenen van informatie evenals

⁹⁴ Art. 93 P.R.

⁹⁵ RvS 15 mei 2003, nr. 119.453, nv Meubelfabriek Crack, noot S. LUST.

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack.

twee verzoeken tot verschijning genegeerd. Daarnaast hielden de aangevoerde argumenten geen verband met redenen die hebben geleid tot de aangevochten beslissing. De Raad van State veroordeelde verzoeker dan ook tot een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep.⁹⁹

58. Net zoals het hierboven aangehaalde arrest, behandelde het arrest van 15 oktober 2004 een beroep tot vernietiging van een uitvoerbare bevestigende beslissing tot weigering van verblijf. De Raad van State leidt het kennelijk onrechtmatig karakter van het vernietigingsberoep *in casu* af uit de bedrieglijke aanvragen tot het verkrijgen van asiel. Bovendien hebben verzoekers getracht, d.m.v. leugenachtige verklaringen, de Belgische autoriteiten te misleiden.¹⁰⁰

59. In een arrest van 9 januari 2014 werd een verzoeker tot een geldboete van 1000 euro veroordeeld n.a.v. een schorsings- en vernietigingsberoep aangaande een benoemingskwestie.¹⁰¹ Bij zijn verzoekschrift had betrokkene een afschrift gevoegd van de bestreden beslissing, zijnde een brief van de staatssecretaris voor ambtenarenzaken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Echter, dit afschrift was door verzoeker gemanipuleerd en verschilde dus van de originele beslissing. De Raad van State en de auditeur bestempelen de proceshouding van verzoeker, die tevens een poging tot misleiding van de Raad van State omvat, als cynisch. Daarenboven besluit de auditeur dat het verzoek uitgaat van een leugen die de beslissing van de staatssecretaris belachelijk tracht te maken.¹⁰²

De Raad van State en de auditeur geven aan dat dergelijk kennelijk onrechtmatig beroep aanleiding geeft tot nutteloze werklast. Verzoeker probeert dit te ontcrachten door te stellen dat zijn vordering werd afgewezen met toepassing van art. 93 P.R. De Raad van State stelt echter dat het gebruik van de 'korte debatten'-procedure een veroordeling wegens art. 37 RvS-wet niet in de weg staat. Ook de omstandigheid dat verzoeker de originele versie van de bestreden beslissing naderhand aan de Raad van State liet toezenden, doet aan het misleidend karakter ervan geen afbreuk. Ten slotte oordeelt de Raad dat verzoeker, als gevolg van het vervalsen van de bestreden beslissing, er niet vanuit mocht gaan dat zijn vordering aangenomen zou worden. Rekening houdend met het ontslag van verzoeker, wordt niet de maximumboete opgelegd die nochtans door de auditeur was voorgesteld.¹⁰³

60. Een ander arrest van de Raad van State, nl. van 16 oktober 2007, kan fungeren als voorbeeld van een hybride vorm die bij alle reeds genoemde categorieën ondergebracht kan worden. Het betreft een verzoek tot vernietiging van een uitvoerbare bevestigende beslissing tot weigering van verblijf. De Raad concludeert dat *"le seul intérêt que pouvait présenter ce recours pour la partie requérante était d'attribuer artificiellement un caractère litigieux à l'irrégularité de sa situation [...] et de lui permettre ainsi de bénéficier des avantages que ce caractère litigieux procure"*. Zo verminderde de kans dat de uitwijzingsbeslissing uitgevoerd zou worden en kon betrokkene blijven genieten van sociale tegemoetkomingen. De Raad van State vult aan dat het vernietigingsberoep

⁹⁹ RvS 21 september 2004, nr. 135.181.

¹⁰⁰ RvS 15 oktober 2004, nr. 136.149.

¹⁰¹ RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

¹⁰² RvS 24 oktober 2013, nr. 225.231, Zeeuws.

¹⁰³ RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

steunt op leugenachtige verklaringen en dat bijgevolg uit de aangevoerde middelen blijkt dat het verzoek voorbestemd was te worden afgewezen.¹⁰⁴

61. Ook door het arrest van 17 maart 2003 werd een geldboete opgelegd wegens kennelijk onrechtmatig beroep dat onder meerdere categorieën geplaatst kan worden. Het schorsings- en vernietigingsberoep van verzoeker werd afgewezen daar het gebaseerd was op een leugen. Ter verdediging haalt verzoeker twee argumenten aan die de Raad van State nochtans niet kunnen overtuigen. Enerzijds wordt gesteld dat, daar verzoeker geniet van rechtsbijstand, een boete op grond van art. 37 RvS-wet niet mogelijk is. De Raad van State repliceert terecht dat het toekennen van een *pro deo* advocaat geen afbreuk doet aan het verbod op procesrechtsmisbruik. Deze omstandigheid kan eventueel wel invloed hebben op het bedrag van de boete. Anderzijds argumenteert verzoeker dat zijn repratriëring een veroordeling in de weg staat. Deze redenering zou er evenwel toe leiden dat aan een opgelegde geldboete ontsnapt kan worden door het Belgisch grondgebied te verlaten. De Raad beslist dan ook dat de boete betaald moet worden bij de eventuele terugkeer naar België.¹⁰⁵

4. Oogmerk om te schaden

61. Proceshandelingen waarvan een intentie tot schaden uitgaat, zullen doorgaans als tergend of als kennelijk onrechtmatig worden gekwalificeerd. Het kan gaan om gevallen waar men de tegenpartij leed wil toebrengen door deze te verplichten een langdurig proces te voeren. Deze categorie omvat ook andere situaties, bijvoorbeeld degene waarbij het procesvoeren wordt aangewend om de goede naam van de tegenpartij in het gedrang te brengen.

62. In een arrest van 8 september 2004 werd de maximumboete opgelegd wegens de bedoeling van verzoeker om zijn tegenstanders, *in casu* de tussenkommende partijen, schade toe te brengen. Specifiek oordeelde de Raad van State dat het schorsings- en vernietigingsberoep blijk gaf van (een poging tot) intimidatie.

Verzoeker wilde de aan de tussenkommende partijen toegekende bouwvergunning laten schorsen en vernietigen. Het schorsingsberoep werd evenwel reeds op 27 januari 1999 afgewezen op grond van de onmogelijkheid om de argumentatie over de ernstige middelen en die over het moeilijk te herstellen ernstig nadeel te onderscheiden. Daarenboven hadden enkele middelen betrekking op de discretionaire bevoegdheid van de administratie. De Raad van State mag zich echter, in beginsel, niet in de plaats stellen van de betrokken administratie.¹⁰⁶

Na de afwijzing van het schorsingsberoep verzocht verzoeker niettemin om de vernietigingsprocedure verder te zetten. Het verdere verloop van de procedure bood echter geen verandering voor verzoeker daar het verslag van de auditeur, van 22 september 2003, tot onontvankelijkheid van het annulatieberoep besloot. Aangezien verzoeker had nagelaten een verzoek tot voortzetting van de procedure in te dienen, gold een vermoeden van afstand van het geding op grond van art. 21, laatste lid RvS-wet.¹⁰⁷

¹⁰⁴ RvS 16 oktober 2007, nr. 175.786.

¹⁰⁵ RvS 17 maart 2003, nr. 117.101.

¹⁰⁶ RvS 27 januari 1999, nr. 78.368, Foubert.

¹⁰⁷ RvS 29 juni 2004, nr. 133.349, Foubert.

63. Vervolgens richtte verzoeker, op 3 maart 2004, voor een tweede maal een verzoek tot schorsing en vernietiging aan de Raad van State m.b.t. dezelfde bestreden beslissing. Op 16 maart 2004 laat verzoeker een mededeling aan de Raad van state toesturen aangaande zijn afstand van het geding, zowel wat betreft het verzoek tot schorsing als het verzoek tot vernietiging.

De Raad van State beoordeelt de op 3 maart ingestelde procedure, die identiek is aan degene die meer dan vijf jaar daarvoor geïnitieerd werd, als kennelijk onrechtmatig, des te meer daar het een verzoek tot schorsing omvat tegen een beslissing van 5 februari 1998. Deze tweede procedure “*a pu être ressentie par les intervenants comme un véritable harcèlement*”. Het procesrechtsmisbruik wordt niet opgeheven door afstand te doen van het geding. De Raad besluit dan ook dat er een geldboete moet worden opgelegd. Er werd op de in art. 37 RvS-wet bedoelde hoorzitting dan ook enkel over het bedrag van de boete gedebatteerd.¹⁰⁸ Daar verzoeker niet aanwezig noch vertegenwoordigd was op deze hoorzitting, werd de door de auditeur voorgestelde boete van 2500 euro opgelegd.¹⁰⁹

B. De “gewone” onontvankelijke of ongegronde vordering

64. Onder deze titel zal worden aangegeven welke vorderingen en proceshandelingen, die niettemin dicht aanleunen bij misbruik van procesrecht, doorgaans niet als zodanig gesanctioneerd worden. Ter illustratie zullen rechtszaken worden aangehaald die onontvankelijk of ongegrond werden verklaard, maar waarbij het bevoegde rechtscollege een veroordeling wegens procesrechtsmisbruik niet wenselijk achtte.

65. Niettegenstaande de nagenoeg aanvaardde consensus over de definities van procesrechtsmisbruik, alsook over de soorten handelingen die eronder vallen, is het de rechter die, op grond van de omstandigheden eigen aan de zaak, moet oordelen over het al dan niet inwilligen van een vordering tot schadevergoeding en het toepassen van art. 37 RvS-wet, art. 780bis Ger.W. enz. Rechters beschikken bijgevolg over een zekere appreciatiemarge wanneer ze beslissen tot het al dan niet toekennen van een schadevergoeding en/of het opleggen van een geldboete. Tijdens de voorbereidende werken aangaande de invoering van art. 780bis Ger.W., gaf de toenmalige minister van Justitie aan dat handelingen “*waarvan bewezen is dat ze een duidelijk dilatorisch of misbruikend doel hebben*” bestraft moeten worden.¹¹⁰ De rechter dient zijn oordeel dus te objectiveren door een zo overtuigend mogelijke motivatie.¹¹¹

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ RvS 8 september 2004, nr. 134.702, Foubert.

¹¹⁰ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/5, 7.

¹¹¹ X. TATON, “Les irrégularités, nullités et abus de procédure” in J. ENGLEBERT en H. BOULARBAH (eds.), *Le procès civil accéléré? Premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l’arrière judiciaire*, Brussel, Bruylant, 2007, (199) 241.

1. Beroep tegen gemotiveerde beslissing zonder nieuwe argumenten aan te voeren

66. Een eerste voorbeeld dat gewoonlijk niet wegens misbruik van procesrecht wordt gesanctioneerd, betreft het beroep tegen een goed gemotiveerde beslissing zonder enig nieuw middel in te roepen. Deze overweging staat echter in contrast met het hierboven aangehaalde cassatiearrest van 12 mei 2005 (supra nr. 49) dat tot de tegenovergestelde conclusie kwam.

Over het arrest van 12 mei 2005 bestond echter onenigheid. Het openbaar ministerie oordeelde als volgt : *"Vouloir soumettre au deuxième degré de juridiction, ainsi que les dispositions pertinentes du Code judiciaire le permettent, une argumentation que le premier juge, par une motivation si parfaite soit-elle, a estimé ne pas pouvoir suivre, ne constitue pas en soi un abus de procédure, fût-ce une simple répétition"*.¹¹² Daarenboven liet het Hof van Cassatie na de specifieke omstandigheden, die een veroordeling wegens procesrechtsmisbruik rechtvaardigen, aan te geven. Het stelt enkel dat de handelswijze van verzoekster blijk geeft van een schuldige lichtzinnigheid. Zodoende brengt dergelijke motivering van het Hof het recht op beroep in gedrang.¹¹³

67. Het cassatiearrest van 22 mei 2006 volgt de stelling van het openbaar ministerie. De bestreden beslissing van het Arbeidshof van Brussel was gebaseerd op het arrest van 12 mei 2005. Aan geïntimeerde werd een schadevergoeding toegekend wegens beroep van appellant tegen een goed gemotiveerd vonnis waarbij geen nieuwe middelen werden opgeworpen. Het Hof van Cassatie kwalificeerde de bestreden beslissing als zijnde niet naar recht verantwoord. Het Hof argumenteerde dat *"het enkele feit dat een partij, zonder enig nieuw stuk aan te brengen, hoger beroep instelt tegen een naar het oordeel van de appelrechter bijzonder duidelijk, nauwkeurig en goed gemotiveerd vonnis, verleent dit hoger beroep geen tergend en roekeloos karakter"*.¹¹⁴

68. Op grond van het recht op hoger beroep en de beperkende interpretatie die moet toekomen aan het misbruik van procesrecht, argumenteert de meerderheid dat het arrest van 26 mei 2006 de bovenhand moet halen.¹¹⁵ De hierboven aangehaalde stelling van het Hof van Cassatie kan dan ook als toonaangevend beschouwd worden.

Evenwel dient te worden opgemerkt dat bijkomende omstandigheden, zoals kwade trouw in hoofde van appellant, een veroordeling geenszins in de weg staan. In die zin oordeelde het Hof van Beroep van Brussel dat een veroordeling wegens tergend of roekeloos hoger beroep uitsprak tegen een appellante die, naast geen enkel nieuw middel te hebben aangevoerd, de procedure aanwendde om de uitvoering van een beslag uit te stellen.¹¹⁶

¹¹² Zie de samenvatting bij het arrest van 12 mei 2005 op www.cass.be.

¹¹³ B. MAES, "De toetsing van het begrip "tergend of roekeloos" hoger beroep" (noot onder Cass. 12 mei 2005), *RABG* 2005, (1686) 1688-1690.

¹¹⁴ Cass. 22 mei 2006, *RW* 2008-09, 229.

¹¹⁵ B. MAES, "De toetsing van het begrip "tergend of roekeloos" hoger beroep" (noot onder Cass. 12 mei 2005), *RABG* 2005, (1686) 1688-1690; K. PITEUS en J. VAN DONINCK, *Het Gerechtelijk Wetboek vernieuwd: praktische commentaar bij de Wet van 26 april 2007*, Mechelen, Kluwer, 2008, 143-144.

¹¹⁶ Brussel 24 september 2003, *RGCF* 2004, 40-41.

2. Aanvechten van vaste rechtspraak

69. Het instellen van een procedure gebaseerd op argumenten die ingaan tegen de vaste rechtspraak van het betrokken rechtscollège wordt als riskant beschouwd, maar geeft in principe geen aanleiding tot een schending van het verbod op procesrechtsmisbruik. Op die wijze oordeelde ook de Raad van State in voornoemd arrest van 10 januari 2003 (*supra* nr. 19). Verzoekers voerden het verlies van licht aan als moeilijk te herstellen ernstig nadeel. Dat zou veroorzaakt worden door het oprichten van het gebouw waarvan de vergunning werd aangevochten. De Raad van State stelde echter, volgens zijn vaste rechtspraak¹¹⁷, “*que des personnes morales telles que les sociétés requérantes ne peuvent, en effet, par nature, ressentir un tel préjudice*”.¹¹⁸ Dit was nochtans niet de reden waarom art. 37 RvS-wet werd toegepast.

Verzoekers hadden op de mogelijkheid gewezen de zaak af te handelen volgens de ‘korte debatten’-procedure daar, naar hun mening, de ingeroepen argumenten kennelijk gegrond waren. De Raad van State oordeelde evenwel dat het ingeroepen nadeel enkel tot doel had aan de ontvankelijkheidsvereisten van het schorsingsberoep te voldoen om zo, d.m.v. oud art. 94 P.R., een versnelde afhandeling van het vernietigingsberoep te kunnen bekomen.¹¹⁹

70. De Raad van State gaf duidelijk aan dat het aanvechten van vaste rechtspraak op zich geen aanleiding geeft tot de toepassing van art. 37 RvS-wet: “*S’il est normal que les parties litigantes tentent d’influencer la jurisprudence ou d’en provoquer un revirement, tel n’était pas le cas en l’espèce*”.¹²⁰ Het verzoek tot schorsing was niet gericht op het bestrijden van vaste rechtspraak, maar beoogde enkel een versnelde behandeling van het annulatieberoep. Dergelijke intentie is wel als kennelijk onrechtmatig te beschouwen.¹²¹

71. Art. 6 Ger.W.¹²² wordt doorgaans aangehaald ter ondersteuning van de stelling dat vaste rechtspraak aangevochten moet kunnen worden zonder automatisch een veroordeling wegens procesrechtsmisbruik op te lopen. Rechtspraak mag immers niet de bindende status van wet krijgen. Nochtans bestempelen L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES het “Hoger beroep tegen een vonnis dat een vaststaande rechtspraak toepast” als een categorie van tergend of roekeloos hoger beroep. Zij nuanceren evenwel dat enkel de gedingen, die ingaan tegen vaste rechtspraak en niet ondersteund worden door redelijke argumenten, hieronder vallen. Ze stellen dan ook terecht: “*Maar het recht mag niet verstarren. Men mag ten strijde trekken tegen een vaststaande rechtspraak, maar hoe constanter deze is, des te steviger moeten de aangevoerde argumenten zijn die de rechter uitnodigen nieuwe paden te betreden*”.¹²³

¹¹⁷ RvS 27 september 2001, nr. 99.158, nv Sopima; RvS 27 september 2001, nr. 99.159, Regie der Gebouwen en Belgische Staat; RvS 8 februari 2002, nr. 103.398, bvba Confiserie Rial.

¹¹⁸ RvS 10 januari 2003, nr. 114.363, nv Immo Jaspe en cons.

¹¹⁹ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ S. LUST, “Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State”, *NJW* 2003, (1390) 1393.

¹²² De rechters mogen in de zaken die aan hun oordeel onderworpen zijn, geen uitspraak doen bij wege van algemene en als regel geldende beschikking.

¹²³ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 115-116.

3. Vergissing in rechte of in feite

72. Daar de zorgvuldigheidsnorm als minimumvereiste geldt om te kunnen spreken van procesrechtsmisbruik, zal een vergissing in rechte of in feite doorgaans geen aanleiding geven tot een veroordeling. Een proceshandeling zal slechts roekeloos of kennelijk onrechtmatig zijn wanneer de vergissing die ermee samenhangt, het gevolg is van onzorgvuldig handelen.¹²⁴ Het Hof van Cassatie stelt dat een “*vergissing op zichzelf geen quasi-delictuele fout uitmaakt*” wanneer deze “*niet het gevolg is van een slordigheid of van een schuldige lichtzinnigheid*”.¹²⁵

4. Geen absolute zekerheid over slaagkansen

73. Ook het instellen van een vordering zonder de absolute zekerheid dat ze aangenomen zal worden, is niet voldoende om een sanctie wegens misbruik van procesrecht te rechtvaardigen. De rechtbank van eerste aanleg van Namen oordeelde dat de bestraffing van elk verworpen geding zou indruisen tegen het recht op toegang tot de rechter.¹²⁶

5. Voorbeelden in arresten van de Raad van State

74. De Raad van State heeft in verscheidene arresten beslist geen boete uit te spreken, ook al ging het om duidelijk onontvankelijke of ongegronde vorderingen. Een eerste voorbeeld betreft een vordering tot schorsing van de beslissing tot weigering een bepaald product op te nemen in de lijst van de terugbetaalbare geneesmiddelen. Verzoekster voerde het potentieel mislopen van inkomsten aan als moeilijk te herstellen ernstig nadeel. Evenwel wordt een financieel nadeel door de Raad, in principe, niet als moeilijk te herstellen aanvaard. Daarenboven werd dit nadeel door verzoekster niet bewezen. De Raad concludeerde dat verzoekster, d.m.v. dit beroep, voornamelijk beoogde een gunstige positie op de markt te behouden. Dergelijke intentie in hoofde van een onderneming is nochtans onvoldoende voor een veroordeling wegens kennelijk onrechtmatig beroep.¹²⁷

75. Een ander arrest waarin de Raad van State besloot geen boete op te leggen aan de verzoekers van een kennelijk onontvankelijk beroep, handelt over een vernietigingsberoep tegen een verkavelingsvergunning. Na laattijdig beroep in te stellen voor de deputatie van de provincieraad van Antwerpen, dienden verzoekers identieke verzoekschriften in bij zowel de Raad voor Vergunningsbetwistingen als bij de Raad van State. De deputatie had er niettemin op gewezen dat enkel de Raad voor Vergunningsbetwistingen bevoegd was.¹²⁸

In beide verzoekschriften stuurden de verzoekers aan op het stellen van een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof aangaande de grondwettelijkheid van de oprichting van de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Art. 161 Gw. stelt immers dat deze bevoegdheid voorbehouden is aan de federale wetgever. In het arrest van 27 januari 2011 had het Grondwettelijk Hof reeds geoordeeld

¹²⁴ E. BREWAEYS, “Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State”, *RW* 2001-02, 1517; A. FETTWEIS, *Bevoegdheid*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1971, 90-91; P. Taelman, “Gebruik en misbruik van procesrecht”, *TPR* 1988, (89) 102.

¹²⁵ Cass. 4 januari 1973, *Arr.Cass.*, 1973, 453.

¹²⁶ Rb. Namen 3 februari 2003, *RGAR* 2004, 13847.

¹²⁷ RvS 25 februari 2005, nr. 141.305, nv Glaxosmithkline.

¹²⁸ RvS 5 februari 2014, nr. 226.340.

dat de oprichting van dit administratief rechtscollege geen schending uitmaakte van de bevoegdheidsverdelende regels.¹²⁹ De Vlaamse decreetgever kon zich dus beroepen op de impliciete bevoegdheden uit art. 10 BWHI.¹³⁰

De Raad voor Vergunningsbetwistingen ging dan ook niet in op het verzoek een prejudiciële vraag te stellen. Het vernietigingsberoep zelf werd onontvankelijk verklaard wegens laattijdigheid.¹³¹ De daarop volgende cassatieberoepen werden eveneens afgewezen.¹³²

76. Voor de Raad van State betwisten de verzoekers opnieuw de grondwettelijkheid van de oprichting van de Raad voor Vergunningsbetwistingen. Bovendien beweren ze, naast een schending van o.a. art. 161 Gw., dat niet voldaan is aan de voorwaarden om zich te kunnen beroepen op de impliciete bevoegdheden.¹³³ Daar de Raad voor Vergunningsbetwistingen reeds geoordeeld heeft, beroept de Raad van State zich op het algemeen rechtsbeginsel van het gezag van gewijsde van de jurisdictionele beslissing. Op die grond wordt het vernietigingsberoep voor de Raad van State dan ook onontvankelijk verklaard en wordt geen prejudiciële vraag gesteld.¹³⁴

De tussenkommende partij verzoekt vervolgens dat een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep wordt opgelegd. De Raad van State argumenteert echter dat het niet zo is *“dat al a priori de mogelijkheid was uitgesloten dat op de beroepen van de verzoekers een beslissing werd uitgesproken die hun genoegdoening schonk”*. De onontvankelijkheid van het beroep voor de Raad van State is slechts het gevolg van de omstandigheid dat de Raad voor Vergunningsbetwistingen sneller een definitief arrest gevelde heeft.¹³⁵

77. Een laatste voorbeeld betreft een arrest van 25 februari 2013 waarin de Raad van State diende te oordelen over de ontvankelijkheid van een derden-verzet. Overeenkomstig art. 48, tweede lid P.R. wordt het derden-verzet afgewezen wanneer men heeft nagelaten een ontvankelijk verzoek tot tussenkomst in te dienen, hoewel men kennis had van het geding. Tussenkommende partijen argumenteerden dat verzoekster, nl. de stad Ieper, op de hoogte was gebracht van het vernietigingsberoep, waarop het derden-verzet gericht is, voor het einde van de termijn tot indiening van een verzoek tot tussenkomst. Tussenkommende partijen hadden immers een administratief beroep ingesteld bij de deputatie. Ze lieten een afschrift van de beroepsakte, waarin melding werd gemaakt van het voor de Raad van State aanhangig gemaakte vernietigingsberoep, toekomen aan verzoekster.

Verzoekster verdedigt dat ze niet op de hoogte was van de zaak daar het afschrift onvoldoende informatie bevatte over het vernietigingsberoep. De Raad van State merkt op dat *“[h]et volstaat dat wordt aangetoond dat de benadeelde derde feitelijke kennis had of kon hebben van het bestaan van een zaak”*. De betrokkene moet vervolgens zelf de nodige maatregelen nemen om te verifiëren over welke zaak het gaat. De Raad besluit dat de vermelding in het afschrift als

¹²⁹ GwH 27 januari 2011, nr. 8/2011.

¹³⁰ Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, BS 15 augustus 1980.

¹³¹ RvVb 21 maart 2012, nr. A/2012/0105; RvVb 21 maart 2012, nr. A/2012/0106.

¹³² RvS 5 februari 2013, nr. 222.378 (c), Possemiers en cons.; RvS 5 februari 2013, nr. 222.379 (c), Scheiner.

¹³³ Aan het beroep op de figuur van de impliciete bevoegdheden zijn drie voorwaarden verbonden. Ten eerste moet voldaan zijn aan de noodzakelijkheidstoets, ten tweede moet de bevoegdheid zich tot een gedifferentieerde regeling lenen, ten derde mag de regeling slechts een marginale impact hebben. Zie J. VANDE LANOTTE en G. GOEDERTIER, *Handboek Belgisch Publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 924-926.

¹³⁴ RvS 5 februari 2014, nr. 226.340.

¹³⁵ *Ibid.*

kennisgeving in de zin van art. 48, tweede lid P.R. beschouwd moet worden en verklaart het derden-verzet bijgevolg onontvankelijk.¹³⁶

78. De tussenkomenende partijen verzoeken in hun laatste memorie om de toepassing van art. 37 RvS-wet. Zij argumenteren dat de handelswijze van verzoekster blijkt geeft van manifeste kwade trouw. De Raad van State repliceert dat een geldboete *in casu* niet verantwoord is. De laattijdige indiening van een vordering verleent aan dat verzoek niet automatisch een kennelijk onrechtmatig karakter.¹³⁷

¹³⁶ RvS 25 februari 2013, nr. 222.610, De stad Ieper.

¹³⁷ *Ibid.*

V. De verschillende varianten

A. Tergend of roekeloos hoger beroep ex art. 1072bis Ger.W.

1. Grondslag

79. Door de toename van de gerechtelijke achterstand, diende een wettelijke interventie zich aan. Deze hervorming moest tot een versnelde procesvoering leiden. De wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek¹³⁸ trachtte daaraan tegemoet te komen. Eén van de mechanismen waarmee men onnodig tijdverlies wilde aanpakken, betrof de boete wegens tergend of roekeloos geding. Art. 52 van voornoemde wet voerde art. 1072bis Ger.W. in. Deze laatste bepaling voorzag in de mogelijkheid voor de beroepsrechter om, in geval van misbruik van procesrecht, een schadevergoeding toe te kennen en/of een geldboete op te leggen.

80. Tot voor de wet van 3 augustus 1992, kon deze vorm van procesrechtsmisbruik enkel gesanctioneerd worden d.m.v. een tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding¹³⁹. Op die manier kon de rechter, op verzoek van de benadeelde, een schadevergoeding toekennen. Niettemin werd deze mogelijkheid slechts sporadisch aangewend.¹⁴⁰ Daarenboven kwam de vergoeding volledig toe aan de partij die de tegenvordering had ingesteld. De schade berokkend aan de rechtsbedeling werd genegeerd.¹⁴¹ Dit laatste betreft volgens verschillende auteurs nochtans een belangrijk aspect van procesrechtsmisbruik (*supra* nr. 35). O.a. deze twee problemen wilde men verhelpen door de invoering van art. 1072bis Ger.W.

81. In de memorie van toelichting bij het wetsontwerp werd aangehaald dat de wet van 14 en 16 augustus 1790 reeds voorzag in een gelijkaardig principe. De toepassing ervan was echter repressiever en voorzag geen beoordelingsruimte voor de rechter. De appellant van wie het hoger beroep ongegrond verklaard werd, diende zonder meer een geldboete te betalen t.v.v. de rechtsbijstand aan armen.¹⁴²

Een andere inspiratiebron kan teruggevonden worden in het Franse gerechtelijk recht. Art. 559 van de nieuwe Franse 'Code de procédure civile' was, van 1976 t.e.m. 2001, op de volgende wijze geredigeerd: "*En cas d'appel principal dilatoire ou abusif, l'appelant peut être condamné à une amende civile de 100 F à 10000 F, sans préjudice des dommages-intérêts qui lui seraient réclamés*".

82. Op Europees niveau werd evenzeer aandacht besteed aan dit fenomeen, daar het verband houdt met het recht op toegang tot de rechter en er een beperkend effect op kan hebben. In een aanbeveling van de Raad van Ministers van de Raad van Europa werd erop gewezen dat sommige

¹³⁸ Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, BS 31 augustus 1992.

¹³⁹ Art. 563, laatste lid Ger.W.

¹⁴⁰ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1198/1, 27.

¹⁴¹ P. LEMMENS en A.S. MAERTENS, "Art. 1072bis Ger.W." in *Commentaar gerechtelijk recht*, III, Rechtsmiddelen, 1993, 2; J. VAN COMPERNOLLE, "Het hoger beroep" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd Gerechtelijk Recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (165) 174.

¹⁴² Memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1198/1, 27.

procedureregels een efficiënt en effectief proces verhinderen, o.a. omdat ze vatbaar zijn voor misbruik. De Raad merkte op: “[I]t is necessary to make available to the parties simplified and more rapid forms of proceedings and to protect them against abusive or delaying tactics, particularly by giving powers to the court to direct the proceedings more efficiently”. Concreet werd voorgesteld om sancties te voorzien om het hoofd te bieden aan kennelijk ongegronde vorderingen of vertragingss manoeuvres. Dergelijke sancties kunnen bestaan uit boetes of schadevergoedingen, maar ook uit een onontvankelijkheidsverklaring of de mogelijkheid om meteen een oordeel te vellen over de grond van de zaak.¹⁴³

2. Recht op toegang tot de rechter

83. Er werd reeds meerdere malen opgemerkt dat het bestraffen van procesrechtsmisbruik een inmenging kan vormen op het in art. 13 Gw. en art. 6 en 13 EVRM gewaarborgd grondrecht. De toegang tot de rechter komt bijvoorbeeld in het gedrang wanneer aan het begrip “tergend of roekeloos geding” een te ruime opvatting wordt gegeven, wanneer de maximumboete te hoog is, wanneer een sanctie wegens procesrechtsmisbruik niet gemotiveerd wordt, wanneer men zich er niet tegen kan verdedigen, enz.

84. Voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens werd al een aantal keer een schending van art. 6 EVRM aangevoerd m.b.t. veroordelingen wegens procesrechtsmisbruik. Zo vocht een naamloze vennootschap een door de Franse Raad van State opgelegde geldboete aan omdat zij daaromtrent niet gehoord was. Ook de motieven van de Raad van State om de vennootschap te veroordelen, ontbraken.¹⁴⁴

De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens stond destijds in voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van de vordering. De Commissie merkt terzake op dat Verdragspartijen regels kunnen ontwerpen m.b.t. de toegang tot een rechtscollege, “*pourvu que ces réglementations aient pour but d’assurer une bonne administration de la justice*”. Vervolgens stelt de Commissie dat de procesregel in kwestie dergelijke doelstelling nastreeft en dat verzoeker niet ontmoedigd werd een verzoek aan de Raad van State te richten.¹⁴⁵

Wat betreft het gebrek aan motivering en de door verzoeker beweerde onmogelijkheid zich te verdedigen, argumenteert de Commissie dat er, gegeven de omstandigheden, geen sprake is van een oneerlijk proces. De Raad van State had de zaak immers aan een grondig onderzoek onderworpen en kon zodoende besluiten dat de bestreden beslissing het bij het juiste eind had.¹⁴⁶

85. Bijna drie jaar later werd de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens geconfronteerd met een gelijkaardig geval, zij het dat deze zaak een strafrechtelijk onderwerp had. Verzoeker werd zowel in eerste aanleg als in beroep veroordeeld tot een vrijheidsstraf van 6 jaar. Het beroep bij het Italiaanse Hof van Cassatie mocht niet baten. Het cassatieberoep werd afgewezen daar het Hof van Beroep zijn oordeel goed gemotiveerd had. Bovendien waren de middelen, volgens het Hof van Cassatie, manifest ongegrond en werd een geldboete opgelegd.¹⁴⁷

¹⁴³ Aanbeveling R (84) 5 van 28 februari 1984 van de Raad van Ministers van de Raad van Europa.

¹⁴⁴ ECRM, *Les Travaux du Midi v. France*, 1991.

¹⁴⁵ *Ibid.*

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ ECRM, *G.L. v. Italy*, 1994.

Voor de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens argumenteert verzoeker dat de opgelegde boete strijdig is met het recht op toegang tot de rechter ex art. 6 EVRM. De Italiaanse staat merkt op dat de mogelijke (maximum)boete niet van die hoogte is dat het een inmenging kan vormen op het in art. 6 EVRM gewaarborgde grondrecht. Daarenboven is de boete gericht op tergende of roekeloze gedingen. Het beoogt een beperking van de gerechtelijke achterstand om zo een betere algemene rechtsbedeling te garanderen. De Italiaanse staat wijst er eveneens op dat het Hof van Cassatie het verzoek aan een grondig onderzoek heeft onderworpen vooraleer het de beslissing nam het beroep af te wijzen en een geldboete op te leggen.¹⁴⁸

86. De Commissie bepaalt dat boetes die trachten tergende of roekeloze gedingen te ontmoedigen, in beginsel geen schending uitmaken van art. 6 EVRM. De mogelijke hoogte van de boete *in casu*, zijnde tussen 100 000 en 1 000 000 Italiaanse lire, is niet van dien aard de Commissie tot een schending te laten besluiten. Verzoeker geeft daarenboven niet aan waarom de boete de mogelijkheid tot het instellen van een cassatieberoep ernstig zou beperken.¹⁴⁹

Echter, het Italiaanse Hof van Cassatie motiveerde evenmin waarom de sanctie gerechtvaardigd was. Dergelijk gebrek aan motivering kan, in bepaalde omstandigheden, onverenigbaar zijn met art. 6 EVRM. De Commissie merkt op dat deze situatie verschilt van de hierboven besproken zaak aangezien het hier een strafrechtelijke procedure betreft. Tevens kan noch van de wetsebepaling, noch van de beslissing van het Hof van Cassatie worden afgeleid onder welke voorwaarden een boete mogelijk is. Nochtans besluit de Commissie dat de boete niet strijdig is met art. 6 EVRM daar het verzoek van betrokkene kennelijk ongegrond was en de afwijzingsbeslissing van het Hof van Cassatie wel met reden omkleed was.¹⁵⁰

87. Er moet worden opgemerkt dat het door het Italiaanse Hof van Cassatie toegepaste artikel als volgt wordt vertaald: “[T]he decision which declares the appeal inadmissible or which dismisses it shall order the party who lodged the appeal to pay the costs and fees arising from the proceedings. The decision shall also order the party to pay a fine of between 100,000 and 1,000,000 Italian lira”.¹⁵¹ De Italiaanse staat argumenteert niettemin dat deze boete enkel opgelegd wordt aan tergende of roekeloze pleiters. Ook de verzoeker stelt dat het hier gaat om een “*atypical penalty*”.¹⁵² Zoals hierboven aangeven, is het voor de Commissie onduidelijk welke de toepassingsvoorwaarden zijn. Het is dan ook maar de vraag of een gelijkkluidend oordeel geveld zou worden, mocht de wetsebepaling op een strikt grammaticale wijze worden geïnterpreteerd.

88. Uit het bovenstaande kan worden afgeleid dat op Europees niveau geen problemen rijzen m.b.t. boetes wegens procesrechtsmisbruik, althans voor zover rekening wordt gehouden met enkele voorwaarden. De voornaamste zijn de mogelijkheid tot verdediging voor degene die van procesrechtsmisbruik wordt beschuldigd en een beperkte maximumboete.

¹⁴⁸ *Ibid.*

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ Art. 549 van de oude Italiaanse ‘Codice di Procedura Penale’.

¹⁵² ECRM, *G.L. v. Italy*, 1994.

3. Toepassingsvoorwaarden

89. De voorwaarden voor de veroordeling van een appellant tot een schadevergoeding en/of boete op grond van art. 1072bis Ger.W. worden duidelijk in deze bepaling vermeld. Art. 1072bis Ger.W. was als volgt geredigeerd:

“Wanneer de rechter in hoger beroep het hoofdberoep afwijst, doet hij in dezelfde beslissing uitspraak over de eventueel gevorderde schadevergoeding wegens tergend of roekeloos hoger beroep.

Indien daarenboven een geldboete wegens tergend of roekeloos hoofdberoep verantwoord kan zijn, wordt bij dezelfde beslissing een rechtsdag bepaald op nabije datum waarop alleen dit punt zal worden behandeld. De griffier roept bij gerechtsbrief de partijen op om te verschijnen op de rechtsdag.

De geldboete bedraagt 125 euro tot 2500 euro. De Koning mag het minimum- en maximumbedrag om de vijf jaar aanpassen aan de kosten van het levensonderhoud.

De geldboete wordt geïnd door de Administratie der Registratie en Domeinen met aanwending van alle middelen van recht.”

Schadevergoeding

90. Een tegenvordering op grond van art. 1072bis Ger.W. is slechts succesvol voor zover het hoofdberoep wordt afgewezen. Degene die een incidenteel beroep instelt, kan dus onmogelijk op grond van art. 1072bis Ger.W. tot een schadevergoeding veroordeeld worden.¹⁵³ Daarnaast moet het hoofdberoep volledig worden afgewezen.¹⁵⁴ Een derde voorwaarde voor het toekennen van een schadevergoeding op grond van deze bepaling, is het verzoek van de geïntimeerde.¹⁵⁵ De rechter kan in dit verband niet ambtshalve optreden.

91. Niettegenstaande het verslag van de commissie, dat stelt dat art. 1072bis Ger.W. een eigen schadevergoedingsregeling bevat¹⁵⁶, moet het eerste lid van deze bepaling beschouwd worden als een bevestiging van het algemeen verbod op procesrechtsmisbruik.¹⁵⁷ *“De geïntimeerde moet bewijzen dat de appellant een fout heeft begaan, waardoor hij schade leed”,* aldus K. BROECKX.¹⁵⁸ M. STORME is vervolgens kritisch over de onmogelijkheid voor de rechter om ambtshalve een schadevergoeding uit te spreken. Hij stelt dan ook: *“Waar men derhalve enkel op vordering van partijen procesrechtsmisbruik heeft willen sanctioneren, kan het niet de bedoeling geweest zijn om het goed functionerend pretoriaans systeem van procesrechtsmisbruik uit te hollen door voortaan*

¹⁵³ J. LAENENS en K. BROECKX, “Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling”, RW 1992-93, (897) 930.

¹⁵⁴ D. SCHEERS, *Het vernieuwde Gerechtelijk Wetboek, een praktische commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992*, Antwerpen, Kluwer, 1993, 289.

¹⁵⁵ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 360.

¹⁵⁶ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 1991-92, nr. 301/2, 112.

¹⁵⁷ P. LEMMENS en A.S. MAERTENS, “Art. 1072bis Ger.W.” in *Commentaar gerechtelijk recht*, III, Rechtsmiddelen, 1993, 3.

¹⁵⁸ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 360.

nog enkel een vergoeding toe te kennen bij afwijzing van het hoofdberoep".¹⁵⁹ Over de wijze waarop art. 1072bis, eerste lid Ger.W. geïnterpreteerd moet worden, heerst dan ook eensgezindheid. Wanneer de appelrechter het hoofdberoep volledig afwijst, moet hij in diezelfde beslissing uitspraak doen over de eventueel gevorderde schadevergoeding.¹⁶⁰

92. Volgens de algemene leer van het misbruik van procesrecht kan m.a.w. elke vorm van procesrechtsmisbruik aanleiding geven tot een schadevergoeding.¹⁶¹ Zoals hierboven aangegeven, is deze overweging verenigbaar met de interpretatie die aan art. 1072bis, eerste lid Ger.W. dient toe te komen. Het tergend of roekeloos incidenteel beroep, verweer of hoofdberoep dat niet volledig wordt afgewezen, blijft dus niet noodzakelijk onbestraft. Een schadevergoeding is mogelijk voor zover aan de criteria van art. 1382-1383 B.W. voldaan is.¹⁶²

93. Ofschoon de traditionele visie verdedigde dat een tegenvordering slechts ontvankelijk kon zijn voor zover de hoofdvordering ontvankelijk was¹⁶³, wordt een tegenvordering thans als autonoom beschouwd.¹⁶⁴ Dit wordt afgeleid uit de ruime formulering van art. 14 Ger.W. die de tegenvordering omschrijft als een tussenvordering, ingesteld om tegen de eiser een veroordeling te doen uitspreken.¹⁶⁵ De onontvankelijkheid van de hoofdeis staat de ontvankelijkverklaring van een tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding niet meer in de weg.¹⁶⁶ Daar de tegenvordering een volledig autonoom karakter heeft, doet zelfs afstand van het geding door de oorspronkelijke eiser er geen afbreuk aan.¹⁶⁷ Bovendien moet de tegenvordering niet voldoen aan de voorwaarden in art. 807 Ger.W.¹⁶⁸ Ze mag dus berusten op andere dan in de dagvaarding aangevoerde feiten of akten.

¹⁵⁹ M. STORME, "Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

¹⁶⁰ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 360; J. LAENENS en K. BROECKX, "Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling", *RW* 1992-93, (897) 930; L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 101; M. STORME, "Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

¹⁶¹ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 363; M. STORME, "Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

¹⁶² D. SCHEERS, *Het vernieuwde Gerechtelijk Wetboek, een praktische commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992*, Antwerpen, Kluwer, 1993, 289.

¹⁶³ Het tergend of roekeloos karakter van een onontvankelijk hoger beroep kon dus voor de appellant geen verplichting tot het betalen van een schadevergoeding meebrengen. De tegenvordering wegens tergend of roekeloos beroep werd immers automatisch als onontvankelijk afgewezen; L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 103; Cass. 4 juni 1964, *Arr.Cass.* 1964, 1056.

¹⁶⁴ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 103; P. THION, "De tegenvordering en de vordering tot tussenkomst" in XXIXE POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, (259) 261-262.

¹⁶⁵ A. FETTWEIS, *Manuel de procédure civile*, Luik, Fac. de droit de Liège, 1987, 406.

¹⁶⁶ Cass. 17 januari 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 518.

¹⁶⁷ P. THION, "De tegenvordering en de vordering tot tussenkomst" in XXIXE POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, (259) 263-264.

¹⁶⁸ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 294.

94. M.E. STORME redeneert overeenkomstig bovenstaande theorie wanneer hij stelt dat er een “*obligation de procéder de manière diligente et raisonnable*” bestaat, “[...] *indépendante du fond de l’affaire*”.¹⁶⁹ Aangezien een schadevergoeding wegens tergend of roekeloos geding uitgesproken kan worden door een tussenarrest¹⁷⁰, bestaat er volgens deze auteur een verplichting voor de procespartijen om zich te goeder trouw te gedragen.¹⁷¹ Ook degene wiens vordering gegrond wordt verklaard, kan zich schuldig maken aan procesrechtsmisbruik.¹⁷²

95. Zoals vermeld, kan een schadevergoeding enkel op verzoek van de benadeelde worden toegekend. Aan het reeds aangehaalde probleem (*supra* nr. 80) dat de tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding slechts zelden wordt ingesteld, wordt dus niet rechtstreeks tegemoet gekomen. Niettemin kan de tergende of roekeloze pleiter door art. 1072bis Ger.W. wel ambtshalve door de rechter worden bestraft d.m.v. de geldboete (*infra* nr. 100).

96. Tevens dient opgemerkt te worden dat partijen, d.m.v. het instellen van een tegenvordering overeenkomstig art. 620 Ger.W., het bedrag van de aanleg kunnen verhogen. Partijen mogen echter geen tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding instellen met de bedoeling de procesregels aangaande de aanleg te ontwijken.¹⁷³ In die zin oordeelde ook het Hof van Cassatie in het arrest van 8 januari 2004. “[D]e appelrechter [...] mag beoordelen of de tegenvordering uitsluitend was ingegeven door de wil de regels van de aanleg te omzeilen”.¹⁷⁴ In dergelijk geval kan hij dan ook besluiten tot de onontvankelijkheid van het beroep dat werd ingeleid door dezelfde partij die de tegenvordering had ingesteld.

Geldboete

97. De appelrechter kan enkel een geldboete ex art. 1072bis Ger.W. opleggen n.a.v. een tergend of roekeloos hoofdberoep.¹⁷⁵ Het tergend of roekeloos incidenteel beroep loopt dat risico niet. Over deze vermeende discriminatie oordeelde het Grondwettelijk Hof in het arrest van 29 september 1993. Het Hof concludeert dat dit onderscheid geen schending van de artikelen 10 en 11 Gw. inhoudt: “[H]et hoofdberoep [brengt] voor de aangezochte rechter de verplichting teweeg de grond van het geschil te onderzoeken en is [...] voor de rechtsbedeling schadelijk wanneer het hoger beroep tergend of roekeloos is”.¹⁷⁶ Degene die incidenteel beroep aantekent, neemt dergelijk initiatief niet.

¹⁶⁹ M.E. STORME, “L’obligation de procéder de manière diligente et raisonnable: une obligation indépendante du fond de l’affaire” (noot onder Brussel 25 januari 1990), *JLMB* 1991, (457) 457.

¹⁷⁰ Brussel 25 januari 1990, *JLMB* 1991, 456-457, noot M.E. STORME.

¹⁷¹ M.E. STORME, “L’obligation de procéder de manière diligente et raisonnable: une obligation indépendante du fond de l’affaire” (noot onder Brussel 25 januari 1990), *JLMB* 1991, (457) 458.

¹⁷² M. STORME, “Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik” in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 71 en 77; P. Taelman, “Gebruik en misbruik van procesrecht”, *TPR* 1988, (89) 102-105.

¹⁷³ E. BREWAEYS, “Tegeneis wegens tergend en roekeloos geding: de bedoelingen moeten zuiver zijn” (noot onder Cass. 8 januari 2004), *RABG* 2004, (611) 611-612.

¹⁷⁴ Cass. 8 januari 2004, *RABG* 2004, 609, noot E. BREWAEYS.

¹⁷⁵ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 361; M. STORME, “Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992” in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

¹⁷⁶ Arbitragehof 29 september 1993, nr. 69/93, 26, overw. B.4.4.

98. Over de vraag of het afwijzen van het hoofdberoep als tweede toepassingsvoorwaarde geldt, is enige discussie gevoerd. Sommigen leiden uit de formulering van art. 1072bis, tweede lid Ger.W. af dat deze voorwaarde zich niet stelt voor de geldboete, maar enkel voor de daarin vermelde schadevergoeding.¹⁷⁷ Nochtans dient de appelrechter “*bij dezelfde beslissing*” een rechtsdag te bepalen waar het al dan niet opleggen van de boete bediscussieerd zal worden.¹⁷⁸ Gelet op de bewoording van art. 1072bis Ger.W., slaat “dezelfde beslissing” m.i. op de beslissing waarin de rechter het hoofdberoep afwijst. Volgens deze interpretatie zou de onontvankelijk- of ongegrondverklaring van het hoofdberoep dus wel een vereiste zijn voor een veroordeling tot een geldboete wegens tergend of roekeloos beroep. Een derde visie is gebaseerd op de bedoeling dat de critertia voor de toepassing van de schadevergoeding en de boete hetzelfde moeten zijn.¹⁷⁹ Volgens die zienswijze zou een boete dus enkel opgelegd kunnen worden voor zover het hoofdberoep afgewezen wordt.¹⁸⁰ Niettemin lijkt het dat de discussie in de Senaat enkel de inhoudelijke criteria¹⁸¹ tot onderwerp had.¹⁸²

L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES verdedigen die laatste opvatting en halen ter ondersteuning twee arresten van het Hof van Beroep van Brussel aan.¹⁸³ In beide gevallen werd geoordeeld dat het hoofdberoep, aangezien het deels gegrond is, onmogelijk tergend of roekeloos kan zijn.¹⁸⁴ In deze arresten wordt m.a.w. de volledige afwijzing van het hoofdberoep als voorwaarde gesteld, zowel voor de toepassing van art. 1072bis Ger.W.¹⁸⁵ als voor de toekenning van een schadevergoeding op grond van de algemene leer van het misbruik van procesrecht.

Uit andere arresten blijkt evenwel een soepelere interpretatie. Art. 1072bis Ger.W. wordt op volgende wijze uitgelegd: “*De bestraffing van het tergend en roekeloos hoofdberoep wordt geregeld door artikel 1072bis van het Gerechtelijk Wetboek. Op grond van die bepaling kan een schadevergoeding worden gevorderd door de geïntimeerde bij volledige afwijzing van het hoofdberoep. Tevens kan de rechter ambtshalve een burgerlijke geldboete opleggen wegens het nadeel dat door het instellen van hoger beroep wordt berokkend aan de rechtsbedeling.*

Daarnaast kan voor andere vormen van misbruik van hoger beroep schadevergoeding worden gevorderd op grond van de algemene regeling van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.”

99. Niettegenstaande de duidelijke wijze waarop art. 1072bis Ger.W. door het Hof van Beroep van Brussel wordt geïnterpreteerd, verdient een soepele interpretatie m.i. toch de voorkeur. De omstandigheid dat het hoofdberoep (deels) gegrond verklaard wordt, mag er niet toe leiden dat

¹⁷⁷ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 363; J. LAENENS en K. BROECKX, “Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling”, *RW* 1992-93, (897) 931; M. STORME, “Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992” in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

¹⁷⁸ Art. 1072bis, tweede lid Ger.W.

¹⁷⁹ *Hand. Senaat, BZ* 1991-92, 2 juli 1992, 42, 1314-1315.

¹⁸⁰ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 137-138.

¹⁸¹ De criteria die bepalen wat als “tergend hoger beroep” en als “roekeloos hoger beroep” beschouwd dient te worden.

¹⁸² *Hand. Senaat, BZ* 1991-92, 2 juli 1992, 42, 1314-1315.

¹⁸³ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 137-138.

¹⁸⁴ Brussel 30 januari 1996, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1996, 146; Brussel 27 augustus 1996, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1996, 196.

¹⁸⁵ Zowel voor het toekennen van een schadevergoeding als voor de veroordeling tot een geldboete.

een appellant “*zich alle vrijheden in het proces mag veroorloven*”.¹⁸⁶ Een procespartij die bijvoorbeeld reeds gekende bewijsstukken pas in beroep aanbrengt, handelt in strijd met het beginsel van de proceseconomie. Ook al wordt hij in het gelijk gesteld, een sanctie wegens procesrechtsmisbruik moet in dergelijk geval overwogen kunnen worden.¹⁸⁷

100. Voorts dient de onafhankelijkheid tussen de schadevergoeding en de geldboete beklemtoond te worden.¹⁸⁸ De toenmalige minister van Justitie stelde “*qu’il n’y a pas de cumul obligatoire entre l’octroi de dommages et intérêts par le juge et la possibilité d’imposer l’amende*”.¹⁸⁹ De geldboete dient immers tegemoet te komen aan vaak ondervonden passiviteit van de geïntimeerde (*supra* nr. 80). Wanneer geen tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding wordt ingesteld, kan de rechter toch ambtshalve oordelen dat een boete verantwoord kan zijn. Sterker nog, zelfs indien de gevorderde schadevergoeding niet wordt toegewezen, kan een geldboete worden opgelegd.¹⁹⁰

4. Procedure

101. Logischerwijs zal de rechter vooreerst duidelijk moeten aangeven op welke feiten of gedragingen de sancties wegens tergend of roekeloos hoger beroep steunen.¹⁹¹ Het louter uiteenzetten van de omschrijving van procesrechtsmisbruik is onvoldoende. Hij dient specifieke elementen aan te voeren die er duidelijk op wijzen dat de vordering van appellant tergend of roekeloos is.

102. Zoals duidelijk uit art. 1072bis Ger.W. blijkt, zal over de schadevergoeding uitspraak gedaan worden in dezelfde beslissing als deze waarmee de rechter oordeelt over de hoofdvordering. Na deze beslissing, ook al beveelt de rechter de heropening van de debatten met het oog op een eventuele veroordeling tot een geldboete, kan geen schadevergoeding meer gevraagd worden.¹⁹²

103. Na zijn uitspraak over de hoofdvordering, bepaalt de rechter, voor zover hij meent dat een geldboete ex art. 1072bis Ger.W. verantwoord zou kunnen zijn, een rechtsdag waarop het opleggen en eventueel het bepalen van de boete behandeld zal worden. Voor deze rechtsdag worden beide partijen opgeroepen, ook de geïntimeerde. Deze heeft echter geen belang meer bij de zaak aangezien het gaat om de schade, veroorzaakt door appellant, aan de rechtsbedeling.¹⁹³ Nochtans kan geïntimeerde argumenten aanbrengen die een invloed kunnen hebben op het al dan niet opleggen van de boete en op de hoogte ervan.

¹⁸⁶ M. STORME, “Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik” in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, (67) 77.

¹⁸⁷ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 363.

¹⁸⁸ J. VAN COMPERNOLLE, “Het hoger beroep” in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd Gerechtelijk Recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (165) 176.

¹⁸⁹ *Hand. Senaat*, BZ 1991-92, 2 juli 1992, 42, 1314.

¹⁹⁰ J. LAENENS en K. BROECKX, “Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling”, *RW* 1992-93, (897) 930.

¹⁹¹ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 362-363.

¹⁹² Brussel 3 december 1996, www.cass.be; Antwerpen 23 oktober 2002, www.cass.be.

¹⁹³ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 139-140.

104. De mogelijkheid voor de appellant om zich te verdedigen tegen een mogelijke geldboete, was oorspronkelijk niet voorzien. In het voorontwerp werd als volgt geargumenteed: *“De appellant had immers reeds de gelegenheid gehad de middelen tot staving van zijn hoger beroep aan te voeren. Enkel wanneer hij dienaangaande geen enkel ernstig middel zou hebben aangevoerd, kon hij tot een geldboete worden veroordeeld”*.¹⁹⁴ De Raad van State was een andere mening toegedaan. In haar advies stelde de afdeling wetgeving van de Raad van State twee oplossingen voor die de rechten van verdediging in hoofde van appellant zouden waarborgen.¹⁹⁵ Enerzijds kon de wetgever besluiten dat de rechter, ter zitting, appellant bijkomend diende te horen m.b.t. het eventueel opleggen van een geldboete. Anderzijds kon worden gekozen voor de heropening van de debatten na een beslissing over de grond van de zaak.¹⁹⁶ Het is dus de tweede keuze waarvoor de wetgever uiteindelijk geopteerd heeft.

De keuze voor het behandelen van de geldboete op een nieuwe zitting, geeft nochtans aanleiding tot enige kritiek. Het oogmerk van de wet van 3 augustus 1992 is immers het bestrijden van de gerechtelijke achterstand (*supra* nr. 79). Het is dan ook maar de vraag hoe bovenstaande oplossing hiermee te rijmen valt. Een bijkomende terechtzitting zal de werklast van de rechters onmiskenbaar doen toenemen.¹⁹⁷ Daarenboven kan betwijfeld worden of de geldboete wel een ontradend effect heeft. Een verhoging van de boete is echter ook niet aangeraden in het licht van het recht op toegang tot de rechter (*surpa* nr. 88).

105. Opgemerkt dient te worden dat art. 1072bis Ger.W. ook in kort geding toegepast kan worden.¹⁹⁸ Het tweede en derde lid van deze bepaling vinden evenwel geen toepassing op *“het hoger beroep ingesteld door een beklagde of een in verdenkinggestelde tegen een beslissing over een tegen hem ingestelde strafvordering”*.¹⁹⁹ De manier waarop een persoon in dergelijke situatie zijn verdediging organiseert en rechtsmiddelen aanwendt, mag geen aanleiding geven tot een sanctie wegens procesrechtsmisbruik.²⁰⁰

106. Tegen de beslissing waarin de geldboete wordt uitgesproken, is geen hoger beroep mogelijk. Enkel de buitengewone rechtsmiddelen, en dan voornamelijk de voorziening in cassatie, staan ter beschikking van de veroordeelde appellant.²⁰¹

5. Sanctie

107. Wat de schadevergoeding betreft, moet erop gewezen worden dat de rechter volledig vrij is de omvang ervan te bepalen.²⁰² Voor de geldboete geldt evenwel een vast minimum en maximum.

¹⁹⁴ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1198/1, 27.

¹⁹⁵ J. VAN COMPERNOLLE, “Het hoger beroep” in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd Gerechtelijk Recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (165) 176.

¹⁹⁶ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Senaat 1990-91, nr. 1198/1, 73-74.

¹⁹⁷ K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 362; P. LEMMENS en A.S. MAERTENS, “Art. 1072bis Ger.W.” in *Commentaar gerechtelijk recht*, III, Rechtsmiddelen, 1993, 2.

¹⁹⁸ Brussel 4 mei 2000, *DAOR* 2000, 237; *Arbh.* Gent (afd. Brugge) 9 november 2000, *JTT* 2001, 67; L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 135.

¹⁹⁹ Cass. 6 juni 2006, www.cass.be.

²⁰⁰ *Ibid.*

²⁰¹ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 140-141.

“De geldboete bedraagt 125 euro tot 2500 euro”.²⁰³ Binnen die marge oordeelt de rechter, rekening houdend met de effectieve schade die aan de rechtsbedeling werd berokkend.²⁰⁴ De in art. 1072bis Ger.W. vermelde boete moet echter niet worden opgelegd wanneer het hoger beroep tergend of roekeloos is.²⁰⁵ De rechter beschikt over een appreciatiemarge. Het Arbeidshof van Luik oordeelde bijvoorbeeld dat, gelet op de vertraging die een bijkomende zitting teweeg zou brengen, een boete niet verantwoord was.²⁰⁶

108. De geldboete ex art. 1072bis Ger.W. is een burgerlijke boete.²⁰⁷ Als gevolg daarvan is de verhoging d.m.v. opdecimen en de vervanging door een gevangenisstraf onmogelijk.²⁰⁸ Bovendien is art. 195 Sv. niet toepasselijk. Nochtans moet elke veroordeling tot een geldboete, evenals de hoogte ervan, gemotiveerd worden.²⁰⁹

Niettegenstaande de omstandigheid dat, volgens de nationale wetgever, rechtspraak en rechtsleer, aan de boete een burgerrechtelijk karakter dient toe te komen, wordt de geldboete, in de zin van art. 6 EVRM, als strafrechtelijk beschouwd.²¹⁰ Daardoor was art. 1072bis Ger.W. voor het eerst toepasbaar op gedingen geïnitieerd na 1 januari 1993.²¹¹ Er geldt voor strafwetten immers een verbod op terugwerkende kracht.²¹²

B. Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State

1. Grondslag

109. De wet van 17 februari 2002²¹³, die art. 37 RvS-wet invoerde, beoogde de afname van de gerechtelijke achterstand voor de Raad van State.²¹⁴ Net zoals voor de burgerlijke rechtbanken, moest volgens de indiener van het wetsvoorstel de mogelijkheid bestaan tergende of roekeloze gedingen bij het hoogste administratieve rechtscollege te sanctioneren en zodoende te verminderen.²¹⁵ De potentiële bestraffing van dergelijke beroepen voor de Raad van State dient

²⁰² K. BROECKX, *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 360-361.

²⁰³ Art. 1072bis, derde lid Ger.W.

²⁰⁴ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 145; Brussel 20 december 1994, *P&B* 1995, 55.

²⁰⁵ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 132-133.

²⁰⁶ Arbh. Luik (afd. Namen) 7 maart 1995, *Soc.Kron* 1996, 26.

²⁰⁷ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Senaat 1991-92, nr. 301/2, 111-112; Arbitragehof 1 december 1993, nr. 82/93, 27, overw. B.6.1; J. LAENENS en K. BROECKX, “Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling”, *RW* 1992-93, (897) 930.

²⁰⁸ M. STORME, “Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992” in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, (3) 16.

²⁰⁹ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 130.

²¹⁰ *Ibid.*, 153.

²¹¹ Arbitragehof 1 december 1993, nr. 82/93, 28-29, overw. B.6.5.

²¹² Art. 7 EVRM.

²¹³ Wet 17 februari 2002 tot beteugeling van het kennelijk onrechtmatig beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State, *BS* 16 maart 2002.

²¹⁴ Wetsvoorstel, *Parl. St.* Kamer, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 1.

²¹⁵ *Ibid.*

een rechtszoekende wiens vordering klaarblijkelijk onrechtmatig is, te ontmoedigen zijn zaak aanhangig te maken.

110. Dat het voorstel gebaseerd was op oud art. 1072bis Ger.W., bleek duidelijk uit de formulering ervan.²¹⁶ Niettegenstaande de vaste rechtspraak van de Raad van State²¹⁷, stond het de Raad toe te oordelen over een eventueel gevorderde schadevergoeding.²¹⁸ De indiener van het voorstel oordeelde m.i. terecht dat een schadevergoeding in bepaalde situaties opportuun kan zijn.²¹⁹ Deze bevoegdheid werd desondanks geschrapt daar ze een inbreuk zou uitmaken op art. 144 Gw.²²⁰ De Raad van State is als administratief rechtscollege niet bevoegd te oordelen over een geschil over burgerlijke rechten.²²¹ Beslissen over een vordering tot herstel van zowel burgerlijke als politieke rechten wordt als dergelijk geschil beschouwd.²²²

In haar advies bij de wet van 17 februari 2002 bevestigt de afdeling wetgeving van de Raad van State dat het toekennen van een schadevergoeding aan een tussenkomende partij op het verbod uit art. 144 Gw. zou stuiten. De Raad vult echter aan dat *"in werkelijkheid [...] geen acht [dient] te worden geslagen op de tweedeling die vervat is in de artikelen 144 en 145 van de Grondwet. De Raad van State ontleent immers rechtstreeks zijn bevoegdheid aan artikel 160 van de Grondwet [...]"*.²²³ Zo lijkt het zich impliciet aan te sluiten bij het standpunt van de indiener van het wetsvoorstel dat stelt dat de Raad over de mogelijkheid zou moeten beschikken om, o.a. in geval van kennelijk onrechtmatige beroepen, schadevergoeding toe te kennen. De recente grondwetswijziging heeft hieraan gevolg gegeven. Art. 144 Gw. is nu aangevuld met een tweede lid: *"De wet kan echter, volgens de door haar bepaalde nadere regels, de Raad van State of de federale administratieve rechtscolleges machtigen om te beslissen over de burgerrechtelijke gevolgen van hun beslissingen"*.²²⁴ De gecoördineerde wetten op de Raad van State zullen, d.m.v. toekomstig art. 11bis RvS-wet, evenwel enkel in die mogelijkheid voorzien voor de verzoeker of de tussenkomende partij die de onwettigheid bekomen heeft van een akte, reglement of stilzwijgende afwijzende beslissing.²²⁵ Voorlopig blijft de Raad van State dus onbevoegd om een schadevergoeding toe te kennen aan het slachtoffer van een kennelijk onrechtmatig beroep.

111. Over de geldboete ex art. 37 RvS-wet rijst geen onduidelijkheid. Deze sanctie wordt beschouwd als een accessorium van de rechtsprekende bevoegdheid en kan dus door de Raad van State worden opgelegd.²²⁶ Over de voorgestelde mogelijkheid om, na een veroordeling tot een

²¹⁶ A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1320.

²¹⁷ RvS 5 juli 2001, nr. 97.473, De Greef; RvS 11 maart 1993, nr. 42.245, Vanderbiest.

²¹⁸ Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 2.

²¹⁹ *Ibid.*; Bijvoorbeeld wanneer omwille van haat een kennelijk onrechtmatig beroep wordt ingesteld door de niet-benoemde concurrent van een ambtenaar.

²²⁰ Amendement nr. 1, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/2, 2.

²²¹ *Ibid.*, P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 490; M. VAN DAMME, "Het Gerechtelijk Wetboek als inspiratiebron: over de schriftelijke verschijning en sommige andere nieuwigheden voor de Raad van State" in X, *Liber Amicorum Robert Andersen*, Brussel, Bruylant, 2009, 795-796.

²²² Cass. 23 maart 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 948, concl. E. KRINGS; Cass. 9 januari 1997, *Arr.Cass.* 1997, 43; S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1390.

²²³ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 4.

²²⁴ Art. 1, Wet 6 januari 2014 tot herziening van artikel 144 van de Grondwet, *BS* 31 januari 2014.

²²⁵ Art. 6, Wet 6 januari 2014 met betrekking tot de Zesde Staatshervorming inzake de aangelegenheden bedoeld in artikel 77 van de Grondwet, *BS* 31 januari 2014.

²²⁶ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 4; L. LEJEUNE, "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat"", *JT* 2003, (165) 167; P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 490.

geldboete, in beroep te gaan bij het Hof van Cassatie bestaat eveneens eensgezindheid.²²⁷ Dergelijk cassatieberoep zou de bevoegdheid van het Hof van Cassatie overschrijden daar het Hof niet over de grond van de zaak mag oordelen.²²⁸ Ook een tweede beroep bij de Raad van State zelf leek niet aangewezen. Die mogelijkheid bestaat immers ook niet voor andere beslissingen zoals die over de grond van de zaak.²²⁹ Tevens zou dergelijk beroep, indien men aanvaardt dat de geldboete ex art. 37 RvS-wet, net zoals de boete ex art. 1072bis Ger.W., een burgerrechtelijk karakter heeft²³⁰, voor de burgerlijke rechtbanken moeten plaatsvinden.²³¹ Over de geldboete wordt dus slechts eenmaal geoordeeld, nl. tijdens de speciaal daarvoor georganiseerde hoorzitting.

112. De indiener van het wetsvoorstel hanteerde het begrip "tergend of (en) roekeloos" beroep.²³² De afdeling wetgeving adviseerde om, in navolging van Frankrijk, gebruik te maken van de term "recours abusif" of "onrechtmatig beroep".²³³ Zodoende kan geen verwarring ontstaan met deze vorm van procesrechtsmisbruik voor de hoven en rechtbanken.²³⁴ Daarenboven werd ervoor geopteerd de term "kennelijk" toe te voegen met het oog op de vrijwaring van het recht op toegang tot de rechter.²³⁵ Dit impliceert eveneens een beperking van het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet aangezien, door de toevoeging van het woord "kennelijk", strengere vereisten gelden voor het opleggen van een boete.²³⁶

113. Zoals vermeld, tracht men de gerechtelijke achterstand bij de Raad van State, o.a. d.m.v. de invoering van art. 37 RvS-wet, te verminderen. Uit het jaarverslag 2011-2012 blijkt enig positivisme wat betreft de ontwikkeling van dit probleem. Er wordt gesteld dat het aantal aanhangige zaken – zowel de vernietigings- als de cassatieberoepen – daalt terwijl gedurende dezelfde tijdspanne meer verzoekschriften werden ingediend.²³⁷ Ook het merendeel van de bij de Raad van State aanhangig gemaakte vreemdelingenzaken zijn behandeld.²³⁸

De belangrijkste factoren voor de toename van de gerechtelijke achterstand bij de Raad van State situeren zich voornamelijk in het laatste decennium van de 20^e eeuw.²³⁹ Zo voerde de wet van 19 juli 1991 de mogelijkheid in om voor de Raad een administratief kort geding aan te spannen.²⁴⁰ Deze vernieuwing zorgde vanzelfsprekend voor een stijging van het aantal procedures. Een andere belangrijke reden voor deze achterstand, betreft de stijging van het aantal vreemdelingenzaken.²⁴¹

²²⁷ Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 2.

²²⁸ Amendement nr. 1, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/2, 2-3; Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/11, 5-6.

²²⁹ P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 492-493.

²³⁰ Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 2; *Contra* E. BREWAEYS, "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *RW* 2001-02, (1517) 1519.

²³¹ P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 493.

²³² Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 1-2.

²³³ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 5.

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ Amendement nr. 14, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/10, 1-2.

²³⁶ L. LEJEUNE, "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat", *JT* 2003, (165) 166.

²³⁷ Jv.RvS 2011-12, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl, 4-5.

²³⁸ *Ibid.*

²³⁹ Jv.RvS 1994-95, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl, 93; D. D'HOOGHE en M. GELDERS, "De gerechtelijke achterstand bij de Raad van State en de maatregelen tot versnelling van de rechtspleging" in XXIXe POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, (573) 579-580.

²⁴⁰ Wet 19 juli 1991 tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, houdende invoering van een administratief kort geding en instelling van een betrekking van griffier-informaticus, *BS* 12 oktober 1991.

²⁴¹ W. LAMBRECHTS, "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *TBP* 2002, (416) 416.

Het vreemdelingencontentieux is bovendien het domein waar de meeste kennelijk onrechtmatige beroepen worden ingesteld.²⁴² Een aanhangig geschil weerhoudt de Dienst Vreemdelingenzaken er doorgaans van een uitwijzing door te voeren, ook al staat dergelijk geschil een uitwijzing geenszins in de weg.²⁴³ Een uitwijzingsbeslissing wordt in beginsel enkel geschorst na een succesvol schorsingberoep. De *de facto* schorsende werking bracht advocaten ertoe nagenoeg altijd een geding voor de Raad van State te initiëren, soms onafhankelijk van de slaagkansen.²⁴⁴ Een derde oorzaak vloeit voort uit de reorganisatie van het publiekrechtelijk landschap in België. De toename van het aantal besluitvormingsorganen heeft immers tot een vermeerdering van het aantal zaken voor de Raad van State geleid. Ook de geschillen omtrent verkiezingen geven alsmaar vaker aanleiding tot een beroep op de rechter.²⁴⁵ Ten slotte zorgt de complexiteit van de regelgeving in onze samenleving voor een hoger aantal verzoekschriften.²⁴⁶

114. Thans blijkt, ondanks de nog bestaande gerechtelijke achterstand voor de Raad van State, een positieve tendens. De Raad lijkt er naar eigen zeggen in te slagen het aantal aanhangige zaken te verminderen.²⁴⁷ Een belangrijke oorzaak voor deze afname betreft de oprichting van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Sinds 1 juni 2007, de start van de werkzaamheden van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen²⁴⁸, heeft de Raad van State de voordien aanhangig gemaakte vreemdelingengeschillen kunnen behandelen zonder met een toevloed van nieuwe vreemdelingenzaken geconfronteerd te worden.²⁴⁹ De vervolgens vrijgekomen middelen worden nu ingezet om de andere procedures zo snel mogelijk te behandelen.²⁵⁰ De vraag stelt zich of art. 37 RvS-wet ook een rol speelt in de geleidelijke afname van de gerechtelijke achterstand voor de Raad van State. Of belemmert het de afname door de tijdrovende procedure die eraan verbonden is?

2. Toepassingsgebied

115. In tegenstelling tot art. 1072bis Ger.W., heeft de redactie van art. 37 RvS-wet tot meerdere juridische vraagstukken geleid. Het artikel luidt, sinds de invoeging van het huidige tweede lid op 15 september 2006, als volgt:

“Als, na inzage van het verslag of het aanvullend verslag van de auditeur, de Raad van State vindt dat een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep verantwoord kan zijn, bepaalt het arrest daartoe een hoorzitting op een nabije datum.

Als, nadat een cassatieberoep in toepassing van artikel 20 niet toelaatbaar is verklaard, de Raad van State vindt dat de in het eerste lid bedoelde geldboete verantwoord kan zijn, bepaalt een

²⁴² M. LEROY, *Contentieux administratif*, Limal, Anthemis, 2011, 600.

²⁴³ RvS 16 oktober 2007, nr. 175.786.

²⁴⁴ M. LEROY, *Contentieux administratif*, Limal, Anthemis, 2011, 600.

²⁴⁵ Jv.RvS 1994-95, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl, 93.

²⁴⁶ D'HOOGHE en M. GELDERS, "De gerechtelijke achterstand bij de Raad van State en de maatregelen tot versnelling van de rechtspleging" in XXIXE POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, (573) 580.

²⁴⁷ Jv.RvS 2011-12, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl, 4-5.

²⁴⁸ De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, <http://www.rvv-cce.be/rvv/index.php/nl/readmoremission/57-de-raad-voor-vreemdelingenbetwistingen>.

²⁴⁹ Jv.RvS 2010-11, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl, V.

²⁵⁰ *Ibid.*

ander lid van de Raad van State dan het lid van de Raad van State dat de beschikking van niet-toelaatbaarheid heeft genomen, daartoe een hoorzitting op een nabije datum.

Het arrest wordt betekend aan de verzoeker en aan de tegenpartij.

Het arrest dat de geldboete uitspreekt, geldt in elk geval als op tegenspraak gewezen.

De geldboete gaat van 125 tot 2500 EUR. Zij wordt geïnd overeenkomstig artikel 36, § 4.

De opbrengst van de geldboete wordt gestort in het Fonds voor het beheer van de dwangsommen.

De in het vierde lid vermelde bedragen kunnen door de Koning worden gewijzigd ingevolge de evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen."

116. Eén van de voornaamste problemen betrof de vraag welke procedures het voorwerp kunnen uitmaken van een kennelijk onrechtmatig beroep. De tegenstrijdigheid tussen de voorbereidende werken van de wet van 17 februari 2002 en de ruime formulering van art. 37 RvS-wet zorgde immers voor onduidelijkheid. Tijdens de parlementaire voorbereidingen werd uitdrukkelijk gesteld dat enkel de annulatieberoepen en administratieve cassatieberoepen aanleiding konden geven tot een geldboete.²⁵¹ Echter, naast de extensieve formulering²⁵² is ook de plaatsing van het desbetreffende artikel in de gecoördineerde wetten op de Raad van State een aanwijzing voor een ruim toepassingsgebied.²⁵³ Art. 37 RvS-wet werd immers ingevoegd onder een apart hoofdstuk van de algemene titel aangaande de rechtspleging en lijkt dus op alle procedures toepasselijk te zijn. Het artikel maakt evenwel gebruik van de term kennelijk onrechtmatig "beroep". E. BREWAEYS merkt op dat art. 17 RvS-wet de term "vordering" tot schorsing hanteert.²⁵⁴ Gelet op de restrictieve interpretatie die dient toe te komen aan een sanctiewet, kan dus evenzeer besloten worden dat een schorsingsprocedure niet met een boete ex art. 37 RvS-wet bestraft kan worden.²⁵⁵ De verandering van "tergend of roekeloos geding" naar "kennelijk onrechtmatig beroep" gebeurde echter "[o]m alle verwerking met het subjectieve beroep bij de hoven en rechtbanken te vermijden" (*supra* nr. 112).²⁵⁶ Hieruit kan dus geen intentie blijken van de wetgever om het begrip "beroep" beperkend te interpreteren.²⁵⁷ Integendeel, de vordering tot schorsing moet ook als een "beroep" beschouwd worden.²⁵⁸

117. Dit discussiepunt – evenals enkele hierna volgende punten – geeft duidelijk aan dat het kopiëren van procedureregels van het gerechtelijk privaatrecht naar de specifieke procedures bij de Raad van State niet vanzelfsprekend is en dus gedetailleerde wetsbepalingen vereist.²⁵⁹ Aangezien art. 37 RvS-wet op dat vlak te wensen overlaat, heeft deze bepaling aanleiding gegeven tot

²⁵¹ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/11, 12.

²⁵² Art. 37, eerste lid RvS-wet vermeldt niet dat het opleggen van een geldboete beperkt is tot een bepaald soort procedure voor de Raad van State.

²⁵³ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 8.

²⁵⁴ E. BREWAEYS, "Deloyaal procesgedrag in de procedure voor de Raad van State" in G. DEBERSAQUES, M. VAN DAMME, S. DE CLERCQ en G. LAENEN (eds.), *Rechtsbescherming door de Raad van State: 15 jaar procedurele vernieuwing*, Brugge, Die Keure, 2004, (65) 84.

²⁵⁵ *Ibid.*

²⁵⁶ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 5.

²⁵⁷ L. LEJEUNE, "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat"", *JT* 2003, (165) 166-167.

²⁵⁸ S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1392.

²⁵⁹ M. VAN DAMME, "Het Gerechtelijk Wetboek als inspiratiebron: Over de schriftelijke verschijning en sommige andere nieuwigheden voor de Raad van State" in X, *Liber Amicorum Robert Andersen*, Brussel, Bruylant, 2009, (791) 797.

tegenstrijdige overwegingen in zowel rechtsleer als rechtspraak.²⁶⁰ Nochtans had de afdeling wetgeving van de Raad van State erop gewezen dat een verdere uitwerking aangewezen was.²⁶¹ De wetsebepaling laat teveel vragen onbeantwoord, voornamelijk wat betreft het procedurele aspect van art. 37 RvS-wet (*infra* nr. 132 e.v.).

118. Thans heeft de Raad van State, in overeenstemming met het doel van de wet van 17 februari 2002, aan art. 37 RvS-wet een ruim toepassingsgebied toegekend. Om de gerechtelijke achterstand zo efficiënt mogelijk te bestrijden, moet immers voor nagenoeg elke procedure de mogelijkheid bestaan een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep op te leggen.²⁶² In Frankrijk wordt deze ideologie ook gevolgd.²⁶³ Daar kan elke procedure het voorwerp uitmaken van een geldboete.²⁶⁴ Art. 37 RvS-wet heeft dan ook meermaals toepassing gevonden n.a.v. een schorsingsberoep.²⁶⁵ Sterker nog, het eerste geschil waarin een boete werd opgelegd op grond van deze bepaling, betrof een vordering tot schorsing van een bouwvergunning (*supra* nr. 19).²⁶⁶

119. Deze ruime opvatting wordt door het merendeel van de rechtsleer aanvaard, voornamelijk wegens het oogmerk van de wet van 17 februari 2002.²⁶⁷ Een ander argument, aangehaald door de auditeur bij het arrest van de Raad van State van 31 januari 2003, stelt eveneens dat de wetgever alle procedures onder het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet wilde brengen.²⁶⁸ Art. 3 van de wet van 17 februari 2002 maakt namelijk melding van "de procedures" en lijkt dus geen beperkingen in te houden.

Niettegenstaande de hoofdzakelijk eensluidende rechtspraak, is er bij de Raad van State een afwijkend arrest terug te vinden. In een arrest van 18 november 2004 merkt de Raad op dat ze niet inziet waarom de vordering tot schorsing onder het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet zou vallen.²⁶⁹ Ze voegt toe dat, gelet op de bewoordingen van art. 37 RvS-wet, een auditoraatsverslag noodzakelijk blijkt en de boete dus geen toepassing kan vinden n.a.v. een vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid.²⁷⁰ De Raad vergelijkt dus – m.i. onterecht²⁷¹ – de gewone

²⁶⁰ *Ibid.*

²⁶¹ Advies van de Raad van State, *Parl. St.* Kamer, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 8.

²⁶² Een uitzondering lijkt gemaakt te worden voor de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid. Deze procedure laat immers niet toe dat aan alle procedurele voorwaarden ex art. 37 RvS-wet wordt voldaan (*infra* nr. 114).

²⁶³ L. LEJEUNE, "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat"", *JT* 2003, (165) 166.

²⁶⁴ *Ibid.*

²⁶⁵ RvS 15 mei 2003, nr. 119.453, nv Meubelfabriek Crack, noot S. LUST; RvS 6 augustus 2003, nr. 122.048, Delvaux.

²⁶⁶ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

²⁶⁷ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 9; D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur "L'amende pour recours manifestement abusif", le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 473; P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 491-492; S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1392; R. STEVENS, *Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, Het procesverloop*, Brugge, Die Keure, 2007, 384-385.

²⁶⁸ B. HENDRICKX, "La sanction du recours manifestement abusif devant le Conseil d'Etat" (noot onder RvS 31 januari 2003), *JLMB* 2003, (695) 696.

²⁶⁹ RvS 18 november 2004, nr. 137.290, nv Aspiravi.

²⁷⁰ Tijdens de schorsingsprocedure bij uiterst dringende noodzakelijkheid zal de auditeur in beginsel geen schriftelijk verslag opmaken, maar volstaan met een mondeling advies ter terechtzitting. Zie D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur "L'amende pour recours manifestement abusif", le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 474; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1199.

schorsingsprocedure met de procedure tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid. De reden om dergelijke restrictieve interpretatie te volgen, betreft het reeds aangehaalde parlementaire stuk waarin – verkeerdelijk, zo blijkt nu uit de vaststaande rechtspraak en rechtsleer – wordt gesteld dat enkel de vernietigingsberoepen en cassatieberoepen tegen administratieve beslissingen door art. 37 RvS-wet gevisieerd worden.²⁷²

120. Er dient dus geconcludeerd te worden dat een vordering tot schorsing aanleiding kan geven tot een geldboete indien de Raad van State oordeelt dat het schorsingsberoep kennelijk onrechtmatig is. Dat een annulatieberoep onder het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet valt, wordt algemeen aanvaard.²⁷³ Sinds de invoering van het huidige tweede lid, geldt hetzelfde voor de cassatieberoepen tegen administratieve beslissingen die ontoelaatbaar worden verklaard met toepassing van art. 20 § 2 RvS-wet.²⁷⁴ Een voorbeeld betreft het cassatieberoep van 22 mei 2012, ingesteld tegen een arrest van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.²⁷⁵ Voorafgaand aan de invoering van het huidige tweede lid, leek de Raad van State de toepasselijkheid van art. 37 RvS-wet op cassatieberoepen eveneens te aanvaarden. Dit blijkt uit een arrest van 23 december 2003, ondanks er *in casu* geen boete wordt opgelegd.²⁷⁶

121. Vervolgens lijkt ook het beroep in volle rechtsmacht (art. 16 RvS-wet) door art. 37 RvS-wet gevisieerd te worden.²⁷⁷ Dit blijkt uit de verantwoording bij het eerste amendement van de regering. Dit amendement stelde immers voor dat een boete mogelijk diende te zijn “*wegens hoofdberoep, beroep of eis tot tussenkomst ter ondersteuning van het tergende of roekeloze verzoekschrift*”.²⁷⁸ Onder “hoofdberoep” verstond de regering het beroep in volle rechtsmacht.²⁷⁹ Bovendien werd in het wetsvoorstel voorgesteld het bedrag van de geldboete te verdubbelen in gemeentekieszaken.²⁸⁰ De afdeling wetgeving van de Raad van State zag evenwel geen redenen voor die verdubbeling.²⁸¹ Het idee om een geldboete op te leggen n.a.v. beroepen omtrent gemeentekieszaken liet de Raad van State evenwel onverlet.²⁸²

122. De eis tot tussenkomst kan, in tegenstelling tot wat het eerste amendement van de regering beoogde (*supra* nr. 121), niet met een geldboete ex art. 37 RvS-wet bestraft worden.²⁸³ Er wordt uitdrukkelijk gesteld dat een uitbreiding van het toepassingsgebied in die zin buitensporig zou

²⁷¹ De gewone schorsingsprocedure geeft principieel wel aanleiding tot een verslag van de auditeur, soms wordt zelfs een aanvullend verslag opgesteld. Zie A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1189.

²⁷² Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/11, 12.

²⁷³ Zie bijvoorbeeld RvS 8 september 2004, nr. 134.702, Foubert.

²⁷⁴ Art. 19, Wet 15 september 2006 tot hervorming van de Raad van State en tot oprichting van een Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, *BS* 6 oktober 2006.

²⁷⁵ RvS 22 mei 2012, nr. 219.438 (c).

²⁷⁶ RvS 23 december 2003, nr. 126.770 (c).

²⁷⁷ D. LAGASSE, “Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur “L’amende pour recours manifestement abusif”, le Conseil d’Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?” in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 473; P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 491; S. LUST, “Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State”, *NJW* 2003, (1390) 1392.

²⁷⁸ Amendement nr. 1, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/2, 1.

²⁷⁹ *Ibid.*, 2.

²⁸⁰ Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/1, 3.

²⁸¹ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 6.

²⁸² L. LEJEUNE, “La loi “sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d’administration du Conseil d’Etat”, *JT* 2003, (165) 166.

²⁸³ A. COPPENS, “Art. 37 RvS-wet” in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 9; S. DE TAEYE, *Procedures voor de Raad van State*, Mechelen, Kuwer, 2003, 321; S. LUST, “Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State”, *NJW* 2003, (1390) 1392.

zijn.²⁸⁴ De verweerder kan evenmin een sanctie oplopen indien zijn verweer kennelijk onrechtmatig is.²⁸⁵ Ook een verzoek tot voortzetting is vrijgesteld van een boete.²⁸⁶

123. De vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid lijkt eveneens uitgesloten van het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet. Dit wordt duidelijk weergegeven in enkele arresten.²⁸⁷ In een arrest van 19 januari 2004 wordt gesteld dat het verzoek tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid kennelijk onrechtmatig is.²⁸⁸ Desondanks wordt geen toepassing gemaakt van art. 37 RvS-wet omdat "*à ce stade de la procédure, il n'y a toutefois pas lieu de conclure à cet égard*".²⁸⁹ Er zijn echter arresten terug te vinden waarin de mogelijkheid tot het opleggen van een boete n.a.v. een schorsingsberoep bij uiterst dringende noodzakelijkheid niet uitgesloten wordt.²⁹⁰ Doch, in geen van deze arresten wordt effectief een geldboete opgelegd. De meerderheid van de rechtsleer lijkt dan ook te aanvaarden dat de boete ex art. 37 RvS-wet geen toepassing kan vinden op een verzoek tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid.²⁹¹ Gedurende deze procedure zal de auditeur immers geen verslag opstellen²⁹², hetgeen wel vereist lijkt voor de toepassing van art. 37 RvS-wet (*infra* nr. 126 e.v.).

124. Gelet op de finaliteit van de wet van 17 februari 2002 kan aanvaard worden dat een verzoek tot het opleggen van een dwangsom (art. 36 RvS-wet) door art. 37 RvS-wet gesanctioneerd kan worden.²⁹³ Een verzoeker kan immers, nadat hij de vernietiging van een administratieve rechtshandeling heeft bekomen, op kennelijk onrechtmatige wijze verzoeken dat het betrokken bestuur tot een dwangsom veroordeeld wordt.²⁹⁴ L. LEJEUNE merkt terecht op dat dergelijke hypothese weinig zal voorkomen aangezien de verzoeker door de Raad van State in het gelijk gesteld is en een vernietigingsarrest bekomen heeft.²⁹⁵ Niettemin moet een geldboete mogelijk blijven voor verzoeken die bijvoorbeeld duidelijk doen blijken van kwade trouw.

²⁸⁴ Toelichting bij amendement nr. 14, *Parl. St.* Kamer, BZ. 1999, 50, nr. 101/10, 2-3.

²⁸⁵ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 10.

²⁸⁶ S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1392.

²⁸⁷ RvS 10 oktober 2003, nr. 124.118, Denissen en Vande Casteele; RvS 18 november 2004, nr. 137.290, nv Aspiravi.

²⁸⁸ RvS 19 januari 2004, nr. 127.193.

²⁸⁹ *Ibid.*

²⁹⁰ RvS 27 juni 2002, nr. 108.527, Tueche; RvS 23 juni 2004, nr. 132.929, Mommaerts; RvS 12 augustus 2004, nr. 134.289, Gastmans.

²⁹¹ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 9; D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur 'L'amende pour recours manifestement abusif', le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 474; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1320-1321.

²⁹² A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1199.

²⁹³ RvS 4 februari 2013, nr. 222.364, Brels; D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur 'L'amende pour recours manifestement abusif', le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 473-474.

²⁹⁴ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 7-8.

²⁹⁵ L. LEJEUNE, "La loi 'sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat'", *JT* 2003, (165) 167; Zie RvS 4 februari 2013, nr. 222.364, Brels.

Het wordt eveneens aanvaard dat de eisen tot herstelvergoeding voor buitengewone, morele of materiële schade, veroorzaakt door een administratieve overheid (art. 11 RvS-wet) als kennelijk onrechtmatig gekwalificeerd kunnen worden.²⁹⁶

125. A. COPPENS oordeelt dat het verzet (art. 40-46 P.R.), het derden-verzet (art. 47-50 P.R.) en het beroep tot herziening (art. 50bis-50sexies P.R.) niet onder het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet vallen.²⁹⁷ Het zijn buitengewone rechtsmiddelen die geen "beroep" in de zin van art. 37 RvS-wet zouden uitmaken.²⁹⁸ In een arrest van 25 februari 2013 heeft de Raad van State deze mogelijkheid echter niet uitgesloten.²⁹⁹ Toch wordt *in casu* geen boete opgelegd daar de Raad het kennelijk onrechtmatig karakter van het derden-verzet niet bewezen acht (*supra* nr. 77-78).³⁰⁰ De Raad lijkt hier de voorbereidende werken te volgen. Het tweede amendement van de regering stelde dat deze buitengewone rechtsmiddelen slechts aanleiding kunnen geven tot een geldboete voor zover de oorspronkelijke zaak ingesteld is na de datum van inwerkingtreding.³⁰¹ Hieruit blijkt dus de intentie om het verzet, het derden-verzet en het beroep tot herziening wel onder art. 37 RvS-wet te laten vallen.³⁰²

3. Toepassingsvoorwaarden

126. De voornaamste voorwaarde voor de toepassing van art. 37 RvS-wet betreft het (aanvullend) verslag van de auditeur-rapporteur.³⁰³ Hoewel de bewoording van het artikel dergelijk verslag niet verplicht lijkt te stellen³⁰⁴, neemt de Raad van State aan dat enkel de auditeur de procedure voor het opleggen van een geldboete ex art. 37 RvS-wet kan starten. Deze voorwaarde werd ingevoerd met het oog op het waarborgen van de onpartijdigheid. Dit beginsel zou in het gedrang kunnen komen indien de Raad de toepassing van art. 37 RvS-wet zowel voorstelt als beoordeelt.³⁰⁵ De afdeling wetgeving stelde dat dit potentieel probleem voorkomen kon worden door enkel de auditeur te machtigen de toepassing van art. 37 RvS-wet voor te stellen.³⁰⁶

127. Dat een boete enkel mogelijk is indien de auditeur dit voorstelt, blijkt uit een arrest van 24 maart 2005. De Raad stelt hierin immers "*qu'il ressort de l'article 37, alinéa 1er, des lois coordonnées qu'une amende pour recours manifestement abusif ne peut pas être imposée d'office par le Conseil d'Etat, mais nécessite un rapport ou un rapport complémentaire du membre de l'auditorat concluant au caractère manifestement abusif du recours et proposant une amende de ce*

²⁹⁶ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 7; D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur "L'amende pour recours manifestement abusif", le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 473; S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1392.

²⁹⁷ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 8.

²⁹⁸ *Ibid.*

²⁹⁹ RvS 25 februari 2013, nr. 222.610, De stad Ieper.

³⁰⁰ *Ibid.*

³⁰¹ Amendement nr. 2, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/2, 3-4; Art. 3, Wet 17 februari 2002 tot beteugeling van het kennelijk onrechtmatig beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State, *BS* 16 maart 2002.

³⁰² L. LEJEUNE, "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat"", *JT* 2003, (165) 166.

³⁰³ *Ibid.*, 167; P. LEWALLE, *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 492.

³⁰⁴ S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1394.

³⁰⁵ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 7.

³⁰⁶ *Ibid.*

chef.³⁰⁷ Dit is een zeer duidelijke stelling die geen ruimte laat voor twijfel en dan ook door tal van arresten gevolgd wordt.³⁰⁸ Uit deze zienswijze vloeit tevens voort dat de partijen, in beginsel, geen recht hebben de toepassing van art. 37 RvS-wet te vragen.³⁰⁹ Dit lijkt enerzijds logisch daar deze bepaling de vergoeding van de schade aan de rechtsbedeling beoogt. Anderzijds kan geargumenteed worden dat art. 37 RvS-wet een wettelijk voorziene procedure inhoudt waarvan de toepassing door de partijen gevraagd moet kunnen worden.³¹⁰

128. De bovenstaande stelling dat enkel de auditeur het initiatief kan nemen tot het opstarten van de procedure voor het opleggen van een geldboete, moet toch enigszins genuanceerd worden. Vooreerst heeft de Raad van State de mogelijkheid niet uitgesloten dat partijen de toepassing van art. 37 RvS-wet kunnen vragen tijdens procedures tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid.³¹¹ Daarnaast onderzoekt de Raad van State soms toch de eventuele onrechtmatigheid van een beroep n.a.v. een verzoek van de partijen hieromtrent, niettegenstaande dit recht hen in principe niet toekomt.³¹²

129. E. BREWAEYS ziet in de omstandigheid dat art. 37 RvS-wet voorziet in een bijkomende hoorzitting, een reden om te concluderen dat de Raad van State zelf – en niet de auditeur – bevoegd is voor het voorstellen van de toepassing van deze bepaling.³¹³ Immers, indien de auditeur hiermee belast is, kunnen de partijen hun argumenten aangaande een eventuele boete kenbaar maken in hun laatste memorie of, in geval van een vordering tot schorsing, ter terechtzitting.³¹⁴ De bijkomende hoorzitting lijkt in dergelijke situatie overbodig. Ze is er op gericht de rechten van verdediging te waarborgen en is dus enkel noodzakelijk indien de partijen zich nog niet over de toepassing van art. 37 RvS-wet hebben kunnen uitspreken. In het arrest van 31 januari 2003 (*supra* nr. 19) oordeelt de Raad van State dat, aangezien de auditeur het opleggen van een geldboete heeft voorgesteld, tijdens de bijkomende hoorzitting enkel verweer toegelaten is m.b.t. het bedrag van de boete.³¹⁵ De verzoekers hadden immers de mogelijkheid om, tijdens de zitting aangaande het verzoek tot schorsing, hun argumenten op te werpen ter betwisting van de toepasselijkheid van art. 37 RvS-wet.

M.i. zou in gevallen zoals het bovenstaande geen bijkomende hoorzitting georganiseerd moeten worden. De discussie omtrent de toepassing van art. 37 RvS-wet kan reeds gevoerd worden ter terechtzitting of via de laatste memories. Waarom zou er dan nog een tweede zitting nodig zijn waarop enkel het bedrag van de boete wordt vastgelegd? De Raad van State beschikt reeds over

³⁰⁷ RvS 24 maart 2005, nr. 142.658, Tueche.

³⁰⁸ RvS 25 november 2003, nr. 125.670, Vlaeminck; RvS 23 juni 2004, nr. 132.929, Mommaerts; RvS 18 november 2004, nr. 137.290, nv Aspiravi.

³⁰⁹ RvS 21 maart 2003, nr. 117.343, Vandenbogaerde en Demeyere; RvS 25 november 2003, nr. 125.670, Vlaeminck; RvS 6 januari 2004, nr. 126.824, nv Feiten en Muziek.

³¹⁰ S. LUST, "Waarom moeilijk doen als het gemakkelijk kan? Enkele beschouwingen over de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep en de gerechtelijke achterstand" (noot onder RvS 15 mei 2003), *RABG* 2004, (973) 977.

³¹¹ RvS 27 juni 2002, nr. 108.527, Tueche; RvS 12 augustus 2004, nr. 134.289.

³¹² RvS 4 februari 2013, nr. 222.364, Bels; RvS 25 februari 2013, nr. 222.610, De stad Ieper; RvS 20 juni 2013, nr. 223.983, Vandeputte; RvS 22 oktober 2013, nr. 225.198, Soens.

³¹³ E. BREWAEYS, "Deloyaal procesgedrag in de procedure voor de Raad van State" in G. DEBERSAQUES, M. VAN DAMME, S. DE CLERCQ en G. LAENEN (eds.), *Rechtsbescherming door de Raad van State: 15 jaar procedurele vernieuwing*, Brugge, Die Keure, 2004, (65) 80.

³¹⁴ S. LUST, "Waarom moeilijk doen als het gemakkelijk kan? Enkele beschouwingen over de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep en de gerechtelijke achterstand" (noot onder RvS 15 mei 2003), *RABG* 2004, (973) 976-977.

³¹⁵ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

alle argumenten wanneer ze een arrest wijst over het bodemgeschil. S. LUST oordeelt dan ook terecht dat het aangewezen is dat de wetgever een onderscheid maakt tussen de situatie waarin de auditeur de toepassing van art. 37 RvS-wet voorstelt en de situatie waarin de Raad van State dit zelf doet.³¹⁶ Zeker aangezien aanvaard wordt dat het verslag van de auditeur principieel als voorwaarde geldt, kan een wettelijke ingreep in die zin de strijd tegen de gerechtelijke achterstand ten goede komen.

130. Tevens dient opgemerkt te worden dat een veroordeling tot een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep afhankelijk is van de omstandigheden van de zaak.³¹⁷ Zoals reeds vermeld, zijn de voorbeelden en categorieën uit hoofdstuk vier slechts een indicatie. De Raad van State dient elk geschil aan een grondig onderzoek te onderwerpen vooraleer een boete opgelegd kan worden. De Raad van State wijst hier expliciet op in een arrest van 15 mei 2003 (*supra* nr. 53-54) wanneer ze stelt dat "*l'application de l'article 37 dépend ainsi du comportement du requérant et donc de ses actes de procédure, ce qui est spécifique à chaque cas*".³¹⁸

131. Zoals reeds aangehaald werd de term "kennelijk" toegevoegd om het recht van toegang tot de rechter niet te zeer te beperken (*supra* nr. 112). De Raad van State oordeelt dan ook dat de geldboete ex art. 37 RvS-wet een beperking kan vormen op dit fundamenteel recht en dat, bijgevolg, het begrip "kennelijk onrechtmatig" beperkend geïnterpreteerd moet worden.³¹⁹ M.a.w. mogen enkel deze beroepen met een boete bestraft worden die manifest blijken geven van misbruik van procesrecht.³²⁰

Het lijkt paradoxaal dat de Raad van State, ondanks de restrictieve interpretatie die aan de term "kennelijk onrechtmatig beroep" dient toe te komen, een ruim toepassingsgebied hanteert (*supra* nr. 118). Dit hoeft nochtans niet zo te zijn. De finaliteit van de wet van 17 februari 2002, nl. het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, stuurt erop aan dat procesrechtsmisbruik in vrijwel elk geval gesanctioneerd en dus ontmoedigd moet kunnen worden. Die reden heeft de Raad van State ertoe aangezet de toepassing van art. 37 RvS-wet in het merendeel van de procedures toe te staan.³²¹ De restrictieve interpretatie, daarentegen, slaat enkel op de beoordeling van de gedragingen en handelingen van de procespartijen. Die worden enkel als misbruik van procesrecht beschouwd indien ze doen blijken van een manifeste onrechtmatigheid.

4. Procedure

132. Indien de Raad van State vaststelt dat een geldboete ex art. 37 RvS-wet verantwoord kan zijn, wordt in het arrest dat het bodemgeschil beslecht, aangegeven dat er daartoe een bijkomende hoorzitting georganiseerd wordt.³²² Het enige onderwerp van deze hoorzitting, betreft de boete wegens kennelijk onrechtmatig beroep. De afdeling wetgeving van de Raad van State had,

³¹⁶ In dat laatste geval is een bijkomende hoorzitting immers wel wenselijk; S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1395.

³¹⁷ RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

³¹⁸ RvS 15 mei 2003, nr. 119.453, nv Meubelfabriek Crack, noot S. LUST.

³¹⁹ RvS 22 september 2003, nr. 123.211, Delvaux; RvS 20 juni 2013, nr. 223.983, Vandeputte; Zie ook GwH 12 juli 2012, nr. 88/2012, 26-27, overw. B.22.1-B.23.2.

³²⁰ D. LAGASSE, "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur "L'amende pour recours manifestement abusif", le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, (471) 475.

³²¹ Of op zen minst de mogelijkheid niet uit te sluiten.

³²² Art. 37, eerste lid RvS-wet.

voorafgaandelijk aan de totstandkoming van de wet van 17 februari 2002, duidelijk de aandacht gevestigd op de voornamelijk procedurele tekortkomingen van art. 37 RvS-wet.³²³ De afdeling wetgeving meende terecht dat deze bepaling onvoldoende gedetailleerd was. Er zijn weliswaar enkele aanpassingen doorgevoerd, maar de heikele punten die de afdeling wetgeving naar voorgeschoven heeft, werden genegeerd.

133. Het eerste probleem waarop de afdeling wetgeving wees, betrof de aard van de procedure tijdens de bijkomende hoorzitting. De wet voorziet hieromtrent geen enkele precisering en lijkt de partijen dan ook niet toe te staan memories in te dienen of bewijsmateriaal aan te brengen.³²⁴ Dat de tegenspraak mondeling verloopt³²⁵, komt immers overeen met de betekenis die doorgaans aan de termen "hoorzitting" en "audience" toekomt en met de vaste rechtspraak van de Raad van State.³²⁶ De Raad oordeelt in beginsel dat, indien geen wettelijke proceduremiddelen zijn voorzien, schriftelijk verweer niet toegelaten is.³²⁷ Toch heeft de Raad van State in enkele arresten geschreven stukken, ter ondersteuning van de discussie tijdens de bijkomende hoorzitting, aanvaard.³²⁸ Uit het arrest van 9 januari 2014 blijkt zelfs dat de Raad van State de partijen uitdrukkelijk heeft gemachtigd om, binnen een termijn van dertig dagen, een memorie in te dienen.³²⁹ Dit arrest zou, gelet op de vaststelling van een specifieke termijn voor het indienen van de memories, de aanleiding kunnen zijn voor de ommekeer van het principe dat de hoorzitting een mondelinge procedure kent.

Over de rol van de auditeur tijdens de bijkomende hoorzitting is evenmin een wettelijke regeling terug te vinden. In beginsel geeft het lid van het auditoraat een mondeling advies ter terechtzitting.³³⁰

134. Een tweede probleem i.v.m. de bijkomende hoorzitting, handelt over de vraag wat tijdens deze hoorzitting besproken mag worden. Is dit enkel het bedrag van de geldboete? Of kan de Raad van State overhaald worden om toch geen boete op te leggen? De tekst van de wet lijkt erop aan te sturen dat de Raad er tijdens de hoorzitting nog vanaf kan zien de boete effectief op te leggen. Art. 37 RvS-wet stelt immers dat een hoorzitting georganiseerd moet worden wanneer de Raad van

³²³ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 8.

³²⁴ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 11-12; S. DE TAEYE, *Procedures voor de Raad van State*, Mechelen, Kuwer, 2003, 322; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1321; R. STEVENS, *Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, Het procesverloop*, Brugge, Die Keure, 2007, 386.

³²⁵ RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack; RvS 6 juli 2006, nr. 161.066, Baseke; RvS 6 november 2007, nr. 176.451; RvS 22 mei 2012, nr. 219.438 (c).

³²⁶ S. LUST, "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, (1390) 1395.

³²⁷ Nochtans verlopen de procedures voor de Raad van State hoofdzakelijk op schriftelijke wijze.

³²⁸ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.; RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack.

³²⁹ RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

³³⁰ RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack; RvS 6 november 2007, nr. 176.451; RvS 22 mei 2012, nr. 219.438 (c); RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

State vindt dat een geldboete verantwoord *kan* zijn.³³¹ Deze stelling vindt steun in de meeste rechtspraak.³³² Evenwel zijn ook hieromtrent enkele andersluidende arresten te vinden.³³³

135. M.b.t de twee aangehaalde aspecten van de hoorzitting, nl. de wijze waarop de procedure verloopt en wat er besproken wordt, bestaan er dus enkele uitzonderingen op het (vooralsnog)³³⁴ geldende principe.³³⁵ De tegenstrijdigheid in deze arresten noopt dan ook tot enige waakzaamheid. Voornamelijk de verzoekende partij doet er goed aan om zich meteen te verweren tegen de toepassing van art. 37 RvS-wet vanaf het moment dat hij beschuldigd wordt van kennelijk onrechtmatig procederen. In het arrest van 31 januari 2003 werden de verzoekers immers geacht niet op de door de auditeur voorgestelde toepassing van art. 37 RvS-wet gereageerd te hebben. De Raad oordeelde in die zin aangezien de verzoekers hadden nagelaten hun tegenargumenten kenbaar te maken tijdens de zitting over de vordering tot schorsing.³³⁶ De bijkomende hoorzitting diende dus enkel uitsluitel te geven over het bedrag van de boete.

136. Art. 37, vierde lid RvS-wet geeft aan dat het arrest dat de boete oplegt, geldt als op tegenspraak gewezen. De afdeling wetgeving van de Raad van State stelde voor dat, indien dit lid wil verhinderen dat verzet wordt aangetekend, een wijziging aangebracht moest worden in het eerste hoofdstuk van titel vijf van het Algemeen Procedurereglement (art. 40-46 P.R.).³³⁷ Niettegenstaande dergelijke wijziging er niet kwam, lijkt aanvaard te worden dat geen verzet mogelijk is tegen het arrest dat de geldboete uitspreekt.³³⁸

137. Tijdens de voorbereidende werken liet de afdeling wetgeving van de Raad van State uitschijnen dat de redactie van art. 37 RvS-wet tot juridische vraagstukken zou leiden. Het gelijk van de afdeling wetgeving blijkt uit de ambivalente rechtspraak en rechtsleer. In de in deze afdeling aangehaalde arresten kan, m.b.t. verschillende procedurele aspecten aangaande de toepassing van art. 37 RvS-wet, geen eenduidig standpunt teruggevonden worden. De afdeling wetgeving stelde dan ook voor art. 30 RvS-wet te wijzigen en zodoende de Koning te machtigen aanvullende procedureregels uit te werken.³³⁹ Echter, ook aan dit voorstel werd door de wetgever geen gevolg gegeven. De indiener van het wetsvoorstel had nochtans een amendement in die zin ingediend³⁴⁰, maar deze suggestie werd zonder verklaring genegeerd.³⁴¹

³³¹ Overeenkomstig deze visie, kan de Raad van State, gelet op de bewoording van art. 37 RvS-wet, in het eerste arrest niet oordelen dat een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep verantwoord *is*; *Contra* D. D'HOOGHE en M. GELDERS, "De gerechtelijke achterstand bij de Raad van State en de maatregelen tot versnelling van de rechtspleging" in XXIXe POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, (573) 610; S. LUST, "Tergend en roekeloos geding nu ook voor de Raad van State bestraft", *Juristenkrant* 2002, afl. 49, (8) 8.

³³² RvS 23 december 2003, nr. 126.770 (c); RvS 21 september 2004, nr. 135.181; RvS 6 juli 2006, nr. 161.066, Baseke; RvS 22 mei 2012, nr. 219.438 (c); RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

³³³ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.; RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack; RvS 8 september 2004, nr. 134.702, Foubert.

³³⁴ *Cfr. supra* nr. 124; Het arrest van 9 januari 2014 lijkt immers verandering te brengen in het mondelinge verloop van de procedure tijdens de bijkomende hoorzitting.

³³⁵ In principe kent de bijkomende hoorzitting een mondeling verloop en kan zowel de vraag omtrent het al dan niet opleggen van de boete als de hoogte van de ervan bediscussieerd worden.

³³⁶ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

³³⁷ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 8.

³³⁸ S. LUST, "Tergend en roekeloos geding nu ook voor de Raad van State bestraft", *Juristenkrant* 2002, afl. 49, (8) 8; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1321; R. STEVENS, *Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, Het procesverloop*, Brugge, Die Keure, 2007, 387.

³³⁹ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 8.

³⁴⁰ Amendement nr. 8, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/5, 2.

138. Het arrest dat stelt dat een boete wegens kennelijk onrechtmatig beroep verantwoord kan zijn, wordt betekend aan de verzoekende en verwerende partij.³⁴² Over de eventuele tussenkomende partij(en) wordt niets vermeld. Er werd evenwel een amendement ingediend dat voorstelde de woorden “tussenkomende partijen” expliciet op te nemen in art. 37, derde lid RvS-wet.³⁴³ De minister van Binnenlandse Zaken achtte dergelijke aanvulling overbodig.³⁴⁴ Daar de oproeping van de tussenkomende partijen nuttig kan zijn (*cfr. supra* nr. 103), moet de Raad van State deze partijen in principe dagvaarden voor de bijkomende hoorzitting.³⁴⁵

5. Sanctie

139. Het mogelijke bedrag van de geldboete bedraagt, net zoals voor de boete ex art. 1072bis Ger.W., 125 tot 2500 euro.³⁴⁶ Binnen deze marge bepaalt de Raad van State het op te leggen bedrag. Daarvoor baseert de Raad zich op “het nadeel dat effectief aan de openbare dienst van de rechtspleging berokkend wordt”.³⁴⁷ Andere criteria die in acht genomen worden, betreffen de financiële situatie van de betrokkenen en het belang van de zaak.³⁴⁸ Het voorstel van de auditeur m.b.t. de omvang van de boete is niet bindend.³⁴⁹ Daarenboven is de boete niet afhankelijk van de aanwezigheid van de verzoeker op het Belgisch grondgebied, noch van de omstandigheid dat hij juridische bijstand geniet.³⁵⁰

Wat de juridische bijstand betreft, is een verschil op te merken t.o.v. het tergend of roekeloos geding voor de gewone hoven en rechtbanken.³⁵¹ Art. 667 Ger.W. voorziet immers in een voorafgaande controle op de rechtmatigheid van de aanspraak. De kans dat een vordering van een persoon die rechtsbijstand geniet, tergend of roekeloos is, wordt zodoende verminderd.

140. Tevens kan opgemerkt worden dat slechts één geldboete uitgesproken kan worden per verzoekschrift.³⁵² Indien echter zowel de vordering tot schorsing als het annulatieberoep van dezelfde verzoeker kennelijk onrechtmatig zijn, kunnen beide procedures aanleiding geven tot een boete voor zover dat op grond van andere redenen gebeurt.³⁵³ De boete heeft een burgerlijk karakter, er worden dus geen opdecimen op toegepast.³⁵⁴ Wat de inwerkingtreding betreft, geldt

³⁴¹ A. COPPENS, “Art. 37 RvS-wet” in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 10-11.

³⁴² Art. 37, derde lid RvS-wet.

³⁴³ Amendement nr. 12, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/7, 2.

³⁴⁴ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/11, 8.

³⁴⁵ S. DE TAEYE, *Procedures voor de Raad van State*, Mechelen, Kuwer, 2003, 322-323; A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1321; *Contra* A. COPPENS, “Art. 37 RvS-wet” in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 12.

³⁴⁶ Art. 37, vijfde lid RvS-wet.

³⁴⁷ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/4, 7.

³⁴⁸ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/9, 4; Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 101/11, 5; RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.; RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack; RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

³⁴⁹ RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.; RvS 17 maart 2003, nr. 117.101; RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack.

³⁵⁰ RvS 17 maart 2003, nr. 117.101.

³⁵¹ E. BREWAEYS, “Deloyaal procesgedrag in de procedure voor de Raad van State” in G. DEBERSAQUES, M. VAN DAMME, S. DE CLERCQ en G. LAENEN (eds.), *Rechtsbescherming door de Raad van State: 15 jaar procedurele vernieuwing*, Brugge, Die Keure, 2004, (65) 83.

³⁵² B. HENDRICKX, “La sanction du recours manifestement abusif devant le Conseil d’Etat” (noot onder RvS 31 januari 2003), *JLMB* 2003, (695) 698.

³⁵³ *Ibid.*

³⁵⁴ D. D’HOOGHE en M. GELDERS, “De gerechtelijke achterstand bij de Raad van State en de maatregelen tot versnelling van de rechtspleging” in XXIXE POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed*

hetzelfde principe als voor art. 1072bis Ger.W. (*supra* nr. 108). Een geldboete ex art. 37 RvS-wet was dus voor het eerst mogelijk voor procedures ingeleid na 26 maart 2002.³⁵⁵ Voor de boetes opgelegd n.a.v. ontoelaatbaar verklaarde cassatieberoepen (art. 37, twee lid RvS-wet), geldt 1 december 2006 als datum van inwerkingtreding.³⁵⁶

141. Zoals reeds vermeld, is de Raad van State vooralsnog niet bevoegd een schadevergoeding toe te kennen aan de benadeelde partijen. Zij kunnen wel een vordering tot herstel initiëren voor de burgerlijke rechtbank.³⁵⁷

C. Tergend of roekeloos geding ex art. 780bis Ger.W.

1. Grondslag

142. Bij wet van 26 april 2007 werden art. 656, derde en vierde lid, art. 838, derde en vierde lid en art. 1072bis Ger.W. opgeheven en vervangen door art. 780bis Ger.W.³⁵⁸ Deze drie specifieke artikelen hielden respectievelijk verband met het kennelijk onontvankelijk verzoek tot onttrekking van de zaak aan de rechter, het kennelijk onontvankelijk verzoek tot wraking en het tergend of roekeloos hoger beroep. Art. 780bis Ger.W. is een algemene bepaling die de grondslag biedt voor de geldboete wegens tergend of roekeloos geding bij alle procedures voor de hoven en rechtbanken.³⁵⁹ Art. 780bis Ger.W. omvat dus ook de drie specifieke bepalingen.³⁶⁰ De verruiming van het toepassingsgebied van het verbod op procesrechtsmisbruik voor de hoven en rechtbanken lijkt tevens een navolging van de evolutie die voor de Raad van State heeft plaatsgevonden. Daar wordt de toepassing van art. 37 RvS-wet immers op het merendeel van de procedures toelaatbaar geacht (*supra* nr. 118).

143. De invoering van art. 780bis Ger.W. werd verantwoord door te verwijzen naar de schade die door procesrechtsmisbruik aan de rechtsbedeling wordt toegebracht.³⁶¹ Deze schade moet men trachten te voorkomen en sanctioneren om, samen met de andere bepalingen die de wet van 26 april 2007 geïntroduceerd heeft, de gerechtelijke achterstand te bestrijden.³⁶² De rechtspleging dient sneller te verlopen en de rechter moet een actievere rol spelen. De Adviesraad van de Magistratuur was gematigd enthousiast over het voorontwerp. Enerzijds gaf ze aan belang te hechten aan de afname van de gerechtelijke achterstand. Er is dienaangaande een rol weggelegd

procederen, Antwerpen, Kluwer, 2004, (573) 611; S. LUST, "Tergend en roekeloos geding nu ook voor de Raad van State bestraft", *Juristenkrant* 2002, afl. 49, (8) 8; *Contra* E. BREWAEYS, "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *RW* 2001-02, 1517

³⁵⁵ Art. 3, Wet 17 februari 2002 tot beteugeling van het kennelijk onrechtmatig beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State, *BS* 16 maart 2002.

³⁵⁶ Art. 56, KB 30 november 2006 tot vaststelling van de cassatie-procedure bij de Raad van State, *BS* 1 december 2006.

³⁵⁷ A. COPPENS, "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 14; B. HENDRICKX, "La sanction du recours manifestement abusif devant le Conseil d'Etat" (noot onder RvS 31 januari 2003), *JLMB* 2003, (695) 698.

³⁵⁸ Wet 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, *BS* 12 juni 2007.

³⁵⁹ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/5, 88; Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 2006-07, nr. 2095/3, 6-7.

³⁶⁰ Memorie van toelichting, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/1, 9.

³⁶¹ *Ibid.*, 26-27.

³⁶² Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 2006-07, nr. 2095/3, 4-5.

voor enkele door de wet van 26 april 2007 ingevoerde maatregelen.³⁶³ Anderzijds stelde de Adviesraad dat de impact van de wet overschat werd en de voorgestelde maatregelen onvoldoende zouden zijn.³⁶⁴ De rechtsleer sluit zich aan bij dit laatste standpunt van de Adviesraad. De wet van 26 april 2007 tracht zowel de rechters als de partijen te wijzen op hun rol in de toename van de gerechtelijke achterstand. Er worden immers strikte termijnen en sancties voorzien om te voorkomen dat de handelingen van rechters en partijen de gerechtelijke achterstand nog meer doen toenemen. Niettemin ontbreken de structurele wijzigingen die onontbeerlijk zijn om het probleem van de gerechtelijke achterstand op te lossen.³⁶⁵

144. De Orde van Vlaamse Balies vroeg zich af of het opleggen van een geldboete wel noodzakelijk was gelet op de mogelijkheid voor de partijen om een schadevergoeding te vragen.³⁶⁶ Deze bedenking werd evenzeer naar voor gebracht d.m.v. amendement nr. 19 dat stelde dat het voorgestelde art. 780bis Ger.W. niets zou toevoegen aan de toen geldende regeling.³⁶⁷ Deze argumenten tegen het voorzien van de mogelijkheid voor de rechter om ambtshalve een boete wegens procesrechtsmisbruik op te leggen, werden eveneens aangehaald tijdens de besprekingen omtrent de invoering van oud art. 1072bis Ger.W. Omdat een schadevergoeding wegens tergend of roekeloos geding slechts zelden gevraagd werd en omdat procesrechtsmisbruik ook schade toebrengt aan de rechtsbedeling in het algemeen, werd een geldboete niettemin zinvol geacht (*supra* nr. 80). Het amendement werd dan ook verworpen.³⁶⁸

De Hoge Raad voor Justitie was minder drastisch in haar advies, maar wees er toch op dat de invoering van art. 780bis Ger.W. de financiële gevolgen van een rechtszaak nog onvoorspelbaarder zou maken.³⁶⁹ Desondanks is de Hoge Raad niet gekant tegen de veralgemening van de geldboete wegens tergend of roekeloos geding.³⁷⁰

145. Bovendien werd tijdens de parlementaire voorbereiding gereageerd op een aanmerking die eveneens m.b.t. art. 37 RvS-wet wordt gemaakt (*supra* nr. 129).³⁷¹ Het opleggen van een geldboete voor de Raad van State gebeurt immers tijdens de daarvoor voorziene bijkomende hoorzitting. Dit verhoogt de werklast van de Raad en belemmert zodoende de afname van de gerechtelijke achterstand. Dezelfde kritiek gold voor oud art. 1072bis Ger.W. De beslissing over de grond van de zaak oordeelde enkel over de schadevergoeding wegens tergend of roekeloos hoger beroep. Een boete kon slechts opgelegd worden mits een nieuwe rechtsdag bepaald werd. Art. 780bis Ger.W. lijkt een oplossing te bieden. Het voorziet immers in de mogelijkheid om een boete op te leggen bij de beslissing over de grond van de zaak. Hiervoor dient aan één voorwaarde voldaan te zijn. Er moet nl. een schadevergoeding wegens procesrechtsmisbruik gevorderd en toegekend zijn. In zo'n situatie weet de "beschuldigde" reeds dat zijn gedragingen als tergend of

³⁶³ Advies van de Adviesraad van de Magistratuur over het voorontwerp, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/1, 121-122.

³⁶⁴ *Ibid.*, 130.

³⁶⁵ B. ALLEMEERSCH en P. VAN ORSHOVEN, "Een wet ... om wat te doen? En (vanaf) wanneer?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (1) 6.

³⁶⁶ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/5, 106.

³⁶⁷ Amendement nr. 19, *Parl. St.* Senaat 2006-07, nr. 2095/2, 19; Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Senaat 2006-07, nr. 2095/3, 29.

³⁶⁸ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Senaat 2006-07, nr. 2095/3, 30.

³⁶⁹ Advies van de Hoge Raad voor Justitie over het voorontwerp, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/1, 108-109.

³⁷⁰ *Ibid.*

³⁷¹ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/1, 26.

roekeloos beschouwd kunnen worden. Hij heeft dus de mogelijkheid gehad zijn verweer daaromtrent kenbaar te maken.³⁷² Indien de rechter tevens een boete verantwoord acht, beschikt hij bijgevolg over alle tegenargumenten die noodzakelijk zijn bij het nemen van zijn besluit. Bijkomende maatregelen ter vrijwaring van het recht van verdediging zijn overbodig.

Indien geen schadevergoeding wordt gevorderd of toegekend, worden de debatten heropend overeenkomstig art. 775 Ger.W. Dit betekent dat aan de partijen de mogelijkheid wordt gegeven hun argumenten schriftelijk kenbaar te maken. Indien de rechter het noodzakelijk acht, kan hij tevens een bijkomende hoorzitting organiseren.³⁷³

In de memorie van toelichting werd opgemerkt dat geen vertragingen meer zullen voorkomen bij het opleggen van een geldboete wegens teregt of roekeloos geding.³⁷⁴ Niettemin wordt het rechtscollege in kwestie met extra werk geconfronteerd in geval geen schadevergoeding gevraagd of toegekend wordt.³⁷⁵ Echter, het opleggen van een geldboete op grond van art. 780bis Ger.W. lijkt de werklast bij de hoven en rechtbanken slechts minimaal te verhogen. Dit is dus een stap in de goede richting, zeker in vergelijking met art. 1072bis Ger.W. en art. 37 RvS-wet.

146. Opgemerkt moet worden dat art. 780bis Ger.W. geen grondslag biedt voor het toekennen van een schadevergoeding.³⁷⁶ Een tegenvordering wegens teregt of roekeloos geding is gebaseerd op art. 1382-1383 B.W. (*cfr. supra* nr. 92). Art. 780bis Ger.W. wil enkel aangeven dat het opleggen van een geldboete het toekennen van een schadevergoeding geenszins in de weg staat.³⁷⁷ Daarenboven is het oordeel over de schadevergoeding van belang voor het verloop van de procedure m.b.t. de boete (*supra* nr. 145).

2. Toepassingsgebied

147. Art. 780bis Ger.W. luidt als volgt:

“De partij die de rechtspleging aanwendt voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden kan worden veroordeeld tot een geldboete van 15 euro tot 2500 euro, onverminderd de schadevergoeding die gevorderd zou worden.

In dat geval, wordt in dezelfde beslissing daarover uitspraak gedaan voorzover schadevergoeding voor teregt en roekeloos geding wordt gevorderd en toegekend. Indien zulks niet het geval is, worden de partijen verzocht toelichting te geven overeenkomstig artikel 775.

De Koning kan het minimum- en maximumbedrag om de vijf jaar aanpassen aan de kosten van het levensonderhoud. De boete wordt geïnd door de administratie van de Registratie en Domeinen met aanwending van alle middelen van recht.

Dit artikel is niet van toepassing in strafzaken noch in tuchtzaken.”

³⁷² B. VANLERBERGHE en S. RUTTEN, “Artikel 780bis van het Gerechtelijk Wetboek en de onduidelijkheid inzake het (ver)nieuw(d)e toepassingsgebied van de nietigheidsleer herbekeken” in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (eds.), *De procesrechtswetten van 2007 ... revisited*, Brugge, Die Keure, 2009, (93) 106.

³⁷³ V. PIRE, *Les nouvelles lois modifiant le code judiciaire*, Waterloo, Kluwer, 2008, 56.

³⁷⁴ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/1, 26.

³⁷⁵ Zeker indien de rechter het nodig acht een bijkomende hoorzitting te organiseren.

³⁷⁶ Advies van de Raad van State, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/1, 48.

³⁷⁷ B. VANLERBERGHE en S. RUTTEN, “Artikel 780bis van het Gerechtelijk Wetboek en de onduidelijkheid inzake het (ver)nieuw(d)e toepassingsgebied van de nietigheidsleer herbekeken” in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (eds.), *De procesrechtswetten van 2007 ... revisited*, Brugge, Die Keure, 2009, (93) 95.

148. Art. 780bis Ger.W. heeft, aangezien het een veralgemening is van de boete wegens procesrechtsmisbruik, een veel ruimer toepassingsgebied dan art. 1072bis Ger.W. Het vindt toepassing op alle procedures voor de hoven en rechtbanken, met uitzondering van de straf- en tuchtzaken.³⁷⁸

149. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft in haar advies expliciet aangegeven dat zelfs het Hof van Cassatie een boete wegens tergend of roekeloos geding kan uitspreken.³⁷⁹ Wat het toekennen van een schadevergoeding betreft, stelt de Raad van State dat het Hof van Cassatie zich niet op art. 780bis Ger.W. kan baseren.³⁸⁰ Deze bepaling geeft enkel aan dat de schadevergoeding en de boete gecombineerd kunnen worden (*supra* nr. 146). Het Hof van Cassatie heeft evenwel in verschillende arresten aangenomen dat het bevoegd is over een schadevergoeding wegens een tergende of roekeloze voorziening in cassatie te oordelen.³⁸¹ Er lijkt dan ook geen enkel bezwaar te bestaan om het Hof eveneens toe te laten een geldboete uit te spreken.³⁸²

150. Tevens kan elke partij tot een geldboete ex art. 780bis Ger.W. veroordeeld worden.³⁸³ Dit komt uitdrukkelijk tot uiting tijdens de voorbereidende werken. Er wordt gesteld dat de term "partij" in art. 780bis Ger.W. doelt op "elke partij, onafhankelijk van haar rol in het geding".³⁸⁴ De partij die in het gelijk gesteld wordt kan dus evenzeer tot een geldboete veroordeeld worden. Dit is m.i. een verbetering t.o.v. de situatie onder art. 1072bis Ger.W. Daar werd het afwijzen van het beroep doorgaans vereist als voorwaarde voor het opleggen van een boete (*supra* nr. 98-99).

3. Toepassingsvoorwaarden

151. Gelet op de bewoording van art. 780bis Ger.W. dient aan geen bijkomende voorwaarden voldaan te zijn. Niettemin is er, door de begrippen die de wetgever gebruikt heeft, enige discussie ontstaan over wat nu als procesrechtsmisbruik in de zin van dit artikel gekwalificeerd kan worden. Op grond van art. 1072bis Ger.W. werd het "tergend of roekeloos hoger beroep" gesanctioneerd. In art. 780bis Ger.W. wordt gebruik gemaakt van "het aanwenden van de rechtspleging voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden" en van "tergend en roekeloos geding". De vraag is of de wetgever, door het hanteren van andere termen, andere voorwaarden vereist voor de geldboete ex art. 780bis Ger.W., enerzijds t.o.v. de schadevergoeding wegens procesrechtsmisbruik, anderzijds t.o.v. de boete ex art. 1072bis Ger.W.

³⁷⁸ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/5, 88; D. SCHEERS en P. THIRIAR, *Het gerechtelijk recht in de hoogste versnelling?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 82.

³⁷⁹ Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/1, 48.

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ Cass. 17 januari 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 518; Cass. 17 oktober 1994, *Pas.* 1994, I, 822, noot; Cass. 20 oktober 1995, *Arr.Cass.* 1995, 906; Cass. 30 januari 1998, *Pas.* 1998, I, 151; Cass. 25 januari 1999, *Pas.* 1999, I, 86; Cass. 17 mei 2001, *Arr.Cass.* 2001, 922.

³⁸² V. PIRE, *Les nouvelles lois modifiant le code judiciaire*, Waterloo, Kluwer, 2008, 56; X. TATON, "Les irrégularités, nullités et abus de procédure" in J. ENGLEBERT en H. BOULARBAH (eds.), *Le procès civil accéléré? Les premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arriéré judiciaire*, Brussel, Larcier, 2007, (199) 237-238.

³⁸³ K. PITEUS en J. VAN DONINCK, *Het Gerechtelijk Wetboek vernieuwd: praktische commentaar bij de Wet van 26 april 2007*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 139; P. Taelman en B. DECONINCK, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 147.

³⁸⁴ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/5, 88.

152. Vooreerst dient opgemerkt te worden dat, ondanks het gebruik van verschillende termen³⁸⁵, de wetgever geen andere voorwaarden beoogd heeft voor de boete en de schadevergoeding die in art. 780bis Ger.W. worden vermeld. Dit blijkt immers uit de parlementaire voorbereidingen.³⁸⁶ Ook in de rechtsleer wordt aanvaard dat het toekennen van een schadevergoeding en het opleggen van een boete niet onder andere voorwaarden gebeurt.³⁸⁷ Het Hof van Cassatie sluit zich hierbij aan. In een arrest van 28 juni 2013 stelt het Hof dat een partij die zich bezondigt aan misbruik van procesrecht zowel tot een schadevergoeding als tot een boete veroordeeld kan worden.³⁸⁸ Vervolgens geeft het Hof een eenduidige definitie van wat onder procesrechtsmisbruik verstaan moet worden (*supra* nr. 41). Het Hof maakt dus geen onderscheid tussen beide maatregelen wat de voorwaarden betreft. In een recent arrest van de rechtbank van koophandel van Kortrijk worden evenmin verschillende voorwaarden vereist. Daar de verweerder *in casu* procesrechtsmisbruik gepleegd heeft, kan zowel een schadevergoeding worden toegekend als een geldboete worden opgelegd.³⁸⁹

153. Daarnaast stelt zich de vraag of de geldboete ex art. 780bis Ger.W., d.m.v. het gebruik van de termen "het aanwenden van de rechtspleging voor kennelijk verdragende of onrechtmatige doeleinden" en "tergend en roekeloos geding", aan strengere vereisten is onderworpen dan de boete ex art. 1072bis Ger.W. Die laatste bepaling hanteerde immers het begrip "tergend of roekeloos hoger beroep".

Vooreerst blijkt nergens uit de voorbereidende werken dat de invoering van art. 780bis Ger.W. gepaard ging met een verstrenging van de voorwaarden. Er wordt aangehaald dat de rechter zich moet baseren op het al dan niet aanwezig zijn van een fout in hoofde van de "beschuldigde".³⁹⁰ Hieruit blijkt dus dat geen strengere voorwaarden worden vereist in vergelijking met art. 1072bis Ger.W. Daarenboven wordt er nogmaals op gewezen dat art. 780bis Ger.W. een veralgemening is van art. 1072bis Ger.W.³⁹¹

154. Niettemin wordt in bepaalde rechtsleer – m.i. terecht – opgemerkt dat er een verschil bestaat tussen "tergend of roekeloos" en "tergend en roekeloos".³⁹² Dergelijk onderscheid blijkt niet enkel uit de grammaticale interpretatie, maar eveneens uit verschillende parlementaire stukken. Bij de invoering van art. 68 A.O.W.³⁹³ werd expliciet aangenomen dat het gebruik van het voegwoord "en" impliceert dat zowel aan het roekeloos als aan het tergend karakter van de vordering voldaan

³⁸⁵ Voor het opleggen van de geldboete wordt vereist dat de rechtspleging wordt aangewend voor kennelijk verdragende of onrechtmatige doeleinden. Voor de schadevergoeding worden de gebruikelijke termen gehanteerd, nl. het tergend en (of) roekeloos geding.

³⁸⁶ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Kamer 2006-07, 51, nr. 2811/5, 66-67.

³⁸⁷ K. PITEUS en J. VAN DONINCK, *Het Gerechtelijk Wetboek vernieuwd: praktische commentaar bij de Wet van 26 april 2007*, Antwerpen, Kluwer, 2008, 141-142; P. Taelman en B. Deconinck, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 146; X. TATON, "Les irrégularités, nullités et abus de procédure" in J. Englebert en H. Boularbah (eds.), *Le procès civil accéléré? Les premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arriéré judiciaire*, Brussel, Larcier, 2007, (199) 240; B. Vanlerberghe en S. Rutten, "Artikel 780bis van het Gerechtelijk Wetboek en de onduidelijkheid inzake het (ver)nieuw(d)e toepassingsgebied van de nietigheidsleer herbekeken" in P. Van Orshoven en B. Maes (eds.), *De procesrechtswetten van 2007 ... revisited*, Brugge, Die Keure, 2009, (93) 104.

³⁸⁸ Cass. 28 juni 2013, www.cass.be.

³⁸⁹ Kh. Kortrijk 21 februari 2013, *TGR* 2013, 188.

³⁹⁰ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Senaat 2006-07, nr. 2095/3, 7.

³⁹¹ *Ibid.*

³⁹² L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 13.

³⁹³ Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971.

moet zijn.³⁹⁴ Kwade trouw moet m.a.w. aangetoond worden. In art. 53 B.Z.W.³⁹⁵ stond oorspronkelijk te lezen dat de kosten van een procedure inzake schadeloosstelling in principe door het Fonds voor Beroepsziekten worden gedragen, tenzij wanneer de vordering roekeloos of tergend is. Naderhand werd deze materiële vergissing rechtgezet door de wet van 6 april 2000.³⁹⁶ Het was immers de bedoeling dat dezelfde vereisten als voor art. 68 A.O.W. zouden gelden. Het louter roekeloos karakter van de eis kon niet volstaan.³⁹⁷

155. Voor deze vorm van procesrechtsmisbruik buiten het socialezekerheidsrecht werd tot nog toe de term “tergend of roekeloos” gehanteerd.³⁹⁸ Dat de wetgever ervoor gekozen heeft in art. 780bis Ger.W. gebruik te maken van het voegwoord “en”, lijkt dan ook een gegronde reden om te argumenteren dat strengere voorwaarden vereist zijn. Des te meer daar eveneens de bewoordingen “voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden” in art. 780bis Ger.W. geïntegreerd werden, kan geoordeeld worden dat deze bepaling een intentioneel element vereist.³⁹⁹

156. Niettemin moet benadrukt worden dat het verschil tussen de woorden “en” en “of” niet zelden wordt genegeerd.⁴⁰⁰ Ook de wet van 26 april 2007 besteedt te weinig aandacht aan dit onderscheid. X. TATON betreurt terecht dat de wetgever, bij het uitvaardigen van deze wet, nagelaten heeft dezelfde termen te gebruiken als in art. 563, 620, 1017 en 1072bis Ger.W.⁴⁰¹ Zo had het onderscheid met de roekeloze en tergende eis uit het socialezekerheidsrecht verduidelijkt kunnen worden. De voorbereidende werken bevatten immers geen duidelijke aanwijzing die erop wijst dat andere voorwaarden werden beoogd. Het merendeel van de rechtsleer besluit dan ook dat het effectief gaat om een algemene toepassing van art. 1072bis Ger.W. zonder dat er aan de vereiste voorwaarden iets veranderd is.⁴⁰²

157. Uit verschillende arresten blijkt dat hetzelfde standpunt wordt ingenomen. Er worden geen zwaardere eisen gesteld in vergelijking met de boete ex art. 1072bis Ger.W. In verschillende arresten wordt immers het criterium aangehaald dat door het *Steenbakkersarrest* werd geïntroduceerd (supra nr. 28).⁴⁰³ In het reeds vermelde arrest van 28 juni 2013 geeft het Hof van

³⁹⁴ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1970-71, nr. 887/6, 18.

³⁹⁵ Wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970.

³⁹⁶ Wet 6 april 2000 houdende wijziging van artikel 53, derde lid, van de wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 21 juni 2000.

³⁹⁷ Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer*, BZ. 1999, 50, nr. 106/1, 3-4.

³⁹⁸ Cfr. art. 563, 620, 1017 en 1072bis Ger.W.

³⁹⁹ G. CLOSSET-MARCHAL, “L’appel abusif” (noot onder Cass. 8 mei 2008), *TBBR* 2009, (385) 386; B. VANLERBERGHE en S. RUTTEN, “Artikel 780bis van het Gerechtelijk Wetboek en de onduidelijkheid inzake het (ver)nieuw(d)e toepassingsgebied van de nietigheidsleer herbekeken” in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (eds.), *De procesrechtswetten van 2007 ... revisited*, Brugge, Die Keure, 2009, (93) 104-105.

⁴⁰⁰ P. Taelman en B. DECONINCK, “Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?” in P. Taelman en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 147.

⁴⁰¹ X. TATON, “Les irrégularités, nullités et abus de procédure” in J. ENGLEBERT en H. BOULARBAH (eds.), *Le procès civil accéléré? Les premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l’arriéré judiciaire*, Brussel, Larcier, 2007, (199) 240.

⁴⁰² *Ibid.*, 240-243; P. Taelman en B. DECONINCK, “Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?” in P. Taelman en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 146-147.

⁴⁰³ Vred. Zomergem 17 juni 2011, *T.Vred.* 2012, 452; Kh. Brugge, 22 maart 2012, *TGR* 2012, 42; Luik 21 maart 2013, *JT* 2013, 362.

Cassatie aan wanneer een boete ex art. 780bis Ger.W. en een schadevergoeding opgelegd kunnen worden. Ze stelt: *"Procesrechtsmisbruik is voorhanden wanneer een procespartij procedeert zonder redelijk of afdoende belang dan wel op een wijze die kennelijk de perken van een normale uitoefening door een voorzichtige en zorgvuldige procespartij te buiten gaat, zoals bij het aanwenden van de rechtspleging voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden"*.⁴⁰⁴ Dit wijst er m.i. op dat naast het aanwenden van de procedure voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden, nog andere vormen van procesrechtsmisbruik door art. 780bis Ger.W. gevisieerd worden. Van een verstrenging van de voorwaarden lijkt dan ook geen sprake te zijn.

4. Procedure

158. De procedurele verplichtingen voor het opleggen van een geldboete verschillen naargelang er al dan niet een schadevergoeding wegens procesrechtsmisbruik wordt toegekend. Indien geen tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding wordt ingesteld of wanneer de tegenvordering onontvankelijk of ongegrond wordt verklaard, bepaalt de rechter dat de debatten worden heropend overeenkomstig art. 775 Ger.W.⁴⁰⁵ De partijen dienen hun argumenten schriftelijk kenbaar te maken. D.m.v. deze conclusies kunnen zij bovendien nog een verzoek tot schadevergoeding indienen.⁴⁰⁶ Indien de rechter het noodzakelijk acht, kan een bijkomende hoorzitting georganiseerd worden waarop enkel het al dan niet opleggen van de boete en eventueel het bedrag ervan bediscussieerd wordt.⁴⁰⁷

Wordt op verzoek van een partij wel een schadevergoeding toegekend, dan kan de rechter in diezelfde beslissing oordelen dat een boete verantwoord is en daartoe het bedrag bepalen. Bijkomende maatregelen ter vrijwaring van het recht van verdediging lijken overbodig daar de "beschuldigde" zijn verweer reeds heeft kunnen voeren. N.a.v. het instellen van het verzoek tot schadevergoeding heeft hij de mogelijkheid gehad het eventuele tergende of roekeloze karakter van zijn vordering te weerleggen.⁴⁰⁸

159. Voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens lijkt deze wijze van verweer te volstaan.⁴⁰⁹ Ondanks het belang dat het Hof hecht aan het recht van verdediging, dienen de opmerkingen van de partijen niet gevraagd te worden indien dezelfde discussie reeds voordien werd gevoerd.⁴¹⁰ J.-F. VAN DROOGHENBROECK merkt op dat, volgens het geldende principe, *"le juge doit recueillir les observations des parties sur les moyens qu'il est de son pouvoir, et même de son devoir, de relever d'office"*.⁴¹¹ Hij voegt daar echter aan toe *"qu'il peut se rencontrer des cas où,*

⁴⁰⁴ Cass. 28 juni 2013, www.cass.be.

⁴⁰⁵ P. DE JAEGERE, "Procederen na de wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek", *Ad Rem* 2007, alf. 4, (13) 25.

⁴⁰⁶ K. PITEUS en J. VAN DONINCK, *Het Gerechtelijk Wetboek vernieuwd: praktische commentaar bij de Wet van 26 april 2007*, Mechelen, Kluwer, 2008, 143; *Contra supra* nr. 102.

⁴⁰⁷ X. TATON, "Les irrégularités, nullités et abus de procédure" in J. ENGLEBERT en H. BOULARBAH (eds.), *Le procès civil accéléré? Les premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arriéré judiciaire*, Brussel, Larcier, 2007, (199) 243-244.

⁴⁰⁸ P. Taelman en B. Deconinck, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 149.

⁴⁰⁹ EHRM, *ABPB v. France*, 2002.

⁴¹⁰ EHRM, *Cliniques des Acacias et autres v. France*, 2005.

⁴¹¹ J.-F. VAN DROOGHENBROECK, "La substitution de motifs astreinte à la contradiction" (noot onder EHRM, *Cliniques des Acacias et autres v. France*, 2005), *JT* 2005, (678) 678.

*faute de surprendre les parties, le moyen de droit soulevé d'office n'appelle pas de nouveau débat contradictoire".*⁴¹²

160. Tegen een beslissing waarbij een geldboete wordt opgelegd, is in beginsel hoger beroep mogelijk.⁴¹³ De boete heeft geen invloed op het bedrag van de aanleg zoals bepaald in art. 617 Ger.W.⁴¹⁴ Daarenboven kan eveneens een voorziening in cassatie worden ingesteld.⁴¹⁵

5. Sanctie

161. Indien de rechter besluit een geldboete wegens tergend of roekeloos beroep op te leggen, bepaalt hij ambtshalve het bedrag ervan. Hij dient hierbij de grenzen in acht te nemen die de wetgever heeft opgelegd. De boete kan niet minder dan 15 euro en niet meer dan 2500 euro bedragen. Het maximumbedrag is overgenomen uit art. 1072bis Ger.W. en art. 37 RvS-wet. Er wordt echter niet aangegeven waarom het minimumbedrag verlaagd werd.⁴¹⁶

162. De inwerkingtreding van art. 780bis Ger.W. wordt bepaald door de wet van 26 april 2007. Art. 31 van deze wet stelt: *"Met uitzondering van de artikelen 4, 5, 19, 22, 25, 26, 27, 28 en 30 is deze wet in elke aanleg van toepassing op de zaken waarvoor op 1 september 2007 geen rechtsdag of geen kalender voor de rechtspleging is vastgesteld, of waarvoor geen enkel verzoek tot vaststelling werd ingediend"*. Art. 780bis Ger.W., ingevoerd d.m.v. art. 22 van voornoemde wet, is dus onmiddellijk van toepassing op de hangende rechtsgedingen vanaf 22 juni 2007.⁴¹⁷ Nochtans geldt ook hier, ondanks het burgerlijk karakter van de boete, het verbod op terugwerkende kracht (*supra* nr. 108). Enkel het procesrechtsmisbruik gepleegd na 22 juni 2007 kan dus aanleiding geven tot een geldboete ex art. 780bis Ger.W.

163. Bij art. 28 van de wet van 26 april 2007 werd art. 1072bis Ger.W. opgeheven. Dit wil zeggen dat de boete wegens tergend of roekeloos hoger beroep niet meer opgelegd kan worden na de datum van inwerkingtreding van deze wet, zijnde 22 juni 2007.⁴¹⁸ Het tergend of roekeloos hoger beroep gepleegd voor 22 juni 2007 dat op dat ogenblik nog niet met een boete is gesanctioneerd, blijft dus onbestraft.⁴¹⁹ Een schadevergoeding wegens tergend of roekeloos geding is wel mogelijk. Deze sanctie is immers niet gebaseerd op art. 1072bis of 780bis Ger.W.

⁴¹² *Ibid.*

⁴¹³ P. DAUW en S. VOET, "Gewijzigd gerechtelijk recht. Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand", *NJW* 2007, (578) 593.

⁴¹⁴ P. Taelman en B. Deconinck, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 150.

⁴¹⁵ X. Taton, "Les irrégularités, nullités et abus de procédure" in J. Englebert en H. Boularbah (eds.), *Le procès civil accéléré? Les premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arriéré judiciaire*, Brussel, Larcier, 2007, (199) 244.

⁴¹⁶ P. Taelman en B. Deconinck, "Qui pro quo omtrent de nietigheden en de sancties?" in P. Taelman en P. Van Orshoven (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, (119) 145.

⁴¹⁷ Art. 3 Ger.W.; Bergen, 1 oktober 2008, *JLMB* 2009, 546.

⁴¹⁸ Gent 14 februari 2008, *RABG* 2008, 648.

⁴¹⁹ Hetzelfde geldt voor art. 656 en 838 Ger.W.

D. Roekeloze en tergende eis

164. Reeds enkele malen werd gerefereerd naar de roekeloze en tergende eis uit het socialezekerheidsrecht. Deze verwijzingen doelden op de problematiek aangaande de veroordeling tot de kosten van het proces bedoeld in art. 68 A.O.W.⁴²⁰, art. 53 B.Z.W.⁴²¹ en art. 16 Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel.⁴²² Deze drie artikelen vormen een uitzondering op de algemene regel dat de verliezer moet instaan voor de procedurekosten.⁴²³ Art. 1017, tweede lid Ger.W. bevat eveneens een dergelijke uitzondering, maar maakt – in tegenstelling tot de drie hierboven genoemde artikelen – melding van het roekeloos of tergend geding.

165. Het slachtoffer van een arbeidsongeval of beroepsziekte kan de verantwoordelijke slechts burgerlijk aansprakelijk stellen in de gevallen exhaustief opgesomd in de wet.⁴²⁴ Voor de veroordeling van de werkgever, zijn lasthebbers of aangestelden is doorgaans opzet vereist.⁴²⁵ Oorspronkelijk voorzagen deze wetten niet in een uitzondering op het algemene principe betreffende de procedurekosten. Het risico om tot de procedurekosten te worden veroordeeld, weerhield slachtoffers ervan een rechtszaak aan te vatten.⁴²⁶ Het bewijzen van opzet in hoofde van de werkgever, diens lasthebbers of aangestelden is immers een heuse opdracht.

166. Om hieraan tegemoet te komen werd de wet van 20 maart 1948 ingevoerd. Hierin werd bepaald dat de procedurekosten door de werkgever of diens verzekering gedragen moesten worden. Enkel in geval van roekeloos en tergend geding werd hiervan afgeweken en diende het slachtoffer zelf de kosten te betalen.⁴²⁷ Deze bepaling is overgenomen in het huidige art. 68 A.O.W.⁴²⁸ Een gelijkaardige bepaling werd opgenomen in art. 53 B.Z.W. en art. 16 Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel. Initieel was in art. 53 B.Z.W. sprake van de roekeloze of tergende eis. Deze vergissing werd evenwel rechtgezet door de wet van 6 april 2000.⁴²⁹

167. Vervolgens rijst de vraag wat er onder “roekeloos en tergend” verstaan moet worden. Tijdens de parlementaire voorbereidingen werd erop gewezen dat dit begrip werd gekozen ter vervanging van de in het wetsvoorstel opgenomen terminologie.⁴³⁰ In het wetsvoorstel en eveneens in de door de Senaat overgezonden tekst werd het begrip “(klaarblijkelijke) kwade trouw” gehanteerd. De Kamercommissie voor de Justitie achtte “het roekeloos en plagend (tergend) geding” correcter.⁴³¹ Deze vervanging lijkt een loutere terminologische wijziging te zijn waardoor kwade trouw vereist is

⁴²⁰ Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971.

⁴²¹ Wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970.

⁴²² Wet 3 juli 1967 betreffende de preventie of de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector, *BS* 10 augustus 1967.

⁴²³ Art. 1017, eerste lid Ger.W.

⁴²⁴ Art. 46 A.O.W., art. 51 B.Z.W. en art. 14 Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel.

⁴²⁵ Art. 46, § 1, 1° en 3° A.O.W., art. 51, § 1, 1° en 3° B.Z.W. en art. 14, § 1, 1° Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel.

⁴²⁶ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 282-285.

⁴²⁷ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1947-48, nr. 129, 1-2.

⁴²⁸ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 286.

⁴²⁹ Wet 6 april 2000 houdende wijziging van artikel 53, derde lid, van de wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 21 juni 2000.

⁴³⁰ Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1947-48, nr. 129, 2.

⁴³¹ *Ibid.*

voor de veroordeling van het slachtoffer tot de kosten van het geding. Het Hof van Cassatie oordeelde in een arrest van 13 november 1953 evenwel dat naast kwade trouw ook een onverschoonbare dwaling voldoende is om het roekeloze en tergende karakter van een voorziening in cassatie vast te stellen.⁴³² In een later arrest werd afgestapt van de gelijkshakeling tussen kwade trouw en onverschoonbare dwaling.⁴³³ J.-J. ROTTHIER concludeert dat “*en l’absence d’un texte légal assimilant la faute lourde au dol, la jurisprudence ne peut y suppléer d’office*”.⁴³⁴

168. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt duidelijk dat zowel aan het roekeloos als aan het tergend karakter van de eis voldaan moet zijn om het slachtoffer tot de kosten te veroordelen.⁴³⁵ Indien de rechter oordeelt dat de zware fout volstaat, schendt hij art. 68 A.O.W., art. 53 B.Z.W. of art. 16 Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel. Een vordering is immers enkel tergend indien er sprake is van kwade trouw in hoofde van de eiser. Nochtans wordt dit standpunt niet altijd gevolgd. Bepaalde rechtspraak interpreteert het begrip “tergend” niet letterlijk en verstaat onder deze term ook de zware fout.

169. Opgemerkt dient te worden dat het slachtoffer enkel tot de kosten gehouden kan worden indien hij de eis heeft ingesteld. Roekeloos en tergend verweer kan dus geen aanleiding geven tot een veroordeling tot de kosten.⁴³⁶ De rechtshabenden van het slachtoffer vallen eveneens onder het toepassingsgebied van art. 68 A.O.W.⁴³⁷ Op gedingen tussen de verzekeraar en het Fonds voor Arbeidsongevallen wordt art. 68 A.O.W. echter niet toegepast.⁴³⁸

170. Tenslotte moet erop gewezen worden dat de schadevergoeding en de boete wegens procesrechtsmisbruik onafhankelijk zijn van de veroordeling tot de kosten wegens roekeloos en tergend geding. Niettemin is het aangewezen dat slachtoffers van arbeidsongevallen en beroepsziekten niet tot bijkomende sancties veroordeeld kunnen worden. Door de invoering van art. 68 A.O.W., art. 53 B.Z.W. en art. 16 Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel blijkt immers de bedoeling van de wetgever om de financiële consequenties van een procedure te beperken tot een eventuele veroordeling tot de gerechtskosten.⁴³⁹ Ondanks de omstandigheid dat de wetgeving het toelaat, zou de bestraffing van het slachtoffer met een schadevergoeding of boete de *ratio legis* van deze artikelen (*supra* nr. 165-166) miskennen.

171. Zoals reeds aangehaald, dient in deze afdeling art. 1017, tweede lid Ger.W. vermeld te worden. Ook deze bepaling voorziet een uitzondering op het principe dat de verliezer moet instaan voor de kosten van het proces. In geschillen tussen een sociaal verzekerde en de instelling belast met het toepassen van de wetten en verordeningen bedoeld in de in art. 1017, tweede lid Ger.W. opgesomde artikelen, dient deze laatste steeds in te staan voor de kosten. Enkel in geval van roekeloos of tergend geding moet de sociaal verzekerde zelf de kosten dragen.⁴⁴⁰ In een arrest van 11 april 1988 oordeelde het Hof van Cassatie uitdrukkelijk dat de sociaal verzekerde tot de kosten

⁴³² Cass. 13 november 1953, *Arr.Cass.* 1954, 165.

⁴³³ Cass. 25 september 1959, *JT* 1960, 114, noot J.-J. ROTTHIER.

⁴³⁴ J.-J. ROTTHIER, noot onder Cass. 25 september 1959, *JT* 1960, (115) 118.

⁴³⁵ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Kamer 1970-71, nr. 887/6, 18.

⁴³⁶ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 290.

⁴³⁷ Cass. 7 september 1981, *Arr.Cass.* 1981-82, 28; Cass. 7 december 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 1389.

⁴³⁸ Cass. 30 januari 1995, *Arr.Cass.* 1995, 96; Cass. 8 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1397.

⁴³⁹ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 298.

⁴⁴⁰ J. PETIT, *Arbeidsgerechten en sociaal procesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1980, 438-439.

gehouden kan worden van zodra de vordering roekeloos is.⁴⁴¹ Hier geldt dus een minder vergaande bescherming dan bij de hierboven besproken artikelen. Daar was immers kwade trouw – of volgens sommige arresten een zware fout – vereist. Deze regel vindt toepassing wanneer de sociaal verzekerde door de rechtbank in kwestie in het ongelijk gesteld wordt of wanneer de in deze bepaling bedoelde instellingen hun eis ingewilligd zien.⁴⁴²

172. De veroordeling tot de kosten van het proces wordt ambtshalve door de rechter uitgesproken. Dit geldt eveneens in geval van tergend of roekeloos geding in hoofde van de sociaal verzekerde.⁴⁴³ De instelling moet hiertoe geen vordering indienen. De tegenvordering wegens tergend of roekeloos geding beoogt immers het toekennen van een schadevergoeding en niet de veroordeling tot de kosten.⁴⁴⁴

Het instellen van dergelijke tegenvordering is dus wel toegelaten om een schadevergoeding te vorderen wegens tergend of roekeloos geding.⁴⁴⁵ Ook een boete wegens procesrechtsmisbruik is niet uitgesloten.⁴⁴⁶

⁴⁴¹ Cass. 11 april 1988, *Arr.Cass.* 1987-88, 1011.

⁴⁴² X, "Le régime dérogatoire de la condamnation aux dépens, consacré par l'article 1017, alinéa 2, du Code judiciaire", *JTT* 1991, (133) 134.

⁴⁴³ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 24-25.

⁴⁴⁴ X, "Le régime dérogatoire de la condamnation aux dépens, consacré par l'article 1017, alinéa 2, du Code judiciaire", *JTT* 1991, (133) 134.

⁴⁴⁵ Arbh. Antwerpen 4 maart 1991, *JTT* 1991, 381.

⁴⁴⁶ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 332.

VI. Het kennelijk onrechtmatig beroep voor andere administratieve rechtscolleges

A. Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

173. De wet van 29 december 2010 houdende diverse bepalingen (II) verleent de mogelijkheid aan de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen om een kennelijk onrechtmatig beroep met een geldboete te bestraffen.⁴⁴⁷ Deze accessoire bevoegdheid werd ingevoerd in art. 39/73-1 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (hierna: Vw.).⁴⁴⁸ Tijdens de parlementaire voorbereidingen wees de staatssecretaris erop dat deze preventieve maatregel er voornamelijk op gericht moet zijn om, net zoals voor de Raad van State, procesrechtsmisbruik vanwege de partijen te voorkomen.⁴⁴⁹ Niettemin is de boete reeds verscheidene malen uitgesproken zodat de discussie aangaande de effectieve afname van de gerechtelijke achterstand weer opstaat (*cfr. supra* nr. 145).

174. Art. 39/73-1 Vw. luidt als volgt:

"Als de Raad vindt dat een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep verantwoord kan zijn, bepaalt het arrest daartoe een terechtzitting op een nabije datum.

Het arrest wordt betekend aan de partijen.

Het arrest dat de geldboete uitspreekt, geldt in elk geval als op tegenspraak gewezen.

De geldboete gaat van 125 tot 2 500 euro. De Koning past elk jaar deze bedragen aan ingevolge de evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen.

De Koning bepaalt bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de nadere modaliteiten inzake de inning van de geldboete."

175. Net zoals art. 37 RvS-wet, bepaalt art. 39/73-1 Vw. niets over het toepassingsgebied. In de voorbereidende werken werd er expliciet op gewezen dat, wegens de plaatsing van art. 39/73-1 Vw. onder de afdeling m.b.t. de beroepen met volle rechtsmacht, een verwijzing naar dit artikel opgenomen diende te worden in art. 39/81 Vw.⁴⁵⁰ Zo kon geen discussie bestaan over de mogelijkheid een geldboete op te leggen n.a.v. een kennelijk onrechtmatig annulatieberoep. Hoewel art. 39/81 Vw. enkel betrekking heeft op de onderafdeling over het annulatieberoep, lijkt de Raad het administratief kort geding eveneens onder het toepassingsgebied van art. 39/73-1 Vw. te brengen.⁴⁵¹ De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen oordeelt tevens dat de vorderingen tot

⁴⁴⁷ Art. 42, Wet 29 december 2010 houdende diverse bepalingen (II), BS 31 december 2010.

⁴⁴⁸ Wet 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, BS 31 december 1980.

⁴⁴⁹ Verslag namens de commissie, *Parl. St.* Senaat 2010-11, nr. 608/4, 3.

⁴⁵⁰ Amendement nr. 3, *Parl. St.* Kamer 2010-11, 53, nr. 772/4, 1-2.

⁴⁵¹ In de arresten waarin de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen toepassing maakt van art. 39/73-1 Vw. wordt doorgaans het volgende opgemerkt: *"De Raad van State oordeelde al meermaals dat de geldboete niet alleen van toepassing is op beroepen tot nietigverklaring maar tevens op het administratief kortgeding, met inbegrip van de procedure ingeleid bij uiterst dringende noodzakelijkheid"*. Zie o.m. RvV 17 oktober 2013, nr. 112.215.

schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid tot een geldboete kunnen leiden.⁴⁵² Het baseert zich daarvoor op enkele arresten waarin de Raad van State de toepassing van art. 37 RvS-wet op dergelijke procedures niet uitsluit (*supra* nr. 123). Daar bovendien geen verslag van de auditeur als voorwaarde wordt gesteld voor de toepassing van art. 39/73-1 Vw., lijkt niets de uitsluiting van de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid te verantwoorden. Voorbeelden van beroepen met volle rechtsmacht die als kennelijk onrechtmatig gekwalificeerd werden, zijn drie arresten gewezen op 26 april 2013.⁴⁵³ Uit de in deze paragraaf aangehaalde arresten blijkt dat de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, in navolging van de Raad van State (*supra* nr. 118), een ruim toepassingsgebied hanteert.

176. Wat door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen als kennelijk onrechtmatig gekwalificeerd kan worden, werd wel behandeld tijdens de parlementaire voorbereidingen. Er werd opgemerkt dat “[d]eze bepaling een overname [is] van de regeling die voorzien is in artikel 40 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State en voorziet in de mogelijkheid voor de Raad tot het opleggen van een geldboete wanneer er sprake is van een kennelijk onrechtmatig beroep. Wat betreft de gehanteerde begrippen kan dan ook zonder meer verwezen worden naar de invulling die de Raad van State aan deze begrippen geeft”.⁴⁵⁴ In de arresten waarin de Raad voor Vreemdelingenbetwisting moet oordelen over de toepassing van art. 39/73-1 Vw., wordt dan ook steevast verwezen naar de omschrijving van het begrip “kennelijk onrechtmatig beroep” door de Raad van State in het arrest van 15 september 2010.⁴⁵⁵ De Raad van State verduidelijkte in dit arrest dat het kennelijk onrechtmatig beroep omschreven kan worden als “het beroep dat er kennelijk toe strekt om de tenuitvoerlegging van een duidelijk rechtmatige bestuurlijke beslissing te vertragen, of dat kennelijk niet is ingesteld met de bedoeling een uitspraak ten gronde over de aanspraak te verkrijgen. Een dergelijk misbruik kan afgeleid worden uit het bestaan in hoofde van de verzoeker van kwade trouw, van een bedoeling om te schaden of van een dilatoir oogmerk, of uit een uit de lucht gegrepen en kennelijk ongegronde argumentatie”.⁴⁵⁶ Bij de beoordeling van de kennelijke onrechtmatigheid van een bepaald beroep, neemt de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen in acht of de verzoeker vertegenwoordigd wordt door een advocaat.⁴⁵⁷ Voor de toepassing van art. 39/73-1 Vw. wordt in het bijzonder rekening gehouden met de kennis van de advocaat inzake vreemdelingenrecht.⁴⁵⁸

177. Wat de procedure betreft, geldt hetzelfde principe als voor art. 37 RvS-wet. De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen organiseert een bijkomende hoorzitting indien een geldboete verantwoord kan zijn. Deze hoorzitting verloopt in beginsel mondeling. In tegenstelling tot de procedure voor de Raad van State (*supra* nr. 134 e.v.) kan in geval van toepassing van art. 39/73-1 Vw. geen twijfel bestaan over het onderwerp van de discussie tijdens deze hoorzitting. Aangezien enkel de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen – en niet de auditeur – de toepassing van art.

⁴⁵² RvV 17 december 2012, nr. 93.824; RvV 2 april 2013, nr. 100.362; RvV 13 mei 2013, nr. 102.746; RvV 16 mei 2013, nr. 102.982; RvV 30 mei 2013, nr. 103.923; RvV 18 juli 2013, nr. 106.898; RvV 17 oktober 2013, nr. 112.215.

⁴⁵³ RvV 26 april 2013, nrs. 101.840, 101.841 en 101.842.

⁴⁵⁴ Memorie van toelichting, *Parl. St.* Kamer 2010-11, 53, nr. 772/1, 25.

⁴⁵⁵ Zie o.m. RvV 17 oktober 2013, nr. 112.215.

⁴⁵⁶ RvS 15 september 2010, nr. 207.381.

⁴⁵⁷ RvV 18 juli 2013, nr. 106.898.

⁴⁵⁸ RvV 13 mei 2013, nr. 102.746; RvV 16 mei 2013, nr. 102.982.

39/73-1 Vw. kan opwerpen, is er voorafgaand aan de bijkomende hoorzitting geen mogelijkheid geweest voor de verzoeker om zich tegen deze beschuldiging te verdedigen. De partijen kunnen tijdens de door de Raad georganiseerde hoorzitting dus zowel over het opleggen van de boete als, in voorkomend geval, over het bedrag ervan debatteren.

Bovendien dient opgemerkt te worden dat de verschijning van de verzoeker of diens advocaat niet vereist is voor het opleggen van een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep.⁴⁵⁹ Ook de omstandigheid dat de verzoeker zich niet op het Belgisch grondgebied bevindt, belet geenszins de veroordeling tot een boete (*cfr. supra* nr. 61).⁴⁶⁰

178. De hoogte van de boete kan variëren tussen 125 en 2500 euro. De beslissing voor een welbepaald bedrag wordt gebaseerd op het nadeel dat het kennelijk onrechtmatig beroep toebrengt aan de rechtsbedeling, de financiële situatie van de verzoeker en de complexiteit van de zaak.⁴⁶¹ Bijkomend houdt de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen rekening met de bekentenis van de advocaat van de verzoeker rechtsmisbruik te hebben gepleegd.⁴⁶² Vooralsnog heeft de Raad enkel lage boetes opgelegd, nl. van 125 en 175 euro.⁴⁶³

De boete *ex art.* 39/73-1 Vw. kon voor het eerst worden opgelegd n.a.v. beroepen geïnitieerd na de inwerkingtreding van de wet van 29 december 2010 houdende diverse bepalingen (II), zijnde 10 januari 2011.⁴⁶⁴

179. De Raad voor Vreemdelingenbetwisting heeft er reeds op gewezen dat de onmogelijkheid om de boete aan de advocaat op te leggen, te betreuren valt indien deze (mede) verantwoordelijk is voor het gepleegde misbruik.⁴⁶⁵ De Raad lijkt zodoende de wetgever aan te sporen hierin verandering te brengen.⁴⁶⁶ Dergelijke wetswijziging is m.i. aan te moedigen, in het bijzonder voor boetes opgelegd door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. Immers, de advocaat van de verzoekende partij heeft doorgaans geen redenen om bijvoorbeeld niet te proberen de schorsing van een repatriëringsbeslissing te verkrijgen, zelfs indien op voorhand geweten is dat de kans op slagen nihil is. De advocaat kan immers niet bestraft worden en de boete opgelegd aan de cliënt kan enkel ingevorderd worden op voorwaarde dat deze zich terug op het Belgisch grondgebied bevindt.

B. Raad voor Vergunningsbetwistingen

180. Naast de Raad van State en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, werd de Raad voor Vergunningsbetwistingen eveneens in staat gesteld om een kennelijk onrechtmatig beroep met een geldboete te bestraffen. Deze nieuwe bevoegdheid werd ingevoerd door het decreet van 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, wat de

⁴⁵⁹ RvV 17 december 2012, nr. 93.824; RvV 13 mei 2013, nr. 102.746; RvV 30 mei 2013, nr. 103.923.

⁴⁶⁰ *Ibid.*

⁴⁶¹ RvV 2 april 2013, nr. 100.362; RvV 26 april 2013, nrs. 101.840, 101.841 en 101.842.

⁴⁶² RvV 2 april 2013, nr. 100.362.

⁴⁶³ M. RYCKASEYS, S. SOETINCK en I. VAN DEN BOSSCHE, "Kroniek van de rechtspraak van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen inzake de annulatiebevoegdheid (gerechtelijke jaren 2011-2012 en 2012-2013)", *T.Vreemd.* 2014, (28) 36.

⁴⁶⁴ Art. 45, Wet 29 december 2010 houdende diverse bepalingen (II), *BS* 31 december 2010.

⁴⁶⁵ RvV 17 december 2012, nr. 93.824

⁴⁶⁶ X, "RvV legt geldboete op wegens "kennelijk onrechtmatig beroep"", *T.Vreemd.* 2013, (189) 190.

Raad voor Vergunningsbetwistingen betreft.⁴⁶⁷ Ook hier werd voornamelijk beoogd misbruik van de procedure te voorkomen.⁴⁶⁸ De mogelijkheid om ambtshalve een boete uit te spreken, werd opgenomen in art. 4.8.31 Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (hierna: VCRO)⁴⁶⁹ en nader uitgewerkt door art. 50 van het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2012 houdende de rechtspleging voor de Raad voor Vergunningsbetwistingen (hierna: Rechtspleging RvVb).⁴⁷⁰

181. Art. 4.8.31 VCRO werd als volgt geredigeerd:

“De Raad kan ambtshalve een geldboete opleggen wegens kennelijk onrechtmatig beroep.

De geldboete bedraagt minimum 125 euro en maximum 2500 euro, met dien verstande dat die bedragen door de Vlaamse Regering kunnen worden gewijzigd ingevolge de evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen. De opbrengst van de geldboete wordt gestort op rekening van het Grondfonds, vermeld in artikel 5.6.3.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regelen betreffende het opleggen en de inning van een geldboete.”

182. Art. 50 Rechtspleging RvVb luidt:

“Als de kamer vindt dat een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep verantwoord kan zijn, bepaalt het arrest waarmee uitspraak wordt gedaan over de vordering tot vernietiging daarvoor een zitting op nabije datum.

Het arrest dat de geldboete oplegt, geldt in elk geval als op tegenspraak gewezen.

De griffier zendt onmiddellijk een afschrift van het arrest waarbij uitspraak wordt gedaan over de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep, aan de partijen.

De bepalingen van het vijfde deel van het Gerechtelijk Wetboek die op het beslag en de tenuitvoerlegging betrekking hebben, zijn van overeenkomstige toepassing op de tenuitvoerlegging van het arrest waarbij een geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep is opgelegd.”

183. In de artikelsgewijze toelichting bij het voorstel van decreet is enige tegenstrijdigheid te vinden. Er werd opgemerkt dat de Vlaamse Regering in de verdere uitwerking van art. 4.8.31 VCRO moet voorzien. Als voorbeeld werd gesteld dat de Vlaamse Regering zou kunnen bepalen dat de veroordeling tot een geldboete afhankelijk is van een verzoek daartoe vanwege één van de partijen.⁴⁷¹ Verderop wordt nochtans bepaald dat de verweerder “*niet over enig recht [beschikt] om het opleggen van een geldboete te vorderen*”.⁴⁷² Dit tweede standpunt moet uiteraard gevolgd worden. De veroordeling tot een boete kan niet afhangen van een verzoek van één van de partijen.

⁴⁶⁷ Art. 5, Decreet 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, wat de Raad voor Vergunningsbetwistingen betreft, *BS* 24 augustus 2012.

⁴⁶⁸ Memorie van toelichting, *Parl. St.* VI.Parl 2011-12, nr. 1509/1, 6.

⁴⁶⁹ Vlaamse codex ruimtelijke ordening van 15 mei 2009, *BS* 20 augustus 2009.

⁴⁷⁰ Besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2012 houdende de rechtspleging voor de Raad voor Vergunningsbetwistingen, *BS* 8 augustus 2012.

⁴⁷¹ Memorie van toelichting, *Parl. St.* VI.Parl 2011-12, nr. 1509/1, 18.

⁴⁷² *Ibid.*, 19.

De afdeling wetgeving van de Raad van State wees hier dan ook op in haar advies.⁴⁷³ In beginsel kunnen de partijen dus niet vragen dat een boete uitgesproken wordt.⁴⁷⁴ De Raad voor Vergunningsbetwistingen legt de boete ambtshalve op.⁴⁷⁵

184. Er moet vooreerst op gewezen worden dat vooralsnog geen toepassing werd gemaakt van art. 4.8.31 VCRO. M.i. moeten de principes van art. 37 RvS-wet gevolgd worden⁴⁷⁶, ondanks de afwezigheid van een expliciete verwijzing in die zin tijdens de parlementaire voorbereidingen.⁴⁷⁷ Het is bijvoorbeeld niet wenselijk dat de term “kennelijk onrechtmatig beroep” een andere invulling krijgt naargelang het rechtscollege waar het ter sprake komt. Er werd aangegeven dat art. 4.8.31 VCRO de bestraffing beoogt van lichtzinnige beroepen en van beroepen die blijf geven van procesrechtsmisbruik.⁴⁷⁸ Wat de procedure betreft, geldt hetgeen hierboven uiteengezet is voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (*supra* nr. 177).

185. Over het toepassingsgebied lijkt art. 50 Rechtspleging RvVb zich echter wel uit te spreken. In art. 37 RvS-wet en art. 39/73-1 Vw. wordt niet gespecificeerd welke beroepen in aanmerking komen voor de toepassing van de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep. Art. 50 Rechtspleging RvVb geeft hieromtrent wel een aanwijzing. Deze bepaling wijst er immers op dat de bijkomende hoorzitting vastgelegd moet worden door het arrest dat uitspraak doet over de vordering tot vernietiging. Waarom het schorsingsberoep wordt uitgesloten van het toepassingsgebied van art. 4.8.31 VCRO, wordt niet verantwoord in de toelichting bij het besluit van de Vlaamse Regering.

186. De geldboete bedraagt minimum 125 euro en maximum 2500 euro. Vermoedelijk zal de Raad voor Vergunningsbetwistingen zich hoofdzakelijk baseren op het aan de rechtspleging toegebrachte nadeel, de complexiteit van het geschil en de financiële situatie van de verzoeker (*cfr. supra* nr. 139 en 178).

Op 1 september 2012 trad het decreet van 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, wat de Raad voor Vergunningsbetwistingen betreft in werking. Voor de beroepen ingesteld voor deze datum gelden de oude procedureregels.⁴⁷⁹

187. In de rechtsleer wordt opgemerkt dat het aantal toepassingen van art. 4.8.31 VCRO waarschijnlijk beperkt zal blijven.⁴⁸⁰ Voorlopig lijkt dit ook het geval te zijn.⁴⁸¹ De verklaring daarvoor wordt gezocht in de restrictieve interpretatie die aan deze bepaling hoort toe te komen en

⁴⁷³ Advies van de Raad van State, *Parl. St.* VI.Parl 2011-12, nr. 1509/2, 14.

⁴⁷⁴ Zie nochtans de nuancering m.b.t. deze kwestie voor de Raad van State, *supra* nr. 128.

⁴⁷⁵ Art. 4.8.31, eerste lid VCRO; Advies van de Raad van State, *Parl. St.* VI.Parl 2011-12, nr. 1509/2, 14; F. VAN ACKER, “De Raad voor Vergunningsbetwistingen” in I. LEENDERS, F. VAN ACKER, V. TOLLENAERE, P. VAN ASSCHE, J. VERKEST, K. VANHERCK, G. DE WOLF, J. VAN DEN BERGHE en P. VANSANT, *Zakboekje Ruimtelijke Ordening 2014*, Mechelen, Kluwer, 2013, (477) 527.

⁴⁷⁶ *Cfr.* M. BOES: “In navolging van art. 37, vijfde lid RvS-wet bepaalt art. 4.8.31 VCRO dat de Raad [voor Vergunningsbetwistingen] ambtshalve een geldboete kan opleggen wegens kennelijk onrechtmatig beroep”; M. BOES, “De nieuwe procedureregels voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen”, *RW* 2012-13, (1122) 1136.

⁴⁷⁷ Dergelijke uitdrukkelijke verwijzing vinden we wel in de parlementaire stukken aangaande art. 39/73-1 Vw., *supra* nr. 176.

⁴⁷⁸ Memorie van toelichting, *Parl. St.* VI.Parl 2011-12, nr. 1509/1, 6.

⁴⁷⁹ Art. 9, Decreet 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, wat de Raad voor Vergunningsbetwistingen betreft, *BS* 24 augustus 2012; T. VANDROMME, “Nieuwe Raad voor Vergunningsbetwistingen kan gevecht met achterstand aangaan”, *Juristenkrant* 2012, afl. 255, (1) 1.

⁴⁸⁰ E. CLYBOUW (ed.), *De Raad voor Vergunningsbetwistingen. Een praktische gids*, Brugge, Die Keure, 2013, 161.

⁴⁸¹ Hetgeen mede verklaard kan worden door de recente inwerkingtreding.

de extra werklast t.g.v. de bijkomende hoorzitting.⁴⁸² Deze bepaling mag nochtans niet als louter "symbolisch afschrikkingsmiddel" fungeren⁴⁸³, misbruiken van procesrecht moeten daadwerkelijk gesanctioneerd worden.

⁴⁸² M. BOES, "De nieuwe procedureregels voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen", *RW* 2012-13, (1122) 1136.

⁴⁸³ *Cfr.* de waarschuwing van M. BOES; *Ibid.*

VII. Procesrechtsmisbruik voor administratieve overheden

188. De vraag stelt zich of procesrechtsmisbruik tijdens de procedure voor een administratieve overheid kan leiden tot een sanctie of tot een schadevergoeding t.v.v. de benadeelde. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de mogelijkheid om een schadevergoeding te vorderen wegens het kennelijk onrechtmatig of het tergend of roekeloos beroep op een administratieve overheid. Geen enkele regelgeving m.b.t. een georganiseerd hoger beroep voorziet immers in de mogelijkheid tot het opleggen van een geldboete wegens misbruik van procesrecht. Niet-georganiseerde beroepen kunnen uiteraard evenmin aanleiding geven tot een geldboete.

189. Wat de schadevergoeding betreft, moet er vooreerst op gewezen worden dat een vordering tot schadevergoeding als een geschil over burgerlijke rechten in de zin van art. 144 en 145 Gw. beschouwd wordt (*supra* nr. 110). Hieruit vloeit voort dat de rechtbanken en hoven exclusief bevoegd zijn een schadevergoeding toe te kennen.⁴⁸⁴ De administratieve rechtscolleges en de administratieve overheden zijn terzake dus niet bevoegd.

190. De benadeelde heeft in beginsel wel de mogelijkheid om een vordering op grond van art. 1382-1383 B.W. in te stellen voor de burgerlijke rechtbanken. Indien hij erin slaagt fout, schade en oorzakelijk verband te bewijzen, kan de rechter een vergoeding toekennen voor rekening van degene die de beroepsprocedure voor de administratieve overheid heeft misbruikt.⁴⁸⁵

⁴⁸⁴ A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 925-926; Zie nochtans de uitzondering bepaald in art. 144, tweede lid Gw., *cfr. supra* nr. 110.

⁴⁸⁵ L. LAMINE, B. SCHOENAERTS en C. VAES, *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 345.

VIII. Conclusie

191. Deze masterproef beoogde een overzicht te geven van de voornaamste problemen waarmee men geconfronteerd wordt indien procesrechtsmisbruik gepleegd wordt tijdens de rechtspleging voor de Raad van State. Vooreerst werd de aandacht gevestigd op het begrip “procesrechtsmisbruik”. Niettegenstaande de meeste rechtscolleges een aanwijzing geven van wat onder procesrechtsmisbruik verstaan wordt (*cfr. supra* nr. 41), dient opgemerkt te worden dat geval per geval beoordeeld moet worden. De aangereikte omschrijvingen zijn doorgaans gebaseerd op art. 1382-1383 B.W. en hanteren de lichtzinnigheid of roekeloosheid als benedengrens. Enkel indien een veroordeling tot de kosten wordt uitgesproken op grond van o.a. art. 68 A.O.W. (*supra* nr. 164), worden strengere vereisten gesteld.⁴⁸⁶

192. In hoofdstuk vier werden tal van voorbeelden gegeven, zowel van geschillen waarin het tergend of roekeloos dan wel kennelijk onrechtmatig karakter van de vordering door de rechter werd vastgesteld als van verzoeken die geen procesrechtsmisbruik uitmaakten. In de inleiding (*supra* nr. 7) werd erop gewezen dat er een duidelijk verschil moet zijn tussen procesrechtsmisbruik en een “gewone” onontvankelijke of ongegronde vordering. Uit hoofdstuk vier kan evenwel afgeleid worden dat in sommige gevallen de grens moeilijk te trekken is. De rechter beschikt dan ook over een appreciatiebevoegdheid bij de beoordeling van dergelijke geschillen. Er kan gesteld worden dat de gedingen die onvoldoende doordacht zijn of die het beginsel van de proceseconomie miskennen, het risico lopen op een sanctie. In geval van procesvoering te kwader trouw is een kwalificatie als procesrechtsmisbruik in beginsel onvermijdbaar.

193. In de eerste afdeling van hoofdstuk vijf wordt de vraag behandeld of het opleggen van een sanctie n.a.v. procesrechtsmisbruik een schending kan uitmaken van art. 6 EVRM (*supra* nr. 83 e.v.). Zowel in wetgeving, rechtspraak als rechtsleer wordt er vaak op gewezen dat een te sterk doorgedreven sanctieregeling het recht op toegang tot de rechter met de voeten kan treden. In een beperkt aantal arresten besluit de ECRM dat sanctiemaatregelen wegens misbruik van procesrecht in beginsel geen inbreuk vormen op art. 6 EVRM. Indien evenwel het recht op verdediging niet gewaarborgd wordt, de maximumboete te hoog wordt vastgelegd of de kwalificatie als misbruik niet gemotiveerd wordt, zou een andersluidend oordeel kunnen volgen.

194. De centrale onderzoeksvraag van deze masterproef luidt: “Hoe past de Raad van State art. 37 RvS-wet ter bestrijding van het kennelijk onrechtmatig beroep toe?”. Hierop kan uiteraard geen beknopt antwoord gegeven worden. Er dient dan ook verwezen te worden naar de tweede afdeling van hoofdstuk vijf (*supra* nr. 109 e.v.). Voor art. 1072bis Ger.W. en art. 780bis Ger.W. werd eenzelfde onderzoek gevoerd daar deze bepalingen nauw verband houden met art. 37 RvS-wet. De toepassing van deze twee bepalingen uit het Gerechtelijk Wetboek wordt beschreven in de eerste (*supra* nr. 79 e.v.), respectievelijk derde afdeling (*supra* nr. 142 e.v.) van hetzelfde hoofdstuk. Hieronder worden kort enkele belangrijke aspecten aangehaald waarvan sommige voor discussie vatbaar zijn en andere navolging verdienen.

⁴⁸⁶ In principe kan dergelijke veroordeling tot de kosten van het geding slechts uitgesproken worden in geval van kwade trouw. Niettemin wordt in enkele arresten de zware fout als voldoende beschouwd.

195. Wat art. 1072bis Ger.W. betreft kan de vraag gesteld worden naar de efficiëntie en effectiviteit van deze bepaling (*supra* nr. 104). De verplichting van de rechter om, telkens wanneer hij een veroordeling tot een geldboete verantwoord acht, een bijkomende hoorzitting te organiseren, geeft aanleiding tot een verhoogde werklast. Deze hoorzitting is uiteraard noodzakelijk indien nog geen toelichting mogelijk was m.b.t. het tergend of roekeloos hoger beroep. Indien echter een schadevergoeding gevorderd wordt, kan hierover reeds gedebatteerd worden vooraleer de rechter zijn verdict velt over het hoofdberoep. In dit vonnis of arrest oordeelt de rechter eveneens over de gevorderde schadevergoeding wegens tergend of roekeloos hoger beroep. Indien de rechter daaromtrent vaststelt dat er effectief sprake is van procesrechtsmisbruik, is een bijkomende hoorzitting aangaande de geldboete m.i. overbodig. De voorwaarden om het tergend of roekeloos karakter van het hoger beroep vast te stellen, worden immers geacht dezelfde te zijn. De woorden van J.-F. VAN DROOGHENBROECK dienen hier herhaald te worden: “[I]l peut se rencontrer des cas où, faute de surprendre les parties, le moyen de droit soulevé d’office n’appelle pas de nouveau débat contradictoire” (*supra* nr. 159).

196. Voor art. 37 RvS-wet geldt eenzelfde opmerking (*supra* nr. 129). De vermelding van het potentieel kennelijk onrechtmatig karakter van het beroep in het (aanvullend) verslag van de auditeur, wordt in beginsel als voorwaarde gesteld voor de veroordeling tot een geldboete. De verzoeker weet dus vanaf dat moment dat de kans reëel is dat een boete opgelegd zal worden en kan er zich tevens tegen verweren. Het is m.i. dus niet aangewezen dat vervolgens een bijkomende hoorzitting wordt gehouden waar – principieel⁴⁸⁷ – zowel het al dan niet opleggen van de boete als het bedrag ervan ter sprake komt.

Naast de tegenstrijdigheden m.b.t. het onderwerp van de bijkomende hoorzitting⁴⁸⁸, bestaat er ook onduidelijkheid over de aard van de procedure (*supra* nr. 133). De Raad van State zou er goed aan doen deze ambivalentie in zijn rechtspraak weg te werken. De partijen moeten immers weten of het verweer omtrent de boete reeds tijdens het bodemgeschil gevoerd moet worden. Daar deze onduidelijkheden zich voorlopig nog lijken te handhaven, is enige voorzichtigheid geboden (*supra* nr. 135).

In het licht van deze procedurele vraagstukken waartoe art. 37 RvS-wet aanleiding gegeven heeft, was het – en is het nog steeds – wenselijk dat de wetgever ingegrepen had. Overeenkomstig het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State, had op z’n minst een wijziging van art. 30 RvS-wet doorgevoerd kunnen worden zodat de Koning bijkomende procedureregels had kunnen uitvaardigen (*supra* nr. 13 en 137). Daar de wetgever heeft nagelaten op dergelijke wijze in te grijpen, moet gesteund worden op de rechtspraak van de Raad zelf. Niettegenstaande de hoofdzakelijk heldere rechtspraak van de Raad van State over de toepassing van art. 37 RvS-wet, blijft verbetering mogelijk. M.b.t. enkele aspecten van de procedure en het toepassingsgebied geeft deze rechtspraak immers blijk van een gebrek aan consistentie.

197. De Raad van State heeft m.i., in het licht van de doelstelling van de wet van 17 februari 2002, wel de juiste keuze gemaakt m.b.t. het toepassingsgebied. Het bestrijden van de gerechtelijke achterstand vereist immers een ruim toepassingsgebied. Nagenoeg elke handeling of gedraging die getuigt van procesrechtsmisbruik, moet gesanctioneerd kunnen worden indien de

⁴⁸⁷ *Supra* nr. 134.

⁴⁸⁸ *Ibid.*

procedure dit toelaat. Omtrent de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid bestaat echter nog enige discussie (*supra* nr. 123).

198. T.o.v. art. 1072bis Ger.W. en art. 37 RvS-wet, moet art. 780bis Ger.W. m.i. beschouwd worden als een vooruitgang. Indien een schadevergoeding wordt gevorderd en toegekend, kan de rechter een geldboete opleggen in de beslissing waarin hij oordeelt over het bodemgeschil. De van procesrechtsmisbruik beschuldigde partij heeft immers de mogelijkheid gehad zich te verweren tegen de vordering tot schadevergoeding. Daar een kwalificatie van het geding als tergend of roekeloos zowel kan leiden tot een schadevergoeding als een boete⁴⁸⁹, is geen tweede hoorzitting vereist. Tijdens deze zitting zouden de partijen enkel hun argumenten herhalen.

De vraag rijst echter waarom de schadevergoeding effectief toegekend moet worden om de rechter in staat te stellen in dezelfde beslissing over de boete te oordelen. Is het niet voldoende dat de schadevergoeding gevorderd wordt? De tegenvordering wegens tergend of roekeloos beroep stelt de andere partij in kennis van het potentieel tergend of roekeloos karakter van zijn vordering. Deze partij dient zich dan ook meteen tegen deze tegenvordering te verweren, onafhankelijk van de ontvankelijkheid en gegrondheid van deze vordering. Op basis van deze redenering is een bijkomende hoorzitting in deze situatie m.i. dus overbodig.

199. Wordt evenwel geen schadevergoeding gevorderd, moet aan de partijen uiteraard de mogelijkheid gegeven worden zich over het vermeende procesrechtsmisbruik uit te spreken. De partijen worden pas bij de beslissing die het geschil ten gronde beslecht op de hoogte gebracht van de overweging van de rechter om eventueel een boete op te leggen. Een heropening van de debatten is in deze situatie dus zeker verantwoord.

200. Aangaande de bewoordingen van art. 780bis Ger.W. kan opgemerkt worden dat enige eenduidigheid, wat de gehanteerde begrippen betreft, niet misstaan zou hebben. De tekst van de wet spreekt immers over "het aanwenden van de rechtspleging voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden" en het "tergend en roekeloos geding". Daar geen enkele aanwijzing gevonden kan worden die een verstrenging van de voorwaarden verantwoordt, lijkt het gebruik van het begrip "tergend of roekeloos geding" aangewezen.

201. Dat er d.m.v. art. 780bis Ger.W. een veralgemening plaatsvindt van de geldboete wegens procesrechtsmisbruik, kan wel op bijval rekenen (*cfr. supra* nr. 196). De mogelijkheid om, naast de verzoeker, ook de andere partijen tot een boete te veroordelen moet toegejuicht worden (*supra* nr. 99 en 150). Zoals M. STORME het verwoordt: "*Het is inderdaad niet omdat de vordering gegrond is dat men zich alle vrijheden in het procesrecht mag veroorloven*". M.E. STORME wijst aanvullend op "*[l']obligation de procéder de manière diligente et raisonnable, [...] indépendante du fond de l'affaire*".

202. Wat betreft de veroordeling tot de kosten van het proces bestaan er verschillende uitzonderingen op het principe dat de verliezer betaalt. Drie uitzonderingen handelen over de roekeloze en tergende eis inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten. De term "en" is hier van

⁴⁸⁹ De voorwaarden zijn immers hetzelfde.

essentieel belang. Enkel in geval van kwade trouw kan het slachtoffer van een arbeidsongeval of beroepsziekte tot de kosten worden veroordeeld van het geding dat hij geïnitieerd heeft.⁴⁹⁰

Een andere uitzondering betreft art. 1017, tweede lid Ger.W. De gedingen die handelen over de door deze bepaling geviseerde vorderingen, kunnen reeds in geval van roekeloos *of* tergend geding de verplichting meebrengen voor de eiser om de proceskosten te vergoeden.

203. Recent werd voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en de Raad voor Vergunningsbetwistingen de mogelijk ingevoerd een geldboete op te leggen wegens kennelijk onrechtmatig beroep. Art. 39/73-1 Vw. en art. 4.8.31 VCRO zijn gebaseerd op art. 37 RvS-wet en volgen dan ook voornamelijk de voor deze laatste bepaling geldende principes. Er zijn echter ook enkele divergenties.

Zo rijst er voor de Raad van State onduidelijkheid over de vraag of de vordering tot schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid onder het toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet valt. De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen heeft echter verschillende boetes uitgesproken n.a.v. een schorsing bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

M.b.t. de Raad voor Vergunningsbetwistingen bepaalt art. 50 Rechtspleging RvVb dat enkel een arrest waarin een annulatieberoep wordt afgewezen, een rechtsdag kan bepalen waarop de eventuele geldboete besproken zal worden. Gelet op het ruime toepassingsgebied van art. 37 RvS-wet – en tevens van art. 39/73-1 Vw. – is het verwonderlijk dat de vordering tot schorsing zonder verantwoording wordt uitgesloten van het toepassingsgebied van art. 4.8.31 VCRO.

Voorts dient erop gewezen te worden dat de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep voor deze twee rechtscolleges steeds – en bovendien terecht – een bijkomende hoorzitting vereist. De auditeur wordt er immers niet mee belast een verslag op te stellen. De partijen worden m.a.w. voor het eerst in kennis gesteld van het eventuele kennelijk onrechtmatig karakter van het beroep wanneer de rechter het bodemgeschil beslecht en een hoorzitting vastlegt op nabije datum. De bijkomende zitting is dus noodzakelijk om het recht op verdediging te waarborgen. Voor de Raad van State is dit m.i. niet steeds het geval (*supra* nr. 129 en 196).

204. N.a.v. misbruik van procesrecht tijdens administratieve beroepen, kan een schadevergoeding gevorderd worden. Dit verzoek moet worden gericht tot de burgerlijke rechtbanken. De vordering dient bovendien te voldoen aan de voorwaarden van art. 1382-1383 B.W.

⁴⁹⁰ Sommige arresten oordelen echter dat een zware fout kan volstaan.

Bibliografie

Wetgeving

Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

Aanbeveling R (84) 5 van 28 februari 1984 van de Raad van Ministers van de Raad van Europa.

Gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, *BS* 17 februari 1994, 4054.

Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *BS* 15 augustus 1980, 9434.

Wet 3 juli 1967 betreffende de preventie of de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector, *BS* 10 augustus 1967.

Gerechtigd Wetboek van 10 oktober 1967, *BS* 31 oktober 1967, 11360.

Wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970, 8712.

Wet 10 april 1971 betreffende de arbeidsongevallen, *BS* 24 april 1971, 5201.

Gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973, *BS* 21 maart 1973, 3461.

Wet 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *BS* 31 december 1980, 14584.

Wet 19 juli 1991 tot wijziging van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, houdende invoering van een administratief kort geding en instelling van een betrekking van griffier-informaticus, *BS* 12 oktober 1991, 22620.

Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtigd Wetboek, *BS* 31 augustus 1992, 19066.

Wet 6 april 2000 houdende wijziging van artikel 53, derde lid, van de wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 21 juni 2000.

Wet 17 februari 2002 tot beteugeling van het kennelijk onrechtmatig beroep bij de afdeling administratie van de Raad van State, *BS* 16 maart 2002, 11181.

Wet 15 september 2006 tot hervorming van de Raad van State en tot oprichting van een Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, *BS* 6 oktober 2006, 53468.

Wet 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtigd Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, *BS* 12 juni 2007, 31626.

Wet 29 december 2010 houdende diverse bepalingen (II), *BS* 31 december 2010, 83550.

Wet 6 januari 2014 met betrekking tot de Zesde Staatshervorming inzake de aangelegenheden bedoeld in artikel 77 van de Grondwet, *BS* 31 januari 2014, 8718.

Wet 6 januari 2014 tot herziening van artikel 144 van de Grondwet, *BS* 31 januari 2014, 8587.

Decreet 6 juli 2012 houdende wijziging van diverse bepalingen van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, wat de Raad voor Vergunningsbetwistingen betreft, *BS* 24 augustus 2012, 50702.

Besluit van de Regent 23 augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, *BS* 23 augustus 1948, 6821.

Koninklijk Besluit van 30 november 2006 tot vaststelling van de cassatie-procedure bij de Raad van State, *BS* 1 december 2006, 66844.

Vlaamse codex ruimtelijke ordening van 15 mei 2009, *BS* 20 augustus 2009, 54890.

Besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2012 houdende de rechtspleging voor de Raad voor Vergunningsbetwistingen, *BS* 8 augustus 2012, 46388.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1947-48, nr. 129.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1970-71, nr. 887/6.

Memorie van toelichting, *Parl. St. Senaat* 1990-91, nr. 1198/1.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 1990-91, 47, nr. 1707/2.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 1991-92, nr. 301/2.

Hand. Senaat, BZ 1991-92, 2 juli 1992, 42, 1314-1315.

Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/1.

Amendementen, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/2.

Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/4.

Amendementen, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/5.

Amendementen, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/7.

Advies van de Raad van State, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/9.

Amendement nr. 14, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/10.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 101/11.

Wetsvoorstel, *Parl. St. Kamer, BZ.* 1999, 50, nr. 106/1.

Wetsontwerp, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/1.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Kamer* 2006-07, 51, nr. 2811/5.

Amendementen, *Parl. St. Senaat* 2006-07, nr. 2095/2.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 2006-07, nr. 2095/3.

Wetsontwerp, *Parl. St. Kamer* 2010-11, 53, nr. 772/1.

Amendementen, *Parl. St. Kamer* 2010-11, 53, nr. 772/4.

Verslag namens de commissie, *Parl. St. Senaat* 2010-11, nr. 608/4.

Memorie van toelichting, *Parl. St. VI.Parl* 2011-12, nr. 1509/1.

Advies van de Raad van State, *Parl. St. VI.Parl* 2011-12, nr. 1509/2.

Rechtspraak

ECRM, *Les Travaux du Midi v. France*, 1991.

ECRM, *G.L. v. Italy*, 1994.

EHRM, *ABPB v. France*, 2002.

EHRM, *Cliniques des Acacias et autres v. France*, 2005.

Arbitragehof 29 september 1993, nr. 69/93.

Arbitragehof 1 december 1993, nr. 82/93.

GwH 27 januari 2011, nr. 8/2011.

GwH 12 juli 2012, nr. 88/2012.

Cass. 15 mei 1941, *Pas.* 1941, I, 192.

Cass. 13 november 1953, *Arr.Cass.* 1954, 165.

Cass. 25 september 1959, *JT* 1960, 114, noot J.-J. ROTTHIER.

Cass. 29 november 1962, *Arr.Cass.* 1962, 409.

Cass. 4 juni 1964, *Arr.Cass.* 1964, 1056.

Cass. 30 januari 1970, *Arr.Cass.* 1970, 492.

Cass. 10 september 1971, *Arr.Cass.* 1972, 31, concl. W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, *Pas.* 1972, I, 28, noot W.G.

Cass. 4 januari 1973, *Arr.Cass.*, 1973, 453.

Cass. 24 april 1978, *Arr.Cass.* 1978, 965.

Cass. 7 september 1981, *Arr.Cass* 1981-82, 28.

Cass. 23 maart 1984, *Arr.Cass.* 1983-84, 948, concl. E. KRINGS.

Cass. 18 juni 1987, *Arr.Cass.* 1986-87, 1448.

Cass. 11 april 1988, *Arr.Cass.* 1987-88, 1011.

Cass. 17 januari 1991, *Arr.Cass.* 1990-91, 518.

Cass. 7 december 1992, *Arr.Cass.* 1991-92, 1389.

Cass. 17 oktober 1994, *Pas.* 1994, I, 822, noot.

Cass. 30 januari 1995, *Arr.Cass.* 1995, 96.

Cass. 20 oktober 1995, *Arr.Cass* 1995, 906.

Cass. 9 januari 1997, *Arr.Cass.* 1997, 43.

Cass. 30 januari 1998, *Pas.* 1998, I, 151.

Cass. 25 januari 1999, *Pas.* 1999, I, 86.

Cass. 8 november 1999, *Arr.Cass.* 1999, 1397.

Cass. 17 mei 2001, *Arr.Cass.* 2001, 922.

Cass. 14 maart 2002, www.cass.be.

Cass. 8 januari 2004, *RABG* 2004, 609, noot E. BREWAEYS.

Cass. 12 mei 2005, *TBBR* 2007, 125.

Cass. 22 mei 2006, *RW* 2008-09, 229.

Cass. 6 juni 2006, www.cass.be.

Cass. 28 juni 2013, www.cass.be.

RvS 11 maart 1993, nr. 42.245, Vanderbiest.

RvS 27 januari 1999, nr. 78.368, Foubert.

RvS 5 juli 2001, nr. 97.473, De Greef.

RvS 27 september 2001, nr. 99.158, nv Sopima.

RvS 27 september 2001, nr. 99.159, Regie der Gebouwen en Belgische Staat.

RvS 8 februari 2002, nr. 103.398, bvba Confiserie Rial.

RvS 27 juni 2002, nr. 108.527, Tueche.

RvS 10 januari 2003, nr. 114.363, nv Immo Jaspe en cons.

RvS 31 januari 2003, nr. 115.344, nv Immo Jaspe en cons.

RvS 17 maart 2003, nr. 117.101.

RvS 21 maart 2003, nr. 117.343, Vandenbogaerde en Demeyere.

RvS 15 mei 2003, nr. 119.453, nv Meubelfabriek Crack, noot S. LUST.

RvS 26 juni 2003, nr. 121.055, nv Meubelfabriek Crack.

RvS 6 augustus 2003, nr. 122.048, Delvaux.

RvS 22 september 2003, nr. 123.211, Delvaux.

RvS 10 oktober 2003, nr. 124.118, Denissen en Vande Casteele.

RvS 25 november 2003, nr. 125.670, Vlaeminck.

RvS 23 december 2003, nr. 126.770 (c).

RvS 6 januari 2004, nr. 126.824, nv Feiten en Muziek.

RvS 19 januari 2004, nr. 127.193.

RvS 23 juni 2004, nr. 132.929, Mommaerts.

RvS 29 juni 2004, nr. 133.349, Foubert.

RvS 12 augustus 2004, nr. 134.289, Gastmans.

RvS 8 september 2004, nr. 134.702, Foubert.

RvS 21 september 2004, nr. 135.181.

RvS 15 oktober 2004, nr. 136.149.

RvS 18 november 2004, nr. 137.290, nv Aspiravi.

RvS 25 februari 2005, nr. 141.305, nv Glaxosmithkline.

RvS 24 maart 2005, nr. 142.658, Tueche.

RvS 6 juli 2006, nr. 161.066, Baseke.

RvS 16 oktober 2007, nr. 175.786.

RvS 6 november 2007, nr. 176.451.

RvS 2 september 2010, nr. 207.185.

RvS 15 september 2010, nr. 207.381.

RvS 29 november 2010, nr. 209.280.

RvS 22 mei 2012, nr. 219.438 (c).

RvS 4 februari 2013, nr. 222.364, Bels.

RvS 5 februari 2013, nr. 222.378 (c), Possemiers en cons.

RvS 5 februari 2013, nr. 222.379 (c), Scheiner.

RvS 25 februari 2013, nr. 222.610, De stad Ieper.

RvS 20 juni 2013, nr. 223.983, Vandeputte.

RvS 22 oktober 2013, nr. 225.198, Soens.

RvS 24 oktober 2013, nr. 225.231, Zeeuws.

RvS 9 januari 2014, nr. 226.002, Zeeuws.

RvS 5 februari 2014, nr. 226.340.

Arbh. Antwerpen 4 maart 1991, *JTT* 1991, 381.

Arbh. Gent (afd. Brugge) 9 november 2000, *JTT* 2001, 67.

Arbh. Luik (afd. Namen) 7 maart 1995, *Soc.Kron* 1996, 26.

Antwerpen 23 oktober 2002, www.cass.be.

Antwerpen 17 april 2007, *RW* 2009-10, 429.

Bergen, 1 oktober 2008, *JLMB* 2009, 546.

Brussel 25 maart 1987, *RW* 1978-88, 716, noot.

Brussel 25 januari 1990, *JLMB* 1991, 456, noot M.E. STORME.

Brussel 20 december 1994, *P&B* 1995, 55.

Brussel 30 januari 1996, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1996, 146.

Brussel 27 augustus 1996, *Jaarboek Handelspraktijken & Mededinging* 1996, 196.

Brussel 3 december 1996, www.cass.be.

Brussel 4 mei 2000, *DAOR* 2000, 237.

Brussel 26 juni 2003, *NJW* 2003, 1372.

Brussel 24 september 2003, *RGCF* 2004, 40.

Gent 14 februari 2008, *RABG* 2008, 648.

Luik 21 maart 2013, *JT* 2013, 362.

Rb. Namen 3 februari 2003, *RGAR* 2004, 13847.

Arbrb. Luik 5 maart 1981, *JL* 1981, 330.

Kh. Brugge, 22 maart 2012, *TGR* 2012, 42.

Kh. Kortrijk 21 februari 2013, *TGR* 2013, 188.

Vred. Zomergem 17 juni 2011, *T.Vred.* 2012, 452.

RvV 17 december 2012, nr. 93.824.

RvV 2 april 2013, nr. 100.362.

RvV 26 april 2013, nrs. 101.840, 101.841 en 101.842.

RvV 13 mei 2013, nr. 102.746.

RvV 16 mei 2013, nr. 102.982.

RvV 30 mei 2013, nr. 103.923.

RvV 18 juli 2013, nr. 106.898.

RvV 17 oktober 2013, nr. 112.215.

RvVb 21 maart 2012, nr. A/2012/0105.

RvVb 21 maart 2012, nr. A/2012/0106.

Rechtsleer

Boeken

BREWAEYS, E., "Deloyaal procesgedrag in de procedure voor de Raad van State" in G. DEBERSAQUES, M. VAN DAMME, S. DE CLERCQ en G. LAENEN (eds.), *Rechtsbescherming door de Raad van State: 15 jaar procedurele vernieuwing*, Brugge, Die Keure, 2004, 65-86.

BROECKX, K., *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Antwerpen, Maklu, 1995, 541 p.

DASSEN, K. en VAN DER HEYDEN, M. (eds.), *De advocaat. Positie van de advocaat in en rond het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1978, 278 p.

DE TAEYE, S., *Procedures voor de Raad van State*, Mechelen, Kuwer, 2003, 561 p.

CLYBOUW, E. (ed.), *De Raad voor Vergunningsbetwistingen. Een praktische gids*, Brugge, Die Keure, 2013, 168 p.

- FETTWEIS, A., *Bevoegdheid*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1971, 358 p.
- FETTWEIS, A., *Manuel de procédure civile*, Luik, Fac. de droit de Liège, 1987, 769 p.
- LAGASSE, D., "Onze ans après la loi du 17 février 2002 sur "L'amende pour recours manifestement abusif", le Conseil d'Etat a-t-il vu ses rôles désengorgés?" in X, *Liber Amicorum François Glansdorff et Pierre Legros*, Brussel, Bruylant, 2014, 471-490.
- LAMINE, L., SCHOENAERTS, B. en VAES, C., *Het tergend en roekeloos geding*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 397 p.
- LEROY, M., *Contentieux administratif*, Limal, Anthemis, 2011, 1010 p.
- LEWALLE, P., *Contentieux administratif*, Brussel, Larcier, 2008, 1378 p.
- MAST, A., DUJARDIN, J., VAN DAMME, M. en VANDE LANOTTE, J., *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Mechelen, Kluwer, 2012, 1375 p.
- MEIJERS, M. E., *Verzamelde Privaatrechtelijke Opstellen, I, Algemene Onderwerpen*, Leiden, Universitaire Pers Leiden, 1954, 407 p.
- PETIT, J., *Arbeidsgerechten en sociaal procesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1980, 568 p.
- PIRE, V., *Les nouvelles lois modifiant le code judiciaire*, Waterloo, Kluwer, 2008, 96 p.
- PITEUS, K. en VAN DONINCK, J., *Het Gerechtelijk Wetboek vernieuwd: praktische commentaar bij de Wet van 26 april 2007*, Mechelen, Kluwer, 2008, 556 p.
- SCHEERS, D., *Het vernieuwde Gerechtelijk Wetboek, een praktische commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992*, Antwerpen, Kluwer, 1993, 415 p.
- SCHEERS, D., "Was vroeger alles beter? Het gerechtelijk recht na de Wet van 26 april 2007" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (ed.), *CBR Jaarboek 2007-2008*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 411-468.
- SCHEERS, D. en THIRIAR, P., *Het gerechtelijk recht in de hoogste versnelling?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 222 p.
- STEVENS, R., *Raad van State, afdeling bestuursrechtspraak, Het procesverloop*, Brugge, Die Keure, 2007, 658 p.
- STORME, M., *De bewijslast in het Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1962, 475 p.
- STORME, M., "Een kwarteeuw later: inleidende beschouwingen over de nieuwe Wet van 3 augustus 1992" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd gerechtelijk recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 3-19.

STORME, M., "Over het tergend geding voor een roekeloze vriendschap. Beschouwingen m.b.t. het procesrechtsmisbruik" in G. BAERT en J. RONSE (eds.), *Liber Amicorum Jan Ronse*, Brussel, Story-Scientia, 1986, 67-89.

Taelman, P. en Van Orshoven, P. (eds.), *De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand doorgelicht*, Brugge, Die Keure, 2008, 190 p.

TATON, X., "Les irrégularités, nullités et abus de procédure" in J. ENGLEBERT en H. BOULARBAH (eds.), *Le procès civil accéléré? Premiers commentaires de la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arrière judiciaire*, Brussel, Bruylant, 2007, 199-245.

VANDE LANOTTE, J. en GOEDERTIER, G., *Handboek Belgisch Publiekrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 1471 p.

VANLERBERGHE, B. en RUTTEN, S., "Artikel 780bis van het Gerechtelijk Wetboek en de onduidelijkheid inzake het (ver)nieuw(d)e toepassingsgebied van de nietigheidsleer herbekeken" in P. VAN ORSHOVEN en B. MAES (eds.), *De procesrechtswetten van 2007 ... revisited*, Brugge, Die Keure, 2009, 93-123.

VAN ACKER, F., "De Raad voor Vergunningsbetwistingen" in I. LEENDERS, F. VAN ACKER, V. TOLLENAERE, P. VAN ASSCHE, J. VERKEST, K. VANHERCK, G. DE WOLF, J. VAN DEN BERGHE en P. VANSANT, *Zakboekje Ruimtelijke Ordening 2014*, Mechelen, Kluwer, 2013, 477-528.

VAN COMPERNOLLE, J., "Het hoger beroep" in INTERUNIVERSITAIR CENTRUM VOOR GERECHTELIJK RECHT (ed.), *Het vernieuwd Gerechtelijk Recht. Eerste commentaar bij de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 165-177.

VAN DAMME, M., "Het Gerechtelijk Wetboek als inspiratiebron: over de schriftelijke verschijning en sommige andere nieuwigheden voor de Raad van State" in X, *Liber Amicorum Robert Andersen*, Brussel, Bruylant, 2009, 791-805.

VAN GERVEN, W., *Beginnelen van Belgisch privaatrecht, I, Algemeen Deel*, Brussel, E. Story-Scientia, 1987, 519 p.

WAGNER, K., *Sancties in het burgerlijk procesrecht*, Antwerpen, Maklu, 2007, 711 p.

XXIXe POSTUNIVERSITAIRE CYCLUS WILLY DELVA, *Goed procesrecht – Goed procederen*, Antwerpen, Kluwer, 2004, 728 p.

Tijdschriftartikelen

BOES, M., "De nieuwe procedureregels voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen", *RW* 2012-13, 1122-1136.

BREWAEYS, E., "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State, *RW* 2001-02, 1517-1523.

BREWAEYS, E., "Tegeneis wegens tergend en roekeloos geding: de bedoelingen moeten zuiver zijn" (noot onder Cass. 8 januari 2004), *RABG* 2004, 611-612.

COPPENS, A., "Art. 37 RvS-wet" in *Publiek procesrecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, III, Raad van State, 1, 2010, 14 p.

CLOSSET-MARCHAL, G., "L'appel abusif" (noot onder Cass. 8 mei 2008), *TBBR* 2009, 385-386.

DAUW, P. en VOET, S., "Gewijzigd gerechtelijk recht. Wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand", *NJW* 2007, 578-593.

DE BERSAQUES, A., "Abus de droit" (noot onder Gent 20 november 1950), *RCJB* 1953, 272-287.

DE JAEGERE, P., "Procederen na de wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek", *Ad Rem* 2007, afl. 4, 13-27.

HENDRICKX, B., "La sanction du recours manifestement abusif devant le Conseil d'Etat" (noot onder RvS 31 januari 2003), *JLMB* 2003, 695-698.

LAMBRECHTS, W., "Het kennelijk onrechtmatig beroep bij de Raad van State", *TBP* 2002, 416-417.

LAENENS, J., en BROECKX, K., "Het gerechtelijk recht in een stroomversnelling", *RW* 1992-93, 897-932.

LEJEUNE, L., "La loi "sanctionnant le recours manifestement abusif à la section d'administration du Conseil d'Etat"", *JT* 2003, 165-171.

LEMMENS, P. en MAERTENS, A.S., "Art. 1072bis Ger.W." in *Commentaar gerechtelijk recht*, III, Rechtsmiddelen, 1993, 6 p.

LUST, S., "Kennelijk onrechtmatig beroep voor de Raad van State", *NJW* 2003, 1390-1396.

LUST, S., "Tergend en roekeloos geding nu ook voor de Raad van State bestraft", *Juristenkrant* 2002, afl. 49, 8.

LUST, S., "Waarom moeilijk doen als het gemakkelijk kan? Enkele beschouwingen over de geldboete wegens kennelijk onrechtmatig beroep en de gerechtelijke achterstand" (noot onder RvS 15 mei 2003), *RABG* 2004, 973-980.

MAES, B., "De toetsing van het begrip "tergend of roekeloos" hoger beroep" (noot onder Cass. 12 mei 2005), *RABG* 2005, 1686-1690.

RAUWS, W., "Misbruik van contractuele rechten: het cassatiearrest van 19 september 1983", *TBH* 1984, 245-263.

ROTHIER, J.-J., noot onder Cass. 25 september 1959, *JT* 1960, 115-118.

RYCKASEYS, M., SOETINCK, S. en VAN DEN BOSSCHE, I., "Kroniek van de rechtspraak van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen inzake de annulatiebevoegdheid (gerechtelijke jaren 2011-2012 en 2012-2013)", *T.Vreemd.* 2014, 28-51.

STORME, M. E., "L'obligation de procéder de manière diligente et raisonnable: une obligation indépendante du fond de l'affaire" (noot onder Brussel, 25 januari 1990), *JLMB* 1991, 457-460.

Taelman, P., "Gebruik en misbruik van procesrecht", *TPR* 1988, 89-119.

Thion, P., "Deloyale procesvoering. Een toetssteen bij het concluderen", *NJW* 2002, 50-54.

VANDROMME, T., "Nieuwe Raad voor Vergunningsbetwistingen kan gevecht met achterstand aangaan", *Juristenkrant* 2012, afl. 255, 1.

VAN DESSEL, G., "Contre l'abus procédural", *JT* 1997, 680-682.

VAN DROOGHENBROECK, J.-F., "La substitution de motifs astreinte à la contradiction" (noot onder EHRM, *Cliniques des Acacias et autres v. France*, 2005), *JT* 2005, 678-679.

VAN NESTE, F., "Misbruik van recht", *TPR* 1967, 339-376.

VAN OMMESLAGHE, P., "Abus de droit, fraude aux droits des tiers et fraude à la loi" (noot onder Cass. 10 september 1971), *RCJB* 1976, 303-350.

X, "Le régime dérogatoire de la condamnation aux dépens, consacré par l'article 1017, alinéa 2, du Code judiciaire", *JTT* 1991, 133-136.

X, "RvV legt geldboete op wegens "kennelijk onrechtmatig beroep"", *T.Vreemd.* 2013, 189-190.

Andere

X, De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, <http://www.rvv-cce.be/rvv/index.php/nl/readmoremission/57-de-raad-voor-vreemdelingenbetwistingen>.

Jv.RvS 1994-95, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl.

Jv.RvS 2010-11, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl.

Jv.RvS 2011-12, http://www.raadvst-consetat.be/?page=about_annualreports&lang=nl.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Het tergend en roekeloos geding in administratieve procedures

Richting: **master in de rechten-overheid en recht**

Jaar: **2014**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Vanlook, Wim

Datum: **15/05/2014**